

รายงานการวิจัย

รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะ
ทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สุธาสินี แสงมุกดา

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนเพื่อพัฒนานักวิจัย จากคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ทั้งหมด 18 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีค่าดัชนีความ สอดคล้อง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.984 และค่าอำนาจจำแนกของ ข้อคำถามมีค่าระหว่าง 0.486-0.828 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ องค์ประกอบ

ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา 2) การมีส่วนร่วมและสร้าง เครือข่ายจิตอาสา 3) การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา และ 4) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิต 2. รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของ สถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การดำเนินการซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาจิตอาสา 3) การ ตรวจสอบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไข

คำสำคัญ : 1. การบริหารการพัฒนาจิตอาสา, 2. ค่านิยมและคุณธรรมจริยธรรม, 3. สถานักเรียน

Abstract

The objectives of this research on the volunteer spirit development management model for enhancing values and moral characteristics of the student council of schools under the office of the Basic Education Commission are 1. To study the components of volunteer spirit development management to enhance moral values and attributes and 2. To create a management model for developing volunteer spirit to enhance moral values and attributes. The sample group is 18 schools under the Nonthaburi Secondary Educational Service Area Office, the information provided is a teacher who performs duties as a student council project supervisor, 1 person, 5 student council presidents and committee members, and 10 high school students, including the students. Information was given to 288 people using a specific method of selection. The tools used were questionnaires and interview forms. A total of 235 questionnaires were returned, or 81.29 percent. They had a consistency index of 0.67-1.00, the confidence of the whole questionnaire was 0.984, and the discrimination power of the questions was between 0.486-0.828. Analyze the data by analyzing the content and corroborative component analysis (CFA).

The research results found that: 1. Components of volunteer development management to strengthen values and moral characteristics found that there were 4 components: 1) planning for volunteer development, 2) participation and creation of volunteer networks, 3) integration of volunteer activities, and 4) promotion of morality and ethics to the mind. 2. Management model for volunteer development to enhance values and moral characteristics consist of 4 steps: 1) planning, 2) operations, which includes 4 elements of volunteer development management, 3) inspection, and 4) improvement.

Keywords: 1. volunteer spirit development management, 2. values and moral characteristics, 3. student council

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับโอกาสจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการให้ทุนเพื่อนักวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2564

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินเครื่องมือการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิที่สละเวลาในการให้สัมภาษณ์เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามจนได้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัยและข้อสรุปของการวิจัยที่เป็นประโยชน์ทางการบริหารการศึกษา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้คงมีประโยชน์บ้างไม่มากนักน้อยสำหรับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

สุธาสินี แสงมุกดา
หัวหน้าโครงการวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงทุกเรื่องทุกมุมของโลก และความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมที่หลากหลายทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้ประเทศทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยต่างได้เร่งพัฒนาประเทศให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน และคนในสังคมเกิดการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ขณะเดียวกันก็เผชิญกับความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวแสวงหาแต่ความสุข ปัญหาที่เกิดขึ้นเห็นได้ว่าคนไทยมีคุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกน้อยลง อาจเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูจากวัยเด็กและพฤติกรรมการเล่นแบบ เพราะเด็กสามารถรับรู้สิ่งที่ดีงามผ่านกระบวนการชดเชลาทางสังคมได้จากสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ซึ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่พึงประสงค์เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตสำนึกการเป็นพลเมืองที่ดี สอดคล้องกับ สำนักปฏิรูปการศึกษา ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะช่วยสร้างให้คนเกิดสำนึกในความเป็นมนุษย์ มีจิตวิญญาณที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีอารยธรรมทางปัญญาและมีจิตใจที่ดีงาม ที่จะช่วยให้คนเราสามารถกลั่นกรองข้อมูลที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคนเพื่อให้เป็นพลเมืองพลโลกที่ดีมีคุณภาพ จากความสำคัญของการศึกษาจึงได้มีการกำหนดคุณภาพของนักเรียนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 7 ว่าความมุ่งหมายปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ให้กับนักเรียน (สำนักปฏิรูปการศึกษา, 2545) ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาด้านจิตอาสาในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกประทับใจ มีความภาคภูมิใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้นักเรียนทุกคนได้ทำความดี ทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของการรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น

จิตอาสามีลักษณะเดียวกันกับจิตสำนึกหรือภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย จิตอาสา จิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ จิตบริการ จิตสำนึกทางสังคม คำศัพท์เหล่านี้ มีลักษณะมีความหมายคล้ายคลึงกันหรือปฏิบัติในแง่เดียวกัน เป็นการตระหนักรู้ตนที่จะทำสิ่งใดเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) จิตอาสา (Volunteer Mind) จึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งของมนุษย์ที่สังคมในปัจจุบันนี้กำลังต้องการ สังคมต่างมุ่งหวังให้บุคคลยึดถือและนำมาประพฤติปฏิบัติ ซึ่งแสดงออกโดยมี

ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ การให้ความช่วยเหลือ การเสียสละให้กับคนอื่นอย่างเต็มใจ การดูแลใส่ใจสิ่งแวดลอมและชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน จิตอาสาจึงเป็นคุณธรรม จริยธรรม ที่มีความสำคัญต่อสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้กล่าวว่า การสร้างวินัยด้านการมีจิตอาสา เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ให้แก่เยาวชน ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นการวางพื้นฐานการมีวินัยที่เป็นฐานในการดำรงชีวิตในสังคม สถานศึกษาจะต้องมีการออกแบบการสร้างวินัยให้แก่นักเรียนได้อย่างหลากหลาย มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียนสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย สามารถเสริมสร้างวินัยได้ทั้งในรูปแบบการบูรณาการในกลุ่มสาระวิชาและในกิจกรรมพัฒนานักเรียน หากสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญและช่วยเสริมสร้างวินัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมา จะทำให้นักเรียนเกิดลักษณะเป็นผู้ที่มีวินัย มีลักษณะนิสัยในการควบคุมตนเอง สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้มีความซื่อสัตย์ มีจิตอาสา เสียสละเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และเติบโตเป็นพลเมืองดีของประเทศ และประเทศชาติเกิดสันติสุข

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้ให้แนวคิดในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาไว้ 7 ข้อ โดยข้อที่ 1 กล่าวไว้ว่า เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้แล้วแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้จำนวน 10 ยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งจาก 10 ยุทธศาสตร์ คือ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ทุนมนุษย์ของประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพคนในแต่ละช่วงวัย โดยผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ในขณะที่คนไทยจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อวิกฤตค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะที่ดีขึ้น คนทุกช่วงวัยมีทักษะ

ความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น รวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ คือ ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ได้มีการปรับกระบวนการพัฒนาคน โดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของคนและสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อให้การพัฒนาเกิดความสมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้และทักษะความสามารถ ซึ่งเป้าหมายนั้นมุ่งหวังให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสำนึกการเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม (ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร และคณะ, 2554)

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2551) ได้ให้แนวคิดที่ว่า ปัจจุบันศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม กำลังเป็นปัญหาอย่างมากในสังคมไทย ทั้งนี้สืบเนื่องจากการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมามุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญผนวกกับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ รวมทั้งการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศเข้ามาอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความไม่สมดุลระหว่างความเจริญด้านวัตถุและความเจริญด้านวัตถุและความเจริญด้านจิตใจของประชาชน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยในสังคมไทย ทำให้มีการปรับตัวด้านการแข่งขันสูงขึ้น และมีค่านิยมทางด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ เกิดการเอารัดเอาเปรียบ มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองพวกพ้องมากกว่าส่วนรวม เป็นสังคมที่เกิดความสับสน เหลื่อมล้ำ แตกแยก แบ่งฝักแบ่งฝ่ายและนำไปสู่ความถดถอย ขาดคุณธรรม จริยธรรม ขาดสมดุลทั้งจิตใจและวัตถุโดยมีความโน้มเอียงไปนิยมวัตถุมากกว่าจิตใจ ดังนั้น ความสำคัญต่อส่วนรวมจึงลดน้อยลงทุกวัน ความสำคัญต่อส่วนรวมเป็นลักษณะหนึ่งของจิตอาสา ซึ่งในปัจจุบันได้รับความสนใจอย่างยิ่งจากทุกภาคส่วนและทุกหน่วยงานโดยแต่ละองค์กรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ให้นักเรียนมีจิตอาสาในการอนุรักษ์ธรรมชาติ มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจิตสาธารณะให้เป็น 1 ใน 8 ที่ต้องพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มุ่งสร้างสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขและมุ่งที่จะพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ แนวทางการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้

มีพื้นฐานจิตใจที่ต้งามมีจิตอาสา พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติและมีจิตสาธารณะ จิตอาสาจึงเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองดีของประเทศ เพราะบุคคลที่มีจิตอาสาเป็นผู้ที่มีความตระหนักในหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและต่อสังคมที่จะต้องตระหนักในสิทธิของตนไม่ ล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น คนส่วนใหญ่ทั่วไปมักดิ้นรนต่อสู้เพื่อตนเอง ไม่สนใจว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับส่วนรวมหรือสิ่งที่เป็นของส่วนรวม ถ้าทุกคนในสังคมนิ่งเฉยปล่อยให้คนในชาติขาดจิตอาสาไปเรื่อย ๆ วันหนึ่งประเทศชาติคงไม่เหลืออะไร ดังนั้น ทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการปลูกฝังจิตอาสาให้เกิดขึ้นกับบุคคลใน ชาติ โดยเฉพาะนักเรียนเพราะเป็นวัยที่สามารถปลูกฝังลักษณะที่ต้งามให้เกิดขึ้นได้ (วรินทร์ บุญยั้ง, 2553)

ปัญหาจากการขาดจิตอาสาในสังคมไทยมีอยู่มากมายซึ่งเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินจำนวนมากต่อส่วนรวมและสร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชนและสังคม ปัญหาการขาดจิตอาสานับเป็นเรื่องใหญ่ที่สังคมไทยต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาดังจะเห็นได้จากข่าวและเหตุการณ์ประจำวันที่ได้มีการนำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สังคมไทยในปัจจุบันมีความสำนึกต่อส่วนรวมลดน้อยลงทุกขณะซึ่งตัวบ่งชี้ที่มองเห็นทั่วไปจะพบป้ายจำนวนมากที่เขียนไว้ เพื่อเตือนสติคนในสังคม เช่น โปสเตอร์ในสถานีและคนชรา หรือคำ ว่าปิดไฟก่อนออกจากห้องแสดงถึงความไม่มีจิตอาสาของคนบางกลุ่มในสังคม (ธารากรณ์ กล้ากาสิการ, 2553) และจากการประเมินคุณลักษณะตนเองของเยาวชนไทย พบว่า มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การได้รับการมอบหมายหน้าที่ที่มีประโยชน์ การมีส่วนร่วมกับเพื่อนบ้าน การมีกิจกรรมทางศาสนา และการพูดความจริงอยู่ในระดับน้อยที่สุด จากการวิเคราะห์สภาพที่เกิดขึ้นแสดงว่า เยาวชนไทยขณะนี้ขาดจิตอาสา (สุรียเทพ ตรีปาตี, 2552) และผลการสำรวจเรื่องสถานภาพคุณธรรมของประชาชนในสังคมไทยด้านจิตสาธารณะ พบว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จะมีจิตสาธารณะต่ำกว่าช่วงอายุอื่น และผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีจิตสาธารณะต่ำกว่า การศึกษาในระดับอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่ มีจิตสาธารณะค่อนข้างต่ำ (สภาวิจัยแห่งชาติ, 2548) การพัฒนาจิตสาธารณะควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก โดยผู้ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็กคือ ผู้ปกครอง ครู และเพื่อนร่วมวัย ตามลำดับ นอกจากนี้ลักษณะการเรียนรู้และความสนใจของเด็กในแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน การที่จะพัฒนาจิตสาธารณะมีหลายวิธี เช่น การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เยาวชนเพชรบูรพาเสริมสร้างจิตสาธารณะ (สมพล เข้มกำเนิด, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับ อรพินท์ ชูชม, และคณะ (2553) ได้ทำการวิจัย พบว่า การปลูกฝังทางสังคมจากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนและการควบคุมตนเองสามารถพยากรณ์

จิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นแหล่งบ่มเพาะจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่สำคัญ

จากวิกฤต COVID-19 ทำให้เด็กและครูได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจมีมากขึ้น สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะทวีความรุนแรง มีแนวโน้มที่เด็กจะมีความเสี่ยงหลุดออกนอกระบบมากขึ้น เนื่องจากการปิดเรียนอันยาวนานอาจทำให้ความรู้ของเด็กหายไป ถึงครึ่งปีการศึกษา รวมถึงผลลัพธ์ของการเรียนรู้แบบออนไลน์ที่เป็นที่นิยมของสถานศึกษาในยุค COVID-19 คือการเรียนผ่านระบบออนไลน์ แต่ก็มีปัญหาในบางมิติในด้านเกิดความเหลื่อมล้ำดิจิทัล (digital divide) ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต ทักษะความรู้ของครูและผู้ปกครองในการช่วยสนับสนุนนักเรียน จากสภาวะดังกล่าวทำให้นักเรียนขาดจิตอาสา ซึ่งผลกระทบของการขาดจิตอาสาส่งผลต่อบุคคลเอง คือ สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น ส่งผลต่อครอบครัว คือ ความสามัคคีในครอบครัวน้อยลง เกิดการแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ต่อองค์กร เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก ชิงดีชิงเด่น เบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัวส่งผลต่อชุมชน ปัญหาการขาดจิตอาสาของคนจึงนับได้ว่าเป็นเรื่องใหญ่ คนทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ไข เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนพัฒนาเป็นผู้มีจิตอาสา ดังนั้น สถานักเรียนจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาโรงเรียน โดยวัตถุประสงค์ของสถานักเรียนส่วนหนึ่งคือการเสริมสร้างให้นักเรียนเห็นคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย รู้จักการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี รู้จักเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ในขณะเดียวกันก็เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่วนรวมตามหลักธรรมาภิบาล ชักชวนนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและเป็นผู้ร่วมในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม ดังนั้น ถ้าคณะกรรมการสถานักเรียนมีภาวะผู้นำสูงจะส่งเสริมให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าถ้าสามารถพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของคณะกรรมการสถานักเรียนได้ผลสำเร็จ จะส่งผลให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญ

ด้วยการมองเห็นสภาพปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน เพื่อที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การปรับปรุงและใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารเพื่อพัฒนาจิตอาสาของสถานักเรียนในการจัดกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและให้ผู้เรียนมีจิตวิญญาณที่มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวมมากขึ้น และผลจากการวิจัยสามารถใช้เป็นประโยชน์สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียน การศึกษาต้องพัฒนาคนไทยทุกคนให้มีคุณธรรม มีจิตอาสา และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี มีคุณภาพรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ตลอดจนการออกไปอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้ต่อไป

1.2 ปัญหาการวิจัย

1. องค์ประกอบของการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีอะไรบ้าง

2. รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนควรเป็นอย่างไรและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง การกำหนดกรอบหรือแนวทางในการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นฐานองค์ความรู้

จิตอาสาของสถานักเรียน (Student Council Volunteer) หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกายสติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน เสียสละโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

เสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม (Enhancing moral values and attributes ethics) หมายถึง สภาวะที่นักเรียนเป็นผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยแรงกายสติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ให้เกิดในชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ หรือรูปแบบที่ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการตัดสินใจ เพื่อให้ได้ผลตามที่ผู้บริหารกำหนดไว้ ซึ่งมีกระบวนการกำหนดแนวทาง วิธีการดำเนินงาน และตัวชี้วัดในการพัฒนาจิตอาสาของ

นักเรียนให้มีความชัดเจนเป็นระบบ มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการนำไปปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายในการดำเนินการบริหารจัดการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารการพัฒนาจิตอาสา หมายถึง การนำหลักการบริหารสถานศึกษาแบบ PDCA มาลงมือปฏิบัติตามนโยบาย แผน โครงการหรือกิจกรรมพัฒนาจิตอาสา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

ความมีจิตอาสา (Volunteer) หมายถึง การที่มีพฤติกรรมในการมีส่วนร่วม การติดต่อสื่อสาร การเห็นคุณค่าในตนเอง ความรับผิดชอบทางสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา ความรักและความสามัคคี ค่านิยมมุ่งอนาคต คุณธรรมและจริยธรรม มี 12 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม (Planning to help society) หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานของสถานักเรียน งานหรือกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีการวางแผน วางนโยบายในการทำกิจกรรม ๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมนั้น ๆ

2. การมีส่วนร่วมของสถานักเรียน (Council Involvement Student) หมายถึง การที่สถานักเรียนมีส่วนร่วมด้วยกัน ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันรับรู้มองอนาคต และเข้าใจเป้าหมายในทิศทางเดียวกัน ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ตลอดจนร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

3. การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสา (Communication for volunteer activities) หมายถึง การที่มีสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน ระหว่างกลุ่ม ระหว่างเครือข่าย ในการประสานงาน ร่วมมือ เชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน (Student council self esteem) หมายถึง การที่มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการทำงาน การคิด การเรียนรู้ การยอมรับการกระทำ การตัดสินใจของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนบทบาทและความสำเร็จที่เกิดขึ้น

5. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) หมายถึง การที่รับรู้ว่าคุณค่าตนเองในฐานะพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถแก้ปัญหาสังคมได้ ให้ความสนใจและตื่นตัวที่จะร่วมกิจกรรมกับสังคม และมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ

6. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม (Ability to solve social problems) หมายถึง การที่มีองค์ความรู้และสามารถผลักดันตลอดจนการสั่งสมความรู้กระตือรือร้น หาแนวทางในการทำกิจกรรมแก้ปัญหา เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างต่อเนื่องเพื่อสังคม

7. ความรักและความสามัคคีของสถานักเรียน (Love and unity of the student council) หมายถึง การมีความรัก ความเอื้ออาทรต่อ เพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การยอมรับความ

แตกต่างกันระหว่างบุคคล การรับฟังความคิดเห็นรับรู้สิทธิของตนเองและผู้อื่น เพื่อช่วยเหลือกิจกรรมในสังคม

8. ด้านทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา (Skills and strengthening student councils emphasizing volunteer spirit) หมายถึง การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้นำของสถานักเรียนโดยบูรณาการให้สอดคล้องกับกิจกรรมพัฒนาทักษะในโครงการประชาธิปไตยของโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและจัดประชุมสถานักเรียนเพื่อเพิ่มทักษะการเป็นผู้นำที่ดีและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของสถานักเรียนได้อย่างชัดเจน

9. คุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม (Characteristics of moral values ethics) หมายถึง การที่มีความรู้สึก ความคิด ความภูมิใจของนักเรียน ที่แสดงออกต่อความมีระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของโรงเรียน โดยใช้เหตุผลในการเลือกหรือไม่ เลือกที่จะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในทางดีและไม่ดีในการเป็นนักเรียนของโรงเรียน ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจโดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อม

10. พัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน (Network of student councils, focusing on raising the spirit of sustainable volunteerism) หมายถึง สถานักเรียนจัดให้มีการรณรงค์และพัฒนาเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านมุ่งทำความดีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมทำประโยชน์และดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม ช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังผลตอบแทนและเคารพตัดสินใจและลดการขัดแย้ง โดยเปิดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์กรเอกชน ชุมชนและโรงเรียนอื่น

11. เอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา (Their identity emphasizes volunteer spirit) หมายถึง นักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถของตน และมีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา มีวิธีการคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลในการเลือกหรือไม่เลือกที่จะปฏิบัติตนในทางที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

12. สร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา (Build capacity for learning to volunteer) หมายถึง มีการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาโดยให้สถานักเรียนลงมือปฏิบัติจริงและมีประสบการณ์ตรง การทำกิจกรรมร่วมกันในโรงเรียน มีความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปันสิ่งของของตนเองได้ยึดถือปฏิบัติตามวิถีชีวิตของการเป็นนักเรียน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จำนวน 18 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม โรงเรียนศรีบุญยานนท์ โรงเรียนสตรีรัตนบุรี โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคมรัตนานิเบศร์ โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โรงเรียนเทพศิรินทร์นนทบุรี โรงเรียนไทรน้อย โรงเรียนราชภัฏรนิยม โรงเรียนปากเกร็ด โรงเรียนสวน

กุหลาบวิทยาลัย โรงเรียนนนทบุรี โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยาควม
โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวังนนทบุรี โรงเรียนราชวินิต นนทบุรี และโรงเรียนบางบัวทอง

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
นนทบุรี ทั้งหมด 18 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
นนทบุรี ทั้งหมด 18 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูล คือ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานโครงการสถานักเรียน จำนวน
1 คน ประธานและกรรมการสถานักเรียน จำนวน 5 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4
- ม.6) จำนวน 10 คน รวมผู้ให้ข้อมูลจำนวน 288 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive
sampling)

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
นนทบุรี

1.5.3 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น ได้แก่

1. สภาพทั่วไป คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา
2. จิตอาสาของสถานักเรียน 12 ด้าน คือ 1. การวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม 2. การมีส่วนร่วมของสถานักเรียน 3. การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสา 4. การเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน 5. ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานักเรียน 6. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม 7. ความรักและความสามัคคีของสถานักเรียน 8. พัฒนาเครือข่ายสถานักเรียน เน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน 9. คุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม 10. ทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา 11. เอกลักษณะแห่งตนเน้นจิตอาสา และ 12. สร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา

ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและ
คุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียน

1.5.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษารูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียนครั้งนี้ ดำเนินการตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2565

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาได้รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ

2. ผู้บริหารการศึกษาได้รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถนำไปปรับพัฒนาใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาทั่วประเทศ

3. ผลการวิจัยสามารถปรับเป็นสารสนเทศให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษานำไปใช้ในการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนทั่วไปเพื่อลดปัญหาการขาดจิตอาสา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของแนวคิดและทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและได้สรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจิตอาสา
 - 2.1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจิตอาสา
 - 2.1.2 ความหมายของจิตอาสา
 - 2.1.3 ความสำคัญของจิตอาสา
 - 2.1.4 คุณลักษณะที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา
 - 2.1.5 ปัจจัยการเกิดจิตอาสา
 - 2.1.6 กระบวนการพัฒนาจิตอาสา
 - 2.1.7 แนวทางการสร้างจิตอาสา
 - 2.1.8 องค์ประกอบของการมีจิตอาสา
 - 2.1.9 รูปแบบของคุณลักษณะด้านจิตอาสา
 - 2.1.10 ผลกระทบของการขาดคุณลักษณะด้านจิตอาสา
- 2.2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบ
 - 2.2.1 ความหมายเกี่ยวกับรูปแบบ
 - 2.2.2 ประเภทของรูปแบบ
 - 2.2.3 องค์ประกอบของรูปแบบ
 - 2.2.4 ลักษณะของรูปแบบที่ดี
 - 2.2.5 การพัฒนารูปแบบ
- 2.3 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา
 - 2.3.1 ความเป็นมาของการบริหารการพัฒนา
 - 2.3.2 ความหมายของการบริหารการพัฒนา
 - 2.3.3 ความสำคัญของการบริหารการพัฒนา
 - 2.3.4 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนา

- 2.4 การบริหารการพัฒนาจิตอาสา
 - 2.4.1 การบริหารการพัฒนา
 - 2.4.2 การบริหารสถานศึกษา
 - 2.4.3 การบริหารการพัฒนาจิตอาสา
- 2.5 ค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียน
 - 2.5.1 ความเป็นมา และความสำคัญของสถานักเรียน
 - 2.5.2 ความหมาย และโครงสร้างและองค์ประกอบของสถานักเรียน
 - 2.5.3 บทบาทของสถานักเรียน
 - 2.5.4 หน้าที่ของสถานักเรียน
 - 2.5.5 ค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียน
- 2.6 บริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิด ทฤษฎีด้านจิตอาสา

จิตอาสาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในตัวบุคคลที่จะทำให้มีจิตสาธารณะ ทุกคนคำนึงถึงสาธารณะซึ่งอยู่เหนือความเป็นส่วนตัว มากกว่าการคิดถึงความเป็นธุรกิจ การทำถูกทำชอบ ได้ชื่อว่าทำความดีเพราะเห็นคุณค่าของความดี จิตอาสาทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปันซึ่งกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งต้องขับเคลื่อนทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กวัยเรียน เพราะจิตอาสาและจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่งที่จะต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง ดังสุภาษิตที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่ายไม้แก่ดัดยาก” แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจิตอาสา มีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

2.1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจิตอาสา

มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับด้านจิตอาสา ซึ่งมีแนวคิด ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

สิทธิโชค วรรณสันติกุล (2556) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน ทั้งภาคราชการและธุรกิจเอกชน รวมถึงระดับบุคคลก็ได้รับความสนใจเหมือนกัน กรณีที่บุคคลต้องการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้ก็เพราะทุกฝ่ายก็รู้ซึ่งว่าตัวบุคคลเป็นเหตุสำคัญในอันที่จะทำการงานของเขาและหน่วยงานได้ผลดีหรือไม่ การที่บุคคลตั้งใจทำงานอย่างไรหรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของเขาเป็นสำคัญ ผู้ที่แสดงพฤติกรรมจิตอาสาหรือเป็นอาสาสมัครก็เช่นกันย่อมต้องมีแรงจูงใจในการทำงานด้วย

แรงจูงใจ เป็นคำสำคัญที่มีความหมายในฐานะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ดังนั้น แรงจูงใจ หมายถึง แรงกระตุ้นหรือแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรม เป็นแรงที่ให้พลังงานกระตุ้นร่างกายให้กระทำพฤติกรรม เป็นแรงกระตุ้นที่มีการกำหนดทิศทางไว้ว่าจะทำพฤติกรรมออกไปอย่างไร แบบใด และเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลรักษาพฤติกรรมนั้นเอาไว้ (Steers & Porter, 1979, อ้างถึงใน สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2556) โดยทั่วไปแรงจูงใจได้แก่ ความต้องการ (Need) ความปรารถนา (Desire) หรือ ความมุ่งหวัง (Expectancy) และได้อธิบายถึงแรงจูงใจภายในและภายนอก ดังนี้

1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivator) แรงจูงใจภายใน หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลซึ่งอาจจะเป็นทัศนคติความต้องการที่มีผลทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมออกไป เพราะรักหรือชอบที่จะทำอย่างนั้นจากใจจริงพวกเขาจะหาเวลาและทุ่มเททุนทรัพย์ส่วนตัวเพื่อที่จะได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่ตนเองชอบอย่างนี้เรียกว่า ทำไปด้วยแรงจูงใจภายใน ข้อสังเกตคือ ผลงานที่ได้ออกมาจากผู้ที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยแรงจูงใจภายในมักจะเป็นผลงานที่มีคุณภาพดี เพราะเขามักจะทุ่มเทและเสียสละทุกอย่างเพื่อทำกิจกรรมนั้นได้ดีที่สุด เพราะกิจกรรมนั้นเป็นสิ่งที่เขาชอบทำ

2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivator) แรงจูงใจภายนอก หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดขึ้นเนื่องจากได้รับสิ่งจูงใจจากภายนอกตัวบุคคลที่มากกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้เราทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น คำชมเชยหรือการยกย่อง เป็นสิ่งจูงใจแก่บุคคลให้แสดงพฤติกรรมที่นำมาซึ่งคำชม เป็นต้น

แอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, 1979) ได้แบ่งระดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) ความต้องการดำรงอยู่ (Existence Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานและจำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการได้รับการตอบสนองก่อนความต้องการอื่น ๆ ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย ความมั่นคงปลอดภัย การได้รับความคุ้มครอง การได้อยู่ในสังคมที่เป็นระเบียบ มีกฎหมายที่จะช่วยคุ้มครองให้พ้นอันตรายต่าง ๆ

2) ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) เป็นความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ต้องการให้สังคมยอมรับตนเข้าเป็นสมาชิกได้มีส่วนร่วมในสังคม ต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากคนในสังคม รวมถึงเชื่อมั่นในตนเอง

3) ความต้องการความก้าวหน้า (Growth Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดเป็นความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม ในด้านการยอมรับและส่งเสริมความคิดริเริ่มการได้รับการสนับสนุน การได้รับความไว้วางใจ การได้ปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับความสามารถ การเป็นผู้นำความ เป็นอิสระและเสรีภาพ การได้รับความสำเร็จ ทั้งนี้ ทฤษฎีของแอลเดอร์เฟอร์ คือ ทฤษฎีของมาสโลว์ แตกต่างกันเพียงแอลเดอร์เฟอร์ไม่ยอมรับเรื่องการตอบสนองความต้องการเป็นลำดับขั้น โดยเสนอว่าการตอบสนองความต้องการทั้ง 3 อย่าง สามารถที่จะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้ จะตอบสนองเมื่อไรก็ได้ ไม่จำเป็นต้องตอบสนองตามลำดับขั้น และนอกจากนี้ความต้องการอาจจะเกิดขึ้นพร้อมกันทีเดียว 2 - 3

ประเภทก็ได้ เช่น ในขณะที่เกิดความต้องการเงินอย่างมาก เพื่อบำบัดความต้องการให้ตนเองมีชีวิตอยู่ต่อไป คนเราอาจจะมีความต้องการพัฒนาตนเองให้เจริญงอกงาม ดังนั้น คนบางคนอาจจะปฏิเสธงานที่มีเงินเดือนมาก แต่หาเวลาเป็นของตัวเองเพื่อการศึกษาไม่ได้ เพื่อไปทำงานที่มีเงินเดือนน้อยกว่า แต่สามารถปลีกเวลาไปเพิ่มพูนความรู้แก่ตนเองได้

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

เบนดูรา (Bandura, 1977) ได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมขึ้นมา ซึ่งเขามองว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งจะสามารถถ่ายทอดความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน และตัวแบบจะทำหน้าที่ 3 ลักษณะ คือ ส่งเสริมการเกิดพฤติกรรม ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม และช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่

นอกจากนี้ Bandura ได้แบ่งแม่แบบไว้เป็น 2 ชนิด คือ แม่แบบจากตัวจริงกับแม่แบบที่เป็นสัญลักษณ์ซึ่งอาจเป็นคำพูด เอกสารหรือใช้ทัศนวัสดุ เช่น วิทยู โทรทัศน์ สไลด์หรือวิดีโอเทป เป็นต้น และได้สรุปถึงอิทธิพลของแม่แบบที่มีผู้สังเกต ดังนี้

1. การสร้างพฤติกรรมใหม่ เมื่อผู้สังเกตได้เห็นการกระทำของแม่แบบ ซึ่งเป็นการกระทำที่ผู้สังเกตไม่เคยพบเห็นมาก่อน ผู้สังเกตจะรวบรวมข้อมูลของการกระทำใหม่นี้ในรูปแบบของสัญลักษณ์และถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมใหม่

2. การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่ จะเกิดขึ้นในสภาพที่ผู้สังเกตเห็นการกระทำของแม่แบบในลักษณะต่าง ๆ เช่น การตัดสินใจ รูปแบบทางภาษา จากนั้นผู้สังเกตจะทดสอบการกระทำตามแม่แบบลักษณะต่าง ๆ และถ้าการตอบสนอง ส่งผลทางบวก ผู้สังเกตจะรวบรวมรูปแบบลักษณะของแม่แบบในรูปแบบต่าง ๆ แล้วนำมาสร้างเป็นกฎเกณฑ์ใหม่หรือหลักการใหม่

3. การสอนความคิดและพฤติกรรมสร้างสรรค์ การมีแม่แบบจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์เพราะเมื่อมนุษย์เห็นแม่แบบกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง มนุษย์อาจใช้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ประกอบการกระทำของแม่แบบมาพัฒนาเป็นความคิดหรือพฤติกรรมใหม่ขึ้นมา

4. การยับยั้งการกระทำ และลดความหวั่นเกรงที่จะกระทำการที่ได้เห็นแม่แบบถูกลงโทษ ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำตามแม่แบบนั้นและในทำนองเดียวกัน ถ้าได้เห็นแม่แบบทำพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและไม่ห้ามปรามแล้ว ไม่มีผลกระทบใด ๆ ตามมา ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามแม่แบบ

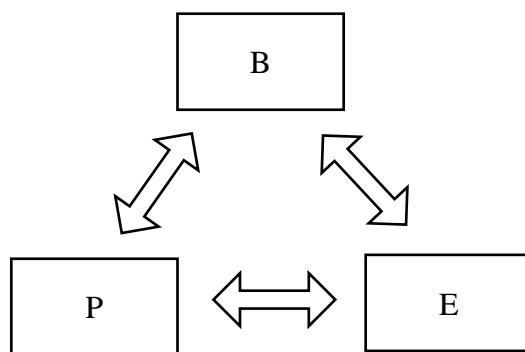
5. การส่งเสริมการกระทำ การมีแม่แบบจะมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการกระทำทั้งที่เป็นทางบวกและทางลบ ถ้าผู้สังเกตได้เห็นแม่แบบแสดงพฤติกรรมหนึ่งและได้รางวัล ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะกระทำตามมากขึ้น ในทำนองเดียวกันถ้าผู้สังเกตได้เห็นแม่แบบที่แสดงความก้าวร้าวและได้รับการ

ยกย่องว่าเป็นสิ่งดี ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มกระทำตามมากขึ้น ดังนั้น การเสนอแม่แบบในสังคมจำเป็นต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะอาจจะมีผลต่อการเพิ่มพฤติกรรมทางลบได้

6. ทางด้านอารมณ์ การมีแม่แบบนอกจากจะส่งผลต่อการกระทำแล้วยังมีผลต่ออารมณ์ของผู้สังเกตให้รุนแรงเพิ่มขึ้นและกระตุ้นให้เกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย

7. การเอื้ออำนวยให้เกิดการกระทำตามแม่แบบ การกระทำที่ทำให้คนเห็นคุณค่าและมีความชื่นชอบอยู่เสมอ การกระทำของแม่แบบนั้นจะทำให้ผู้สังเกตทำได้โดยรวดเร็วและกระทำได้ง่าย เมื่อคนสามารถกระทำตามแม่แบบได้เร็วจะทำให้เกิดการแผ่ขยายจากสังคมหนึ่งได้รวดเร็วด้วย

Bandura ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดย Bandura ให้ความเห็นว่าการที่บุคคลเกิดการเรียนรู้นั้น ไม่จำเป็นจะต้องพิจารณาจากการแสดงออกเสมอไป หากแต่การได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ๆ (Acquired) ก็ถือได้ว่าการเรียนรู้แล้วถึงแม้ว่าจะยังไม่มี การแสดงออกเลยก็ตาม และการแสดงออกของพฤติกรรมก็สะท้อนให้เห็นการเรียนรู้ นอกจากนี้แนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม Bandura ได้เสนอว่าพฤติกรรมของคนเรานั้นไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียวแต่จะต้องมีปัจจัยส่วนบุคคลร่วมด้วย และการเข้าร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกัน กับปัจจัยทางด้านพฤติกรรม (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาชิต, 2550) ซึ่งสามารถอธิบายการปฏิสัมพันธ์ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และปัจจัยส่วนบุคคล (P) ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ

ที่มา : สุรางค์ ไควตระกูล (2548)

จากภาพที่ 2.1 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสามได้ ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคลกับพฤติกรรม กล่าวคือ ปัจจัยด้านความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ความเชื่อ การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เป้าหมาย และความตั้งใจ เป็นตัวกำหนด

ลักษณะและทิศทางของพฤติกรรม ในขณะที่พฤติกรรมก็เป็นตัวกำหนดลักษณะการคิดและคำตอบสนองทางอารมณ์

2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมกับบุคคล กล่าวถึงความคาดหวัง ความเชื่ออารมณ์ และความสามารถทางปัญญาของบุคคล จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยอิทธิพลทางสังคมที่ให้ข้อมูลและกระตุ้นการสนองตอบทางอารมณ์โดยการผ่านตัวแบบการสอน และการชักจูงทางสังคมโดยแต่ละบุคคลตอบสนองต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมทางสังคม และลักษณะทางกายภาพ เช่น อายุ ขนาดของร่างกาย เชื้อชาติ เพศ ความน่าสนใจของร่างกาย บทบาทและสภาพทางสังคม

3) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามสภาพแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปนั้น ก็ทำให้พฤติกรรมถูกเปลี่ยนไปด้วย

ทั้งนี้ Bandura ยังเชื่อว่าการเรียนรู้ของคนนั้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมจากผู้อื่นซึ่งเป็นตัวแบบ ในการเรียนรู้ผ่านตัวแบบสามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบประกอบด้วย 4 กระบวนการ ดังนี้

1) กระบวนการใส่ใจ (Attention) ความใส่ใจของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญมาก บุคคลจะไม่สามารถเรียนรู้ได้ถ้าขาดการใส่ใจ และจะรับรู้ได้อย่างแม่นยำถึงพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออก องค์ประกอบที่มีผลต่อกระบวนการใส่ใจมี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบของตัวแบบเอง คือ ตัวแบบต้องมีลักษณะเด่น และพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกไม่มีความซับซ้อน ผู้สังเกตจึงจำได้มาก องค์ประกอบที่สองเกี่ยวข้องกับผู้สังเกต ได้แก่ วัยของผู้สังเกต ความสามารถทางสติปัญญา ทักษะการใช้มือและส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย รวมทั้งตัวแปรทางบุคลิกภาพของผู้เรียน เช่น การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ความต้องการและเจตคติของผู้เรียน

2) กระบวนการจดจำ (Retention) การที่บุคคลสามารถที่จะเลียนแบบหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบได้ อาจจะมีการจดจำด้วยคำพูด หรือการจดจำด้วยภาพ ซึ่งการจดจำด้วยภาพจะทำให้จดจำได้นานและคงทน นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความสามารถทางปัญญาและโครงสร้างทางปัญญาของผู้สังเกตอีกด้วย

3) กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ (Reproduction) เป็นกระบวนการที่บุคคลนำสิ่งที่จดจำมาแสดงออกเป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ ปัจจัยสำคัญของความสามารถในการแสดงออกพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ คือ ความพร้อมทั้งด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นในการเลียนแบบ โดยผู้เรียนแต่ละคนอาจแสดงได้แตกต่างกัน

4) กระบวนการจูงใจ (Motivation) การที่บุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้แล้วจะแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการจูงใจว่าพฤติกรรมนั้นเป็นที่ยอมรับหรือไม่ ความพึงพอใจในรางวัล การประเมินตนเอง และมาตรฐานภายในตัว

นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตได้โดยกระบวนการต่อไปนี้

1) การเรียนรู้โดยการสังเกตและจากผู้ที่ทำหน้าที่อบรมผู้เรียน (Socialization Agent) การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ตัวแบบที่ผู้เรียนสังเกตจึงเป็นได้ทั้งจากตัวแบบจริงหรืออาจเป็นตัวแบบที่ไม่มีชีวิต เช่น สื่อทางโทรทัศน์ สื่อทางภาพยนตร์ และการตูน นอกจากนี้ครูและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด มีหน้าที่สำคัญก็คือ การสอนให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีการแสดงพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคม และอยู่ในขอบเขตของวัฒนธรรมประเพณี โดยเรียกกระบวนการนี้ว่า การถ่ายทอดทางสังคมหรือสังคมประกิต (Socialization) การเป็นตัวแบบที่ดีของครูและผู้ปกครอง จะช่วยให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดี เป็นที่ยอมรับของสังคม

2) การเรียนรู้โดยการสังเกตและการเรียนการสอนในห้องเรียน ครูเป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน นักเรียนแต่ละคนเป็นทั้งผู้สังเกตและตัวแบบ นักเรียนบางคนเป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อเพื่อนในชั้นเรียน เพราะเป็นตัวแบบที่ดีและมีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้เรียนมากที่สุด เนื่องจากอยู่ในวัยเดียวกัน แต่พฤติกรรมที่เรียนรู้จากเพื่อนมีทั้งดีและไม่ดี ฉะนั้นความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือเลียนแบบจึงมีความสำคัญมากสำหรับครูในการสอนโดยนอกจากครูจะเป็นตัวแบบแล้วยังช่วยสอนให้นักเรียนเป็นทั้งตัวแบบและผู้เรียนที่มีคุณค่า มีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการโดยการปลูกฝังพฤติกรรมที่เอื้อสังคม (Prosocial Behavior) เช่น การมีน้ำใจ การให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น มีความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรู้จักมีความเกรงใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยครูควรแสดงจนเป็นตัวอย่างและให้การสนับสนุน

3. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2535) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของคนไทยเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยา ทฤษฎีแรกของนักวิชาการไทย ที่สร้างขึ้นโดยการสรุปรวมผลการวิจัยในประเทศไทยในหลายสาขาเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะงานวิจัยของนักจิตวิทยาไทย นักสังคมศาสตร์ไทย และนักวิจัยการศึกษาไทยทั้งที่เป็นอาจารย์และนิสิตนักศึกษาชั้นสูง ทฤษฎีนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของวิชาการและการประยุกต์ทางด้านนี้ในประเทศไทยทฤษฎีสำหรับต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลไม้มือของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนร่วม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่เข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศและพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนานี้มีสาเหตุอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนของลำต้นของต้นไม้อันประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ

- 1) เหตุผลเชิงจิตวิทยา
- 2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
- 3) ความเชื่อในอำนาจในตน
- 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- 5) ทศนคติ คุณธรรม และค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ หรือสถานการณ์นั้น)

ถ้าต้องการที่จะเข้าใจคำอธิบาย ทำนายและพัฒนาพฤติกรรมชนิดใด จะต้องใช้จิตลักษณะ บางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุด ส่วนที่สามของต้นไม้อัจริยธรรม คือ รากแก้วซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สอง มี 3 ด้าน คือ 1) สติปัญญา 2) ประสบการณ์ทางสังคม และ 3) สุขภาพจิต จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้อ้อได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิต 3 ด้านดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะ บางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วยฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการจึงเป็นสาเหตุของ พฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะ 3 ประการที่ส่วนรากของต้นไม้อ้อ เป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นเพื่อใช้อธิบาย ทำนายและพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าว มาแล้วด้วย

จากทฤษฎีต้นไม้อัจริยธรรมข้างต้น การที่จะเป็นผู้มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม อยู่ในระดับสูง นั้นต้องประกอบด้วย จิตลักษณะ 8 ประการด้วยกัน โดยแบ่งเป็น จิตลักษณะ ส่วนราก 3 ประการ ได้แก่

- 1) สติปัญญา
 - 2) ประสบการณ์สังคม
 - 3) สุขภาพจิต
- กับจิตลักษณะที่เป็นส่วนของลำต้น 5 ประการ ได้แก่
- 4) เหตุผลเชิงจริยธรรม
 - 5) ลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนเอง
 - 6) ความเชื่ออำนาจภายในตน
 - 7) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
 - 8) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม

ในการนำทฤษฎีต้นไม้อ้ออธิบายจิตลักษณะของผู้ที่มีจิตอาสา ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษา จิตลักษณะที่เป็นส่วนของลำต้น ได้แก่ ทศนคติในด้านจริยธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยแรงจูงใจ หรือ ความต้องการของบุคคล ความคิด ความรู้สึก สำนึกภายในของบุคคล ที่สามารถใช้เป็นตัวทำนาย พฤติกรรมด้านจิตอาสาของเด็กได้

ทิตนา แชมมณี (2550) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะได้ คือ

1. การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเอาใจใส่และตั้งใจสังเกตตัวแบบ
2. การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป ตัวต้นแบบที่มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจและทำให้ผู้สังเกตพอใจ
3. การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบนั้น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การทำเป็นรหัสการจากการชักข้อมลักษณะตัวแบบในความคิดและด้วยการกระทำ
4. การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า รับผิดชอบต่อความสามารถของตนเอง เรียนรู้วิธีการกำกับตนเองและเห็นผลที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ
5. การลงมือกระทำหรือปฏิบัติโดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำสังเกตการณ์กระทำของตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับและให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

นอกจากนี้ ทิตนา แชมมณี ยังได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งเป็น 2 ชั้น รวมเป็น 6 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ชั้นการหลบหลีกการลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ชั้นที่ 2 ชั้นการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการ

ชั้นที่ 3 ชั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) คือ การตัดสินใจโดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ชั้นที่ 4 ชั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ 13-16 ปี) คือ การตัดสินใจโดยถือว่าตน มีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้นและสังคมนั้นคาดหวังที่จะให้ตนทำหน้าที่ที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ชั้นที่ 5 ชั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) คือ การตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ชั้นที่ 6 ชั้นการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่) คือ การตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้ นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

กล่าวสรุปได้ว่า ในการพัฒนาจิตอาสาอาจต้องประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎีที่หลากหลายตามกิจกรรมที่ทำ เพื่อที่จะมาช่วยพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะการพัฒนาจิตอาสาต้องยึดพัฒนาการของนักเรียนเป็นหลัก จำเป็นต้องใช้แนวคิดและทฤษฎีอย่างหลากหลาย

2.1.2 ความหมายของจิตอาสา

คำว่า จิตสาธารณะ (Public mind) จิตอาสา (Volunteer spirit) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public consciousness) เป็นคำใหม่ที่มีใช้เมื่อไม่นานมานี้และเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทยซึ่งมีผู้ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะไว้หลากหลาย และมีการเรียกจิตสำนึกสาธารณะไว้แตกต่างกัน จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล คำว่า จิตอาสา ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกับจิตอาสามากมาย เช่น จิตสาธารณะ จิตสำนึกต่อสังคม จิตสำนึกต่อส่วนรวมและพฤติกรรมเอื้อสังคมโดยให้ความหมายจิตอาสา (Volunteer spirit) ไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อ ส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวกมีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากรช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะ แสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวมการงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษา และเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพยากรส่วนรวม

จิต (mind) หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิดและนึก

จิตสำนึก (consciousness) หมายถึง เป็นภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัว รู้ว่าทำอะไร อยู่ที่ไหน เป็นอย่างไร สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รสและสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย

อาสา (service, volunteer) หมายถึง การเสนอตัวเข้ารับทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ได้

สาธารณะ (public) หมายถึง ทั่วไป เป็นของกลางสำหรับส่วนรวม การแสดงออกเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นการบริการชุมชน ทำประโยชน์เพื่อสังคม ถ้าใช้ของก็จะใช้ประโยชน์ร่วมกัน

พระไพศาล วิสาโล (2550) ได้กล่าวว่า จิตอาสาในด้านพระพุทธศาสนาหมายถึง ความสำนึกใฝ่ใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ซึ่งมีใช้เฉพาะครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านนั้น หากคลุ่มไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบแต่ก็รู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้กล่าวถึงความหมายของจิตสาธารณะว่า เป็นการเห็นแก่ประโยชน์ของสังคมและประเทศโดยรวม ตัดสินในกระทำการสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่อาจเกิดต่อสาธารณะหรือผลกระทบต่อสังคมชุมชนทั่วไป เช่น คิดถึงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การร่วมประหยัดน้ำ

ธานีษฎ์ กองแก้ว (2550) กล่าวว่า จิตอาสา หมายถึง คนที่มีจิตใจอาสาช่วยเหลือ อยากรให้ผู้อื่นมีความสุข คนที่มาร่วมกิจกรรมจิตอาสา ก็คือ “อาสาสมัคร” คือ บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือ

สังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ไชยา ยิ้มวิไล (2550) ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง ความเป็นสาธารณะที่สื่อนัยถึงความรู้ ความนึกคิด สติปัญญา และความรับผิดชอบของประชาชนที่มีต่อสังคมการเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมโดยรวมและหน่วยงานองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุดด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

มนัสสา ชินูปการพงศ์ (2551) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การจุดประกายเพื่อให้คนทำประโยชน์เพื่อสังคม ตลอดจนการให้ความเอื้ออาทรลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อสังคมเป็นสุข

ศิริ แคนสา (2551) จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง สำนึกในประโยชน์สำนึกในผลกระทบที่พึงมีต่อชุมชนและสังคมโดยรวม โดยผู้ที่ต้องรับผลนั้นอาจไม่เห็นตัวตนชัดเจนว่าเป็นบุคคลใดทราบแต่เพียงว่าสังคมโดยรวมต้องได้รับผลแน่นอนประกอบด้วย ส่วนประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเชิงจิตสาธารณะ เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวมรู้ผลที่เกิดจากการกระทำหรือความเป็นไป และการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและโลก 2) ด้านความคิดเชิงจิตสำนึกสาธารณะเป็นกระบวนการหรือลักษณะการคิดที่บุคคลใช้เป็นหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับ จริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก และ 3) ด้านการปฏิบัติตนของบุคคลเชิงจิตสำนึกสาธารณะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และการเคารพสิทธิในการใช้ของของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2552) ได้ให้ความหมายของจิตอาสาในทางพระพุทธศาสนา โดยกล่าวถึงการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวมว่า “จิตอาสา” พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักธรรมนี้ เรียกว่า วัฑฒิ หรืออริยวัฑฒิ แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ หมายความว่า ถ้ามีความเจริญอย่างที่พระองค์ตรัสไว้แสดงว่า พุทธศาสนิกชน มีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติและมีหวังว่าจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญที่ว่านี้มี 5 ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ และปัญญา ดังนั้น คำว่า “จิตอาสา” เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

แหวง ไตจิราการ (2552) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ คือ อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด จิตสำนึกที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล ส่งเสริมสนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนคนหมู่มาก

ให้กำลังใจให้ความอบอุ่นให้แรงบันดาลใจ แก่ผู้คนที่กำลังต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคในชีวิตของตน เพื่อจะได้ดำรงตนอย่างปกติสุขในสังคมชุมชนและเข้าร่วมในการสร้างสรรค์สันติสุขให้เกิดขึ้นแก่ชนในวงกว้าง ในขณะที่เดียวกันอาจจะหมายถึงรวมถึงบทบาทในการลดทอนอำนาจของกิเลสตัณหาต่าง ๆ ที่เพิ่มความยึดมั่นถือมั่นในเรื่องตัวของกู โลกะ โทสะ โมหะ ของปัญญาเจกชนให้มากมายยิ่งขึ้นไปด้วยก็ได้ เพราะหากกิเลส เพราะหากเพลงหรือคีตศิลป์เป็นไปในทำนองเชิดชู ส่งเสริม เรื่องกิเลสตัณหาต่าง ๆ มนุษย์ก็จะถูกมอมเมาให้หลงหัวปักหัวปำในกองกิเลสต่าง ๆ แล้วก่อให้เกิดการเบียดเบียนตัวเองและผู้อื่นซึ่งก็คือ สังคมหรือสาธารณชนให้เกิดความเดือดร้อนอย่างไม่มีสิ้นสุดในขณะที่เดียวกันก็อาจจะกล่าวขวัญถึงสังคมอุดมการณ์ หรือสภาพอันเป็นที่พึงปรารถนาาร่วมกันของมนุษยชาติโดยรวม ซึ่ง สำหรับชาวพุทธเราอาจจะเรียกว่า สังคมพระศรีอาริย์หรือศาสนาอื่นก็อาจจะเรียกกันในชื่ออื่น แต่โดยเนื้อแท้แล้วก็มีความหมายตรงกัน คือมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีการเบียดเบียนกัน มีความอุดมสมบูรณ์ในโภคทรัพย์ ทุกคนต่างมีจิตสำนึกที่สูงส่งไม่มีความเห็นแก่ตัวเหลืออยู่แม้แต่น้อย นิดไม่ว่าในระดับปัจเจกชนหรือสังคมก็ตาม

ประวัติ วิสุทโธสมณ (2552) กล่าวว่า จิตอาสา หมายถึง ผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่ตนเองมีแม้กระทั่งเวลาเพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวมอีกทั้งยังช่วยลด “อัตตา” หรือความเป็นตัวเป็นตนของตนเองลงได้บ้าง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553) ได้ให้ความหมายจิตสาธารณะว่า การรู้จักเอาใจใส่ เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความ สมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้ให้หมายของจิตอาสา ว่าเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมส่วนรวมด้วย สิ่งของ เงินทอง เวลา แรงกายและสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างสมัครใจ ไม่มุ่งหวังสิ่งใดตอบแทน ประกอบด้วย พฤติกรรม ดังนี้ 1) วินัยต่อบุคคล เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ความรู้ ชี้นำในสิ่งที่มีประโยชน์ชักจูงในสิ่งที่ดีงาม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เพื่อบรรเทาความต้องการของผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน 2) วินัยต่อสังคม ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ให้บริการและอำนวยความสะดวกในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ตั้งใจทำงานส่วนรวมจนสำเร็จ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนแสดงออกโดยไม่หวังผลตอบแทน

และเมื่อพิจารณา คำว่า “จิตอาสา” (volunteer mind) ซึ่งหมายถึง จิตใจที่คิดช่วยเหลือผู้อื่นจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการ

เสียสละสิ่งที่มีตนเองมี แม้กระทั่งเวลา โดยมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเองส่งผลให้แสดงพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่

- 1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
- 2) การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- 3) การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ส่วน “จิตสาธารณะ” (public mind) บางครั้งอาจใช้คำว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง จิตใจที่คำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน คำนึงถึงบุคคลอื่นที่ต่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน รวมทั้ง มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ส่งผลทำให้แสดงพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่

- 1) การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลทำให้เกิดความชำรุดเสียหายของทรัพย์สินส่วนรวม
- 2) การมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม
- 3) การเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม บางครั้งหมายถึงจิตอาสา

เมื่อได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจิตอาสาและจิตสาธารณะ ถ้าใช้มุมมองของการคิดที่เป็นระบบ ไม่มองแยกส่วน จะพบว่า จิตอาสาและจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การมีจิตอาสาทำให้แสดงพฤติกรรมออกมาซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในระดับส่วนบุคคลหรือในระดับส่วนรวมถ้าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมสิ่งนั้นจะกลายเป็นจิตสาธารณะ ส่วนการมีจิตสาธารณะ บางครั้งต้องอาศัยจิตอาสาเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมเช่นกัน

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์พฤติกรรมสำคัญของจิตอาสาและจิตสาธารณะ พบว่าทั้งจิตอาสาและจิตสาธารณะมีองค์ประกอบที่เป็นรากฐานร่วมกัน 3 ประการ ได้แก่ 1) การให้ 2) การไม่เบียดเบียน และ 3) การมุ่งประโยชน์ ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์พฤติกรรมสำคัญของจิตอาสาและจิตสาธารณะ

ประเด็น	พฤติกรรมหลัก	องค์ประกอบที่เป็นฐานร่วมกัน		
		การให้	การไม่เบียดเบียน	การมุ่งประโยชน์
จิตอาสา	1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	✓	✓	✓
	2) การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	✓	✓	✓
	3) การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น	✓	✓	✓

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเด็น	พฤติกรรมหลัก	องค์ประกอบที่เป็นฐานร่วมกัน		
		การให้	การไม่ เบียดเบียน	การมุ่ง ประโยชน์
จิตสาธารณะ	1) การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลกระทบต่อ ความชำรุดเสียหายของทรัพย์สินส่วนรวม	✓	✓	✓
	2) การมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม	✓	✓	✓
	3) การเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ ทรัพย์สินส่วนรวม	✓	✓	✓

กล่าวสรุปได้ว่า จิตอาสา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะของการคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน การใช้สมบัติสิ่งของที่เป็นของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ หลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น ไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความคิด ร่วมแสดงความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือร่วมกันระดมพลังสมองเพื่อกระทำการที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคมส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

2.1.3 ความสำคัญของจิตอาสา

จิตอาสามีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมทั้งในระดับบุคคลครอบครัวระดับประเทศ และระดับโลก ดังที่ ประเวศ วะสี (2541) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตสาธารณะว่า จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมืองและจิตสำนึก เป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม สังคมที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึกทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งจะทำให้การเมืองเศรษฐกิจศีลธรรมดี

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของจิตสาธารณะไว้ว่า การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพากัน คนในสังคม ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้วการขาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศและระดับโลก

ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550) จิตสาธารณะมีความสำคัญซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จะส่งผลต่อสังคมทั้งในระดับในกลุ่มแคบ ๆ หรือตนเองถึงในระดับสังคมโลก สังคมใดก็ตามที่ขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์และจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม แต่ถ้าหากสังคมใดที่มี

จิตสาธารณะแล้วจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมและส่งผลให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมในสังคมนั้นดีขึ้นนอกจากนั้นในระดับองค์กร

มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ (2552) ได้กล่าวว่า จิตอาสามีความสำคัญมากกับคนที่ได้สัมผัสกับงานอาสาสมัคร ซึ่งได้แก่การที่คนแต่ละคนได้ใช้ร่างกายแรงใจของตนไปสัมผัสกับงานที่เรียกว่า “การช่วยเหลือ” หรือ “การให้” ด้วยตนเองแล้วนั้น ทำให้อาสาสมัครหรือคนที่ได้สัมผัสงานเหล่านั้นได้ “รู้สึก” ถึงความสุขในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นความสุขที่ไม่ได้เกิดจากการแสวงหาสิ่งของเพื่อการบริโภคของตน แต่เป็นความสุขที่เกิดจาก “การให้” หรือมีความสุขจากการที่ได้ช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข ซึ่งความสุขแบบนี้จะมาพร้อมกับการที่อาสาสมัครจะได้เรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าและความหมายของชีวิตที่กว้างขวางและลึกซึ้งซึ่งมากกว่าการมีชีวิตอยู่เพื่อตนเองแต่ฝ่ายเดียว ได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณธรรมในตนเอง ได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาสติปัญญาและบุคลิกภาพในการทำงานร่วมกับอาสาสมัครคนอื่น ๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ส่งผลให้อาสาสมัครมีความภาคภูมิใจและมั่นใจในตนเองและมองเห็นคุณค่าของตนเอง รวมทั้งเรียนรู้ที่จะมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นผ่านความเมตตาที่พัฒนาขึ้นในจิตใจที่มีจิตอาสาของตนนั้นซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการบ่มเพาะให้เขาเป็นคนที่ดี มีค่าและมีคุณภาพต่อสังคมต่อไป เป็นต้น และสำหรับผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือ ก็ย่อมได้ประโยชน์ทั้งในแง่ของการพ้นจากความเดือดร้อนอันเกิดจากความมีน้ำใจของเพื่อนมนุษย์ผู้มีจิตอาสา และการที่พวกเขาได้ตระหนักถึงคุณค่าของการทำความดี ผ่านการช่วยเหลือที่พวกเขาได้รับ ซึ่งอาจเป็นแรงบันดาลใจในการให้พวกเขาเกิดจิตอาสา คิดทำความดีช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมต่อไป จนกระทั่งเกิดเป็นเครือข่ายจิตอาสาขยายกว้างขวางออกไป เป็นแรงขับเคลื่อนหนึ่งในการพัฒนาคนและสังคมให้บังเกิดความสงบสุขและสันติภาพอย่างแท้จริง

สมพงษ์ สิงหะพล (2552) ได้กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นความรู้สึกคิดภายในบุคคลและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้จิตสำนึก เมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุด หรือหมดหายไปคนที่มีความจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตนเพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่าง ๆ ตามมา เช่น บุคคลที่มีความจิตสำนึกด้านระเบียบวินัยจะไม่ซบถผิดกฎหมายจรรยาบรรณบุคคลที่มีความจิตสาธารณะจะไม่ขีดเขียนในสถานที่สาธารณะ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553) ได้กล่าวว่า การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร อีกทั้งผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศและระดับโลก ดังนี้

1. ผลกระทบต่อบุคคลทำให้เกิดปัญหา คือ
 - 1.1 สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
 - 1.2 สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

2. ผลกระทบระดับครอบครัวทำให้เกิดปัญหา คือ
 - 2.1 ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
 - 2.2 การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว
3. ผลกระทบระดับองค์กรทำให้เกิดปัญหา คือ
 - 3.1 การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร
 - 3.2 ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น
 - 3.3 การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว
 - 3.4 องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง
4. ผลกระทบระดับชุมชนทำให้เกิดปัญหา คือ
 - 4.1 ชุมชนอ่อนแอขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไร ก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนาและยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง
 - 4.2 อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูงขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์กลัวเสียเวลาหรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น
5. ผลกระทบระดับชาติ ถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิด
 - 5.1 วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งและแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเบียดเบียน ทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม
 - 5.2 ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคมเมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ก็จะไม่ได้ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
 - 5.3 เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตน และพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน
6. ผลกระทบระดับโลก ถ้าบุคคลขาดจิตสำนึกจะทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในระดับต่าง ๆ ดังนี้
 - 6.1 เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศเพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น ๆ และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นมักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงครามในการตัดสินปัญหา
 - 6.2 เกิดการกลั่นแกล้ง แก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้าทำให้ประเทศด้อยกว่า และขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน

6.3 เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์หรือต่างท้องถิ่น มองชนชาติอื่น ๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีดีกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2559) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของพฤติกรรมคุณธรรมจิตอาสา ประกอบด้วยหลักการ 5 ประการ คือ

1. ทำเป็นหลักการข้อนี้สำคัญที่สุด ผู้ปฏิบัติจิตอาสาต้องรู้จักศักยภาพและขีดสมรรถนะของตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความมั่นใจว่าตนเองทำเป็น ทำได้สำเร็จ เช่น ต้องการช่วยเหลือคนตกน้ำ ก็ต้องเป็นคนว่ายน้ำเป็น มีร่างกายแข็งแรง และ มีความพร้อมเพียงพอที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โรงเรียนต้องมีประวัติสุขภาพ การเจ็บป่วย ความรู้ความสามารถพิเศษของนักเรียนที่สนใจจะทำจิตอาสา และตรวจสอบข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ทั้งข้อมูลจากเอกสาร และการพูดคุยสัมภาษณ์ ก่อนจะเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียน

2. ทำถูกกฎหมาย ถูกวิธี และถูกกาลเทศะ ดังนี้

2.1 กิจกรรมจิตอาสาต้องถูกกฎหมาย การช่วยทำกิจกรรมจิตอาสาต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามกฎหมาย ข้อตกลงทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับทั่วกัน เช่น การช่วยดูต้นทางให้ผู้เล่นการพนัน การช่วยผู้ค้ายาเสพติดถือยาเสพติดไปส่งให้ผู้ซื้อ เป็นต้น โรงเรียนจึงต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนและผู้ปฏิบัติจิตอาสาให้มีความระมัดระวังไม่เป็นเครื่องมือของผู้ไม่หวังดีต่อส่วนรวม ฝึกการวิเคราะห์เหตุการณ์สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียน ชุมชน หมู่บ้าน รู้เท่าทันคนและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รอบตัวอยู่เสมอ

2.2 กิจกรรมจิตอาสาต้องถูกวิธี การทำกิจกรรมทุกอย่างในชีวิตประจำวันของทุกคนต้องใช้ความรู้และเข้าใจในกระบวนการวิธีการ ขั้นตอน และเทคนิคสำคัญต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมทั้งสิ้น เพราะผลจากการกระทำที่เกิดขึ้นอาจเป็นได้ทั้งผลดี และผลเสีย อาจเกิดผลกระทบในวงกว้างเพิ่มขึ้นอีกก็ได้ ผู้ปฏิบัติจิตอาสาจึงต้องไม่ประมาท หากให้การช่วยเหลืออย่างไม่ถูกวิธีผลเสียหายจะเกิดขึ้นกับผู้ได้รับความช่วยเหลือเช่น การดูแลผู้สูงอายุ การช่วยเหลือผู้พิการ การช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุ เป็นต้น โรงเรียนจึงต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนและผู้ปฏิบัติจิตอาสาให้มีความชัดเจนในกระบวนการวิธีการ ขั้นตอน และเทคนิคต่าง ๆ ต้องตระหนักถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของจิตอาสา นอกเหนือจากความหวังดีของผู้ปฏิบัติเอง

2.3 กิจกรรมจิตอาสาต้องถูกกาลเทศะ ชีวิตประจำวันปกติของทุกคนย่อมต้องมีมารยาทและรู้กาลเทศะในการเข้าสังคมอยู่แล้วการทำกิจกรรมจิตอาสาอย่าลืมมารยาท และไม่การยกเว้น และอาจต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการใช้มารยาทและกาลเทศะเพิ่มมากขึ้นอีกก็ได้ เพราะในสถานที่ที่ไปทำกิจกรรมจิตอาสา จำเป็นต้องประสานสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลที่รับการช่วยเหลือ และประชาชนทั่วไปซึ่งอาจจะไม่รู้เรื่องกิจกรรมจิตอาสาใด ๆ เลย ดังนั้น ผู้ปฏิบัติจิตอาสาต้องคำนึงถึงมารยาทต่าง ๆ

การมีสัมมาคารวะ มีความเคารพอ่อนน้อมต่อผู้สูงอายุ ผู้พิการ รู้จักมารยาทการทักทาย การไหว้ ผู้สูงอายุ การเอื้อเฟื้อต่อเด็กผู้พิการ เป็นต้น ประการสำคัญ จิตอาสาต้องรู้กาลเทศะ ซึ่งหมายถึง ควรรู้ว่าสิ่งใดควรจะทำ สิ่งใดไม่ควรทำ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ให้เกียรติผู้อื่น รู้จักสำรวมกิริยา วาจา เช่น ไม่หัวเราะสนุกสนานในงานศพ ใช้โทรศัพท์มือถือเสียงดัง ใช้เสียงดังเอะอะในวัด เป็นต้น นอกจากนี้ ต้องรู้กาลเทศะในการแต่งกายให้เหมาะสมกับงานและสถานที่ เช่น ไม่ใช่เสื้อสีฉูดฉาด รักรูป กระจ่างสีนํ้าเงิน ไปทำกิจกรรมจิตอาสาในวัด โรงพยาบาล สถานพักฟื้นผู้ป่วย เป็นต้น โรงเรียนจึงต้องเน้นย้ำให้นักเรียนและผู้ปฏิบัติจิตอาสาคำนึงถึงมารยาทและรู้กาลเทศะในการทำกิจกรรมจิตอาสา เพื่อรักษาหัวใจของผู้มารับความช่วยเหลือและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชนที่พบเห็น รวมทั้งจิตอาสาต้องรู้จักกาลเทศะของตนเอง เช่น นักเรียนไม่ควรทำกิจกรรมจิตอาสาจนกระทบต่อการเรียนของตนเอง เป็นต้น

3. ทำด้วยความเต็มใจ คำว่า “อาสา” มีความหมายชัดเจนแล้วว่าผู้ปฏิบัติจิตอาสาสนใจ และสมัครใจจะทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น จะใช้เวลาว่างของตนเองทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังนั้น โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและบุคลากรผู้ปฏิบัติจิตอาสา สามารถเลือกกิจกรรมที่สนใจ และเต็มใจจะทำ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตรงตามเป้าหมายที่โรงเรียนต้องการ

4. ทำเป็นประจำ การฝึกให้นักเรียนและผู้ปฏิบัติจิตอาสา เป็นผู้มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือ รู้จักการเสียสละ สิ่งของตนเองมี รู้จักใช้เวลาว่างทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมนั้น เป็นการฝึกให้มีอุปนิสัยที่ดี ที่ต้องการให้เกิดขึ้นและติดตัวผู้ปฏิบัติไปตลอดชีวิต จึงจำเป็นต้องใช้เวลา และต้องทำอย่างสม่ำเสมอ จึงจะเกิดเป็นนิสัย และติดตัวไปตลอด โรงเรียนจึงต้องจัดกิจกรรมจิตอาสาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสฝึกกิจกรรมจิตอาสาอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการช่วยเหลือผู้อื่นในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

5. ทำแล้วมีความสุข ความอึดใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุขที่ได้ทำคุณงามความดี เสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อสาธารณประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน เกิดความสุขเมื่อได้ทำความดี ล้วนเป็นสัญญาณที่บ่งบอกว่า ผู้ปฏิบัติจิตอาสาพึงพอใจกับกิจกรรมจิตอาสาของตนเมื่อมีความสุข ย่อมต้องการทำต่อไป เป็นผลตอบแทนทางจิตใจที่เกิดความสุข ความสงบในจิตใจตนเอง โรงเรียนจึงควรจัดให้นักเรียนและบุคลากรผู้ปฏิบัติจิตอาสาประเมินความพึงพอใจของตนเองภายหลังการร่วมกิจกรรมจิตอาสาทุกครั้ง เพื่อให้ทุกคนรู้จักประเมินตนเอง และปรับปรุงการร่วมงานจิตอาสาในโอกาสต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้ให้แนวคิดของความสำคัญในการสร้างเด็กให้มีจิตอาสา โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 ว่าคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้

และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และปรับตัว ทักษะทางสังคมคุณธรรมจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของชาติ โดยให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด “จิตสาธารณะ” เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 1 ใน 8 ข้อ ที่สถานศึกษาต้องเน้น โดย สถานศึกษาต้องมีชั่วโมงให้เด็กทำกิจกรรมสาธารณะ รวม 165 ชั่วโมง ดังนี้

1. ประถมศึกษาปีที่ 1-6 จะต้องทำกิจกรรม 60 ชั่วโมง
2. มัธยมศึกษาตอนต้น 45 ชั่วโมง
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย 60 ชั่วโมง

โดยหวังให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์มากขึ้น เมื่อทำไปอย่างต่อเนื่องจิตสาธารณะนี้จะติดตัวไป และเมื่อนักเรียนออกไปอยู่ในสังคมด้วยตนเองนักเรียนจะไปร่วมสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะอาจดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก การดำเนินการสอนโดยสอดแทรกจิตสาธารณะเข้าไปในการเรียนแต่ละครั้งของการสอน เช่น การสอนวิชาสุขศึกษา เรื่องผู้ติดเชื้อไข้หวัดใหม่ ชนิดเอเอช 1 เอ็น 1 ซึ่งกำลังแพร่ระบาดทั่วโลก (ไข้หวัดเม็กซิโก 2009) ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขเร่งประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการเฝ้าระวังโรคในโรงเรียน และจัดทำแนวทางการเฝ้าระวังป้องกันโรคในสถานศึกษาทุกแห่ง และแจ้งให้ทราบก่อนเปิดภาคเรียน หากเปิดเรียนแล้วขอให้ครูอนามัยประจำโรงเรียนสังเกตเด็กนักเรียนทุกคน หากพบมีอาการป่วยคล้ายไข้หวัด ควรให้ใส่หน้ากากอนามัยป้องกันการแพร่เชื้อ และพักที่บ้านจนกว่าอาการจะหาย โดยให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ สำหรับนักเรียนที่เดินทางกลับมาภายใน 7 วัน ก่อนเปิดเรียน จากพื้นที่ที่มีรายงานการพบผู้ป่วย หากนักเรียนป่วยมีอาการคล้ายไข้หวัด แนะนำให้ไปพบแพทย์

ลักษณะที่สอง การดำเนินการสอนโดยผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งครูสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมมากมาย เช่น

1. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือ นักศึกษาวิชาทหาร ซึ่งเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะอยู่แล้ว
2. กิจกรรมชุมนุม ชมรมต่าง ๆ เช่น ชุมนุมรักษาสีโลก ชุมนุมด้านภาวะโลกร้อนชมรมผู้เสียสละ ชมรมรักเมืองไทย เป็นต้น

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัครเพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมออกค่ายอาสาพัฒนาโรงเรียนในชนบททางไกลการรณรงค์บริจาคสิ่งของให้แก่ผู้ยากไร้

กล่าวสรุปได้ว่า ความสำคัญของจิตอาสา หมายถึง การปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีสำนึกด้านสาธารณะด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น ดังนั้น การส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนควรเริ่มตั้งแต่การศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน

2.1.4 คุณลักษณะที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา

พฤติกรรมแต่ละบุคคลแสดงออกมาเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึง การเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา นั้น ได้มีนักวิชาการได้ศึกษาและกล่าวถึงคุณลักษณะการเป็นบุคคลที่มีจิตอาสาไว้ในทำนองเดียวกัน คือ การมีจิตอาสาเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในสังคมทำให้เกิดประชาสังคม คือ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งหมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness Community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น

อนุชาติ พวงสาดี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล (2540) กล่าวถึงคุณลักษณะของคนที่มีจิตอาสา ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้ และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

2. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้คือ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคม ไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตนต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม (Civic Education)

3. ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้น เงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) จิตสาธารณะนั้นเป็นนามธรรมไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้น ต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง

5. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นทางซึ่งนำไปเกิดจิตอาสา

ยุทธนา วรณปิติกุล (2542) กล่าวว่า บุคคลที่มีจิตสาธารณะต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่นเพื่อพัฒนาสังคมด้วย

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยมส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเองไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมือง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมากไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตสาธารณะต้องมีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหาการใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติ (Dialogue and Debates) สร้างการเข้าร่วมรับรู้ตัดสินใจและฉันทกกำลัง (Political Dialogue) เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการทำกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำโดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง การอบรมเริ่มจากสถาบันการศึกษาไม่เพียงพอ สถานศึกษาเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้รับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว เครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นรวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544) กล่าวว่า จิตสาธารณะในบริบทประชาสังคมไทย พบว่าคุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะ ประกอบด้วย

1. ความรัก ความเอื้ออาทร
2. ความเชื่อใจ
3. การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
4. การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. การมีปฏิสัมพันธ์โดยใช้ความสามารถเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

ไซยา ยัมวีไล (2550) กล่าวว่า ผู้ที่มีจิตสาธารณะนั้นจะมีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมโดยรวมและหน่วยงานองค์กร ที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุด บุคคลที่มีจิตสาธารณะสูงนั้นแม้แต่การทิ้งเศษขยะหรือขับรถผิดกฎจราจร ยังไม่กล้าที่จะกระทำเพราะรู้สึกอายแก่ใจ ส่วนบุคคลที่ไร้จิตสาธารณะจะมีวิถีชีวิตดำรงชีพไปวัน ๆ ง่าย สะเพร่า เอาตัวรอดโดยไม่ได้คิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้คน

กล่าวสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ หมายถึง ผู้ที่มีจิตอาสาจะมีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมโดยรวมและหน่วยงานองค์กร ที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่

2.1.5 ปัจจัยการเกิดจิตอาสา

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543) ได้กล่าวถึง ปัจจัยการมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ว่าเป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม จิตสาธารณะอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคม เป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นภาวะที่ได้อบรมหล่อหลอมและสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีหลายรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนและส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิเช่น การไปโรงเรียน ไปทำงาน ฟังผู้คนสนทนากัน เป็นต้น

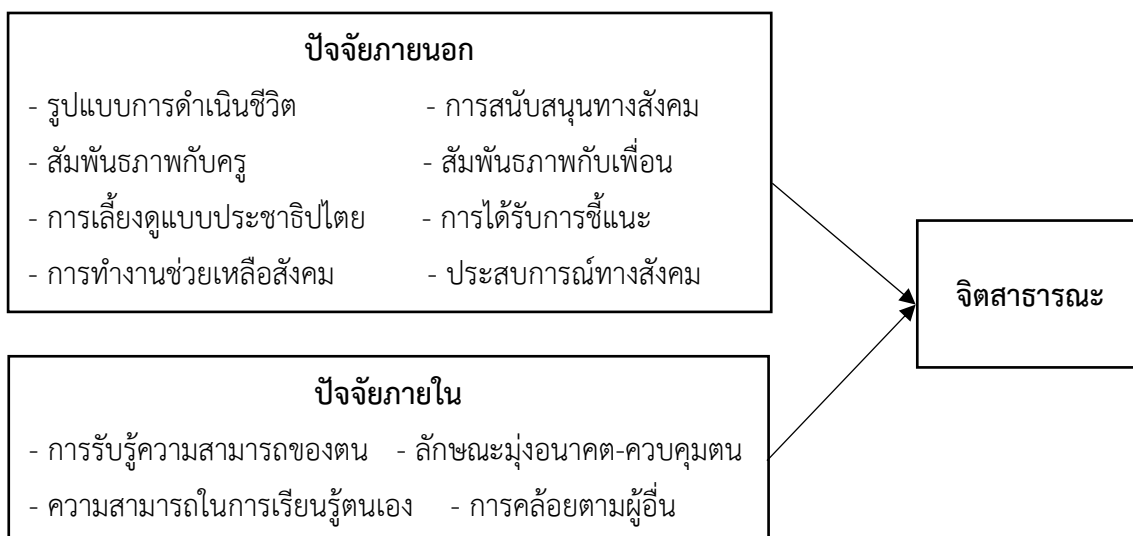
ปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่งโดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิดแล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างจิตสาธารณะแบบใดก็จะมีฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น การเกิดจิตสาธารณะไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียว เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสาธารณะที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลแล้วกลายเป็นจิตสาธารณะโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัวแต่จิตสาธารณะที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความตั้งใจเลือกสรรบุคคล ระลึกถึงตนเองเป็นอย่างดี

เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเองระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสาธารณะจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอกอ้างอิง

ฉัตรวรรษ องค์กร (2552) ได้กล่าวถึง ปัจจัยการเกิดจิตอาสาของอาสาสมัคร ไว้ว่า คนที่มีจิตใจเสียสละทำงานด้วยความสมัครใจ เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ประชาชนและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนที่เป็นเงินหรือวัตถุ เช่น การทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ที่ไม่มีบำเหน็จรางวัล หรือผลประโยชน์ส่วนตนและดำเนินชีวิตในรูปแบบที่แตกต่างไปจากกระแสหลัก คือกระแสเศรษฐกิจบริโภคนิยมที่มุ่งเน้นเรื่องการสร้างรายได้เป็นหลัก จะมีแรงผลักดันภายในตนเองที่ทำให้เลือกใช้ชีวิตที่อุทิศตนทำงานให้โดยไม่ผลตอบแทนหรือได้ผลตอบแทนน้อย และไม่อาจนับรวมเข้ากับมาตรฐานของการตีค่าแรงงานเป็นเงินได้ ตามแบบของสังคมแรงงานที่กำหนดกันอยู่ แรงผลักดันของอาสาสมัครที่มีจิตใจเป็นอุทิศเช่นนี้ มีปัจจัยหลักของการมาเป็นอาสาสมัคร คือ การหล่อหลอมที่มีพื้นฐานมาจากครอบครัว จิตวิญญาณการอุทิศตนเพื่อผู้อื่น หรือเพื่อความสุขของส่วนรวมนั้นมาจากการหล่อหลอมของครอบครัวเป็นหลัก ระบบคุณค่าที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากคนในครอบครัวโดยการสอน การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ล้วนมีผลอย่างยิ่งต่อบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลและการมีจิตใจที่จะทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การปรารถนาการยอมรับและการพัฒนาตน ผู้ที่อุทิศตนเป็นอาสาสมัครมีความต้องการในการยอมรับจากสังคมและคนรอบข้างในระดับหนึ่ง การยอมรับนี้สามารถสะท้อนได้จากการได้รับรางวัลในรูปของวัตถุ สิ่งของ โล่ ประกาศเกียรติคุณ หรือการได้รับการยกย่อง ชมเชย การยอมรับในความสามารถของตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม การได้รับการยอมรับนั้นมีแนวคิดว่าเป็นการสร้างตัวตนให้กับมนุษย์ แทนที่จะให้การอุทิศตนเป็นแนวทางการบรรลุถึงความสุขในขั้นที่แตกต่างจากทรัพย์สิน เงินทอง และความต้องการอันเป็นแรงขับจากภายใน

ประทีป จินน์ (2557) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อจิตสาธารณะโดยจำแนกเป็นปัจจัยภายนอกบุคคลและปัจจัยภายในบุคคล ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอกบุคคลที่มีผลต่อการพัฒนาจิตสาธารณะที่สำคัญ ได้แก่ รูปแบบการดำเนินชีวิตการได้รับการสนับสนุน สัมพันธภาพกับครู สัมพันธภาพกับเพื่อนการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การมีประสบการณ์ทางสังคม การเห็นตัวแบบการชี้แนะทางวาจาและช่วยเหลือสังคม
2. ปัจจัยภายในบุคคลที่มีผลต่อการพัฒนาจิตสาธารณะที่สำคัญ ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเองลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนการคล้อยตามผู้อื่น และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งแสดงได้ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ปัจจัยที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวคิดพฤติกรรมศาสตร์และจิตวิทยา
ที่มา : ประทีป จินฉ่ำ (2557)

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2561) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสาว่า มี 3 ประการ คือ

1. ในขณะที่ความคิดทางศาสนาต่าง ๆ ยังสำคัญอยู่นั่นเอง การตีความได้ขยายบทบาทของศาสนาให้เกิดงานอาสาที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น
2. เพื่อให้งานอาสาอยู่รอดในสังคมที่แบ่งขั้วรุนแรงนั้น งานอาสาได้นิยามชัดว่าปลอดจากอุดมการณ์ทางการเมือง และได้นำไปเชื่อมโยงกับแนวทางสันติวิธี
3. งานอาสานั้นเป็นการสร้างคน สร้างพลเมือง สำหรับสังคมประชาธิปไตยโดยเป็นแนวทางประชาธิปไตยสังคม มีเนื้อหาไปที่ส่วนรวมและการเกื้อกูลกันเป็นสำคัญ

อีกนัยหนึ่ง มี 3 ประการเช่นกัน คือ

1. มีการขยับจากกิจกรรมทางศาสนาที่มีแง่มุมของการกุศล ความศักดิ์สิทธิ์มาสู่องค์กรที่จัดตั้งแบบฆราวาสมากขึ้น แต่กระนั้นก็ยังมีการฟื้นคืนคุณค่าทางศาสนาให้กลับมามีบทบาทมากขึ้นในยุคนี้
2. มีการขยายขั้วเชื่อมโยงในกลุ่มเฉพาะให้ออกมาสู่วงกว้างมากขึ้นไป เน้นไปในทางมนุษยธรรมมากขึ้น ด้วยเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ จึงได้ขยายเขตออกไปถึงนอกประเทศด้วย
3. มีพัฒนาการควบคุมความคิด อุดมการณ์ คือ ตีคู่มากับสร้างภาคประชาสังคมและประชาธิปไตย มุ่งมั่นที่จะให้เกิดพลเมืองที่กระตือรือร้น การทำงานประเภทนี้เน้นไปที่แรงขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นสำคัญ

กล่าวสรุปได้ว่า ปัจจัยการเกิดจิตอาสา ไม่สามารถสรุปแยกแยะ ได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียว อย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตอาสาที่มาจาก

ภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตอาสาโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัว เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเองระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก

2.1.6 กระบวนการพัฒนาจิตอาสา

สายฤดี วรกิจโกศาทร (2552) ได้กล่าวถึง การพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์นั้น ถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญยิ่งของแผนการพัฒนาประเทศและตามความมุ่งหมายของการศึกษาไทย เพื่อสร้างให้คนไทยได้มีความรับผิดชอบต่อตัวเองต่อสังคมและเพื่อให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ ซึ่งการพัฒนาจิตสาธารณะอาจทำได้ในลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาทุกเรื่องที่อยู่ในกระบวนการให้ผู้รับการพัฒนาที่มีความรู้ ความเข้าใจและทำได้ในเรื่องที่เรียน โดยการให้การศึกษจะต้องคำนึงพื้นฐานความรู้ของผู้รับการศึกษาแล้ว จึงเพิ่มเติมจาก ที่มีให้มากขึ้น ข้อที่ควรคำนึง คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ต้องการนั้นจำเป็นต้องค่อยทำค่อยไป ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้สิ่งใหม่หรือความล้ำสมัยของสิ่งเก่าการฝึกความชำนาญในการคิดและทำสิ่งใหม่ ตลอดจนการฝังเอาสิ่งใหม่เข้าไปในวัฒนธรรมหรือนิสัยของคนจะต้อง ใช้เวลามากต้องพยายามต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าครูและลูกศิษย์หรือคนภายนอกมีความพอใจในผลงาน จึงจะหยุดงานนั้นแต่งงานใหม่ก็จะมีมากอีก การเรียนและการพัฒนาจึงไม่มีวันจบสิ้น เป็นกระบวนการตลอดชีวิต (Education is a life long process) เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างของหลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มุ่งให้ใช้วิธีที่หลากหลายในการพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กและผู้เยาว์ในระดับประถมศึกษา สามารถจัดกิจกรรมแบบบูรณาการเข้ากับทุกกลุ่มสาระได้

2. การฝึกอบรม ซึ่งสามารถพัฒนาจิตสาธารณะตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ได้สำหรับทุกคน การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดความชำนาญและเกิดทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องที่จะอบรม จนกระทั่งผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดหรือพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัจจุบันได้มีการจัดการฝึกอบรม เพื่อเป็นการพัฒนาจิตสาธารณะกันอย่างกว้างขวางทั้งในระดับสถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนได้เกิดความคิดที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น

3. การจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่แก่นักเรียน เป็นกิจกรรมนอกชั้นเรียนที่สถาบันจัดขึ้นหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดขึ้น เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความชอบ ความถนัด ความสนใจโดยไม่มีคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง ลักษณะสำคัญของการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ

3.1 การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรเกิดจากความสนใจ และสมัครใจของผู้เรียน

3.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตรควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง ตลอดจนมี โอกาสพัฒนาศักยภาพแห่งตนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา บุคลิกภาพและพัฒนาภาวะสู่ ความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์มากขึ้น

3.3 กิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ด้านการทำงาน เป็นหมู่คณะ มีการแสดงตน แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ที่จะเข้าใจและยอมรับ ผู้อื่น พัฒนาความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ฝึกหัดการทำงานอย่างเป็นระบบ ฝึกการคิดและตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล

3.4 กิจกรรมหลักสูตร ควรช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวกับการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ ในสถาบัน นอกจากนั้นอาจเป็นหนทางในการช่วยเหลือผ่อนคลาย ความตึงเครียดจาก การศึกษาเล่าเรียนได้ด้วย

3.5 กิจกรรมเสริมหลักสูตรควรพัฒนาผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีความประพฤติที่ดีงาม ความเป็นไทยและภาคภูมิใจในความมีเอกลักษณ์ของชาติชื่นชมในศิลปวัฒนธรรม ระเบียบประเพณี ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ตลอดจนประพฤติตนเป็นบุคคลที่เป็นประโยชน์เป็นที่ต้องการของสังคมใน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นมีหลักการในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1) หลักความหลากหลายอยู่บนความเชื่อว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันผู้เรียน ใน ปัจจุบันมีพื้นฐานชีวิตที่หลากหลาย มีวิถีชีวิตที่ซับซ้อนแตกต่างกัน มีความเชื่อแนวความคิด ความ สนใจ ความต้องการที่แตกต่างกัน รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงใช้เพียงรูปแบบเดียวกับ ผู้เรียนในสถาบันไม่ได้ จำเป็นต้องใช้รูปแบบที่หลากหลายเพื่อตอบสนองกับความต้องการและลักษณะ นักเรียนที่หลากหลาย

2) หลักยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student center) การจัดประสบการณ์ การ เรียนรู้จำเป็นต้องใช้แนวคิด “ผู้เรียนเป็นเป้าหมาย” หรือ “ใช้ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง” เป็นฐานคิด ในการ พัฒนารูปแบบที่จำเป็นต้องนำมาประกอบการพิจารณา คือ ลักษณะผู้เรียนในภาพรวม ความสนใจของ ผู้เรียน ภูมิหลังของผู้เรียน สภาพปัจจุบันของผู้เรียน การเตรียมเอกสารเพื่อผู้เรียนพิจารณาว่าอะไร คือ ประโยชน์สูงสุดที่นักเรียนจะได้รับโดยตรงจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรจึงต้องใช้ฐานข้อมูลของผู้เรียนในสถาบันเป็นฐานในการกำหนดแนวทางไม่ใช้ฐานสามัญ สำนึกเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง

3) หลักการจัดกิจกรรมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในการจัดกิจกรรมเสริม หลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะยึดหลักการ ดังนี้

3.1) การพัฒนาจิตสาธารณะแก่ผู้เรียนจะต้องพัฒนา 3 ประการ ควบคู่กันไป ไม่ ควรให้น้ำหนักในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ได้แก่ การให้ความรู้ทางคุณธรรมของการมีจิตสาธารณะ การ

ปลูกฝังค่านิยมของจิตสาธารณะเพื่อให้ยังสืกลงไปในจิตใจให้ได้รับรู้คุณค่า หรือได้กระจายค่านิยมในตนเองให้ได้ การปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปฏิบัติจริง

3.2) การพัฒนาคุณธรรมใดก็ตามเป็นทักษะกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การทำกิจกรรมเดียวอาจให้ผลในระยะสั้นแต่ไม่ก่อให้เกิดจุดเปลี่ยนทางความคิดและพฤติกรรมในระยะยาว

3.3) ความเหมาะสมกับวัยการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มวัยและห้วงเวลา ดังนั้น การเลือกใช้กิจกรรม การเชิญวิทยากรอาจต้องพิจารณาความเหมาะสมด้วย

3.4) เน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การพัฒนาจิตสาธารณะมิใช่การถ่ายทอดเพื่อให้ผู้เรียนจดจำหรือมุ่งใช้หลักธรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินค่าและใช้เหตุผลประกอบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

3.5) สอดคล้องเชื่อมโยงกับความเป็นจริงของสังคม การพัฒนาจิตสาธารณะควรให้ผู้เรียนได้ย่นคิดเชื่อมโยงกับชีวิตจริงที่สัมผัสได้ โดยเฉพาะกับความเป็นจริงที่ผู้เรียนเผชิญอยู่

อนึ่งตามหลักการด้านคุณธรรมได้มีกระบวนการอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระเบียบ แบบแผนของสังคมผ่านองค์การต่าง ๆ ได้

1. ครอบครัว จัดเป็นองค์การในการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคมที่สำคัญ ทั้งนี้ เพราะมีความใกล้ชิดกับเด็กและสมาชิกของครอบครัวและอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน จึงทำหน้าที่อบรมสั่งสอนได้ตลอดเวลาประกอบกับครอบครัวมีหน้าที่ที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอยู่และวัยเด็กเป็น วัยที่มีผลมากต่อการสร้างบุคลิกภาพ รวมทั้งอารมณ์และจิตใจของเด็กครอบครัวจะเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยมทัศนคติและหลักการดำเนินชีวิตเบื้องต้น

2. กลุ่มเพื่อน เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะเข้าร่วมสังคมกับเพื่อน ๆ เช่น กับเพื่อนบ้านที่สนามเด็กเล่นเพื่อนที่โรงเรียน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กเช่นกัน เด็กอาจเลียนแบบอย่างเพื่อน ดังนั้น ถ้าเด็กได้คบกับเพื่อนดีจะได้รับแบบอย่างที่ดีและในทางตรงกันข้ามหากคบเพื่อนไม่ดีย่อมมีพฤติกรรมไม่ดีด้วยกลุ่มเพื่อนจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่อาจไม่ได้รับจากครอบครัวหรือผู้ใหญ่ เช่น เพศศึกษา ความเสมอภาค ความเป็นตัวของตัวเองความเป็นผู้นำ ซึ่งเด็กอาจนำเอาพฤติกรรมต่าง ๆ ของเพื่อนมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของตนเอง

3. โรงเรียน เป็นหน่วยอบรมสั่งสอนระเบียบแบบแผนของสังคมอย่างเป็นทางการ ปัจจุบันโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กอย่างมาก เพราะเด็กในปัจจุบันนี้ใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานวันละหลาย ๆ ชั่วโมงและหลายปี เมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ของโรงเรียนโดยทั่วไปแล้ว โรงเรียนจะทำหน้าที่สำคัญ คือ สอนให้มีความรู้และทักษะในการดำรงชีพและอบรมสั่งสอน

เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีความจงรักภักดีต่อชาติ มีจรรยาบรรณอันดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรมและมีจิตอาสา

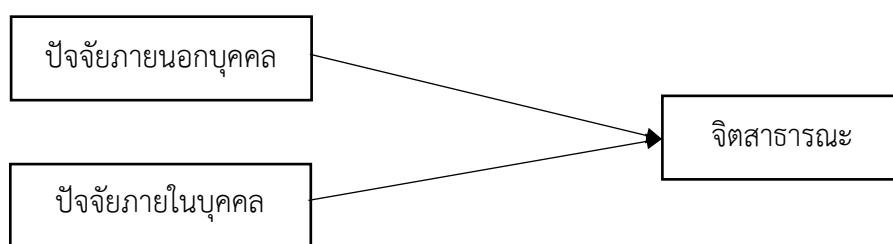
4. สื่อสารมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ วิทยุและอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ จะเป็นสื่อทำให้เกิดค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติและได้เรียนรู้พฤติกรรมแบบต่าง ๆ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติในสังคมดังจะพบเห็นได้ง่าย ๆ ในหมู่เด็กที่ชมภาพยนตร์แล้วนำเอาพฤติกรรมการแสดงของผู้แสดงมาปฏิบัติสื่อสารมวลชนว่ามีอิทธิพลและมีบทบาทต่อการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคมมากเช่นกัน

5. สถาบันทางสังคมและองค์กรอื่น ๆ เช่น สถาบันทางศาสนาสมาคมมูลนิธิ เป็นต้น สถาบันทางศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคมโดยเฉพาะในสังคมไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่า วัดเป็นหน่วยทางสังคมที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านโดยที่ชาวบ้านอาศัยเป็นแหล่งอบรมทางจิตใจ แหล่งการศึกษาหาความรู้เป็นแหล่งให้การอบรมลูกหลานจึงจัดเป็นหน่วยนำทางระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่สำคัญ นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยในการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคม เช่น ยุวพุทธิกสมาคม ศูนย์พัฒนาเยาวชน

ประทีป จินฉัตร (2557) ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาจิตอาสาด้านพฤติกรรมศาสตร์ว่า เป็นแนวคิดรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเน้นความสัมพันธ์ของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตที่เป็นสาเหตุภายในตัวบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นสาเหตุภายนอกตัวบุคคล ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะปัจจัยด้านบุคคลหรือปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่สามารถเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้ เพราะพฤติกรรมเป็นผลจากการกระทำของกระบวนการต่อเนื่องของปฏิสัมพันธ์หลายทิศทาง หรือเป็นผลสะท้อนกลับระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลเผชิญอยู่ ส่วนการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวคิดวิทยานี้ เสนอแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะด้วยการนำเอาหลักการแห่งพฤติกรรม (behavior principles) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งหลักการแห่งพฤติกรรมเป็นหลักการที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้และแนวคิดทางจิตวิทยากลุ่มอื่น ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมได้ แนวทางการนำหลักการแห่งพฤติกรรมมาใช้พัฒนาจิตสาธารณะต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้ดำเนินการในการควบคุมสภาพแวดล้อม กล่าวคือ แนวทางแรก หากผู้ดำเนินการพัฒนาจิตสาธารณะสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ก็สามารถจัดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่พฤติกรรมของบุคคลซึ่งก็คือ จิตสาธารณะได้โดยตรงโดยใช้การพัฒนาด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไข แต่หากผู้ดำเนินการไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์ได้ ก็สามารถใช้นโยบายที่สอง คือ สามารถจัดการพัฒนาจิตสาธารณะโดยการเปลี่ยนแปลงที่ความรู้สึกหรือที่การรู้คิด เพื่อให้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาจิตสาธารณะ เพราะตามหลักการแห่งพฤติกรรม เชื่อว่าความรู้สึกการรู้

คิดและพฤติกรรมมีผลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การพัฒนาพฤติกรรมอาจทำได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่ ความรู้สึกหรือการรู้คิดก่อนก็จะทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง เพราะความรู้สึก (Feeling) การรู้คิด (Cognitive) และพฤติกรรม (Behavior) จะมีผลซึ่งกันและกัน

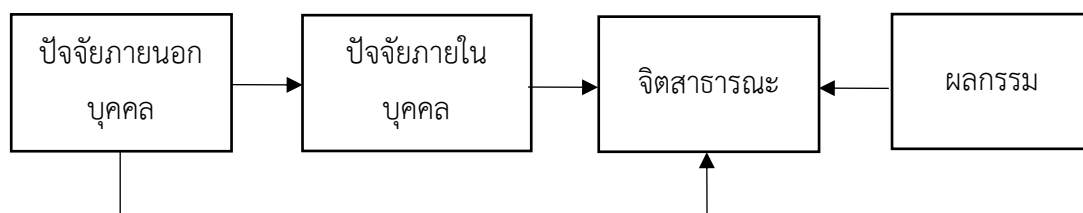
นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง รูปแบบของการพัฒนาจิตสาธารณะจะเป็นไปในลักษณะที่ทำให้ ความสำคัญในการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเน้นความสำคัญของลักษณะทาง จิตที่เป็นสาเหตุภายในตัวบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นสาเหตุภายนอกตัวบุคคล ปฏิกริยาที่ เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะ ปัจจัยด้านบุคคลหรือปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อมเพียงด้านใดด้านหนึ่งที่ไม่สามารถเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้ เพราะ พฤติกรรมเป็นผลจากการกระทำของกระบวนการต่อเนื่องของปฏิสัมพันธ์หลายทิศทางหรือเป็นผล สะท้อนกลับระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลเผชิญอยู่ซึ่งรูปแบบในการพัฒนาดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวคิดพฤติกรรมศาสตร์

ที่มา : ประทีป จินฉ่ำ (2557)

ส่วนแนวคิดทางจิตวิทยานั้นรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะจะมีการใช้รูปแบบการพัฒนา ในลักษณะที่มีการจัดกระทำที่พฤติกรรมก็คือจิตสาธารณะโดยตรง ดังเช่น แนวคิดจิตวิทยาในกลุ่ม พฤติกรรมนิยมและมีการจัดกระทำที่กระบวนการทางปัญญา (Cognitive) เพื่อให้ส่งผลต่อการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือจิตสาธารณะ เช่น กลุ่มปัญญานิยมหรือกลุ่มมนุษยนิยมที่เน้นจัดกระทำที่ ความรู้สึกแล้วส่งผลให้เปลี่ยนแปลงที่พฤติกรรม ตลอดจนมีการศึกษารูปแบบของการพัฒนาจิต สาธารณะ ด้วยการศึกษปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะโดยพิจารณาทั้งในรูปแบบของปัจจัยภายในตัว บุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคลที่ต่างก็ส่งผลต่อจิตสาธารณะอย่างเป็นอิสระจากกัน หรืออาจจะมี รูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อที่จะใช้ทำนายการเกิดจิตสาธารณะ รวมทั้งมีการศึกษา ที่ต่างออกไปอีกในลักษณะที่มีปัจจัยภายนอกส่งผลผ่านปัจจัยภายในแล้วจึงส่งผลไปสู่จิตสาธารณะได้ ซึ่งรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตวิทยา ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตวิทยา

ที่มา : ประทีป จินฉ่ำ (2557)

จากการประมวลเอกสารรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพฤติกรรมศาสตร์และจิตวิทยานั้น จะพบว่า รูปแบบทั้งสองแนวคิดมีความเหมือนกัน โดยมีการศึกษาทั้งปัจจัยภายนอกบุคคลและปัจจัยภายในบุคคล เพียงแต่ว่ารูปแบบของการศึกษาจะแตกต่างกันตามลักษณะของแต่ละแนวคิด โดยที่แนวคิดพฤติกรรมศาสตร์มีเป้าหมายที่จะอธิบายสาเหตุของการเกิดพฤติกรรม แต่แนวคิดด้านจิตวิทยามีเป้าหมายเพื่อการแก้ไขพฤติกรรม ซึ่งการพัฒนาจิตสาธารณะในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการเน้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพฤติกรรมศาสตร์มาเป็นฐานในการศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2561) ได้กล่าวว่า กระบวนการ พัฒนาคุณธรรมจิตอาสา ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างการรับรู้และการยอมรับ โดยโรงเรียนเริ่มต้นด้วยการสร้างความตระหนักชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ในการทำกิจกรรมจิตอาสา ผลดีที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับนักเรียน ครู บุคลากร ผู้บริหาร ครอบครัว และชุมชน โดยน้อมนำพระบรมราโชบายของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการศึกษาที่ต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน ที่ว่าการเป็นพลเมืองดีเป็นหน้าที่ของทุกคน ครอบครัว สถานศึกษา และสถานประกอบการ ต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่พลเมืองดี โดยการประชุมชี้แจงกิจกรรมหน้าเสาธง ปลูกฝังจิตสำนึกด้านจิตอาสาในกระบวนการเรียนการสอน กระตุ้นสร้างการรับรู้ตลอดเวลา ทั้งการสื่อสารอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งภายในโรงเรียนและในชุมชนหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแกนนำ โดยโรงเรียนให้ความสำคัญกับการคัดเลือกครู และนักเรียนแกนนำโดยพิจารณาผู้ที่มีภาวะผู้นำ มีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมจิตอาสา มีมนุษยสัมพันธ์เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งการกระทำและวาจา เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในโรงเรียนสนับสนุนให้มีทีมงานของจิตอาสาของโรงเรียน ร่วมกันวางแผนงาน แบ่งงานความรับผิดชอบ ร่วมลงมือปฏิบัติตามแผน ประเมินความก้าวหน้า และปรับปรุงงาร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดเป้าหมายด้านจิตอาสาของโรงเรียน โดยโรงเรียนที่มีคุณธรรม อัตลักษณ์ด้านจิตอาสา หรือมีกิจกรรมใดๆของโรงเรียนได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการทำกิจกรรมจิตอาสาให้ชัดเจน เช่น ช่วยทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน ช่วยดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น โดยมุ่งให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น มีจิตอาสา คิดและร่วมมือเสียสละเวลาช่วยเหลือผู้อื่น ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดวิธีบรรลุเป้าหมายด้านจิตอาสา โดยโรงเรียนมีวิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายจิตอาสา ดังนี้ 1) ทำเป็นโครงการคุณธรรมที่นักเรียนคิด เลือก และลงมือปฏิบัติ 2) ร่วมมือกันเป็นแบบอย่างที่ดีในการช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม 3) จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจิตอาสา และ 4) บูรณาการคุณธรรมจิตอาสาในการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 5 ลงมือปฏิบัติ โดยถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ซึ่งทุกโรงเรียนได้นำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาใช้ เช่นทำตามลำดับขั้นตอนทำอย่างมีความสุข เพื่อเป็นหลักคิดในการปฏิบัติ นอกจากนี้ ได้นำหลักการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมมาใช้ ได้แก่ ทำทั้งโรงเรียนทุกคนทำอย่างมีส่วนร่วม ทำจากล่างขึ้นบนโดยให้ความสำคัญกับความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก และต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่ 6 สร้างกลไกการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ โดยที่ทุกโรงเรียนได้สร้างกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาโรงเรียน เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจิตอาสา ได้แก่ 1) การวางแผนการทำกิจกรรมจิตอาสา ประกาศให้ทุกคนที่สนใจทราบแนวทางการดำเนินกิจกรรม เพื่อตัดสินใจสมัครเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีหลายหลายให้เลือกกิจกรรมทำได้ทุกคน 2) สร้างการมีส่วนร่วม โดยให้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุงงาน ร่วมประเมินผลสำเร็จ 3) ส่งเสริมสนับสนุนและเสริมแรงทางบวก ชมเชย ยกย่อง ให้เกียรติ เพื่อเป็นกำลังใจในการปฏิบัติงาน 4) มีการติดตามนิเทศ เยี่ยมชมรับฟังความก้าวหน้าการพัฒนาจิตอาสา 5) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติงานจิตอาสา และ 6) ประเมินผลตามสภาพจริงประเมินพฤติกรรมการแสดงออกด้วยวิธีง่าย ๆ เช่น สังเกต สอบถามสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ เป็นต้น เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมมีการถอดบทเรียนถอดบทเรียนสิ่งที่ปฏิบัติ เพื่อสรุปองค์ความรู้ด้านจิตอาสาของโรงเรียน

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2563) ได้กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาคุณธรรมจิตอาสา ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเป็นตัวแบบที่ทางด้านจิตอาสาอย่างสม่ำเสมอ ตามทฤษฎีเซลล์กระจกเงา เมื่อผู้สอนแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกมาอย่างสม่ำเสมอ แม้ไม่ต้องสอนโดยวาจาแต่เป็นการสอนโดยกระทำ ผู้เรียนจะมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมนั้นด้วยการพัฒนาลักษณะนี้เป็นการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการซึมซับ การสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรมแต่ควรใช้ควบคู่กับการสะท้อนตนเอง ในขั้นตอนที่ 5 ด้วย

2. การจัดการเรียนรู้ต้องผ่านกระบวนการการปฏิบัติ โดยการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ กิจกรรมจิตอาสาตามความเหมาะสมด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องจัดทำเป็นโครงการเฉพาะกิจขึ้น แต่ควรบูรณาการไปในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ และที่สำคัญจะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติ ต่อเพื่อนและผู้สอน

3. การสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้จิตอาสา โดยทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกร่วม เกิดความเห็นอกเห็นใจ เอาใจผู้อื่นมาใส่ใจตนเอง เพื่อรับรู้ความรู้สึกและตอบสนองโดยการแสดง พฤติกรรมจิตอาสาอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งภาษาพูดและภาษากาย

4. มุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมองของผู้เรียน ทำให้เห็นว่าผู้เรียน แต่ละคนมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้ ไม่สำคัญว่าจะเรียนเก่งสอบได้คะแนนดี หรือไม่ การปรับเปลี่ยนความคิดและมุงมอดดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาจิตอาสาอย่างยั่งยืน และต่อเนื่อง

5. การจัดการเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนตนเอง มุ่งให้เห็นความคิดและความรู้สึกของตนเองเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น หรือทำประโยชน์ต่อส่วนรวม รวมทั้งการกำหนดแนวทาง สำหรับพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีจิตอาสาต่อไป

6. ผู้สอนต้องสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนว่าการมีจิตอาสา นั้นจะต้องไม่เป็นการเบียดเบียน ตนเองและบุคคลรอบข้างด้วย มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา สิ่งใดที่เกินกำลังที่เราทำได้คนเดียว ต้องรู้จักสร้างแนวร่วมหรือเครือข่ายมาช่วยให้สำเร็จ

กล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาจิตอาสา นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาสามารถทำได้หลาย รูปแบบโดยมีการบูรณาการการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตสาธารณะเข้าไปกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เป็นการสอดแทรกการพัฒนาจิตสาธารณะเข้าไปในการจัดการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระวิชา โดยเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาให้เหมาะสมเป็นการบูรณาการ การพัฒนาจิต สาธารณะกับการจัดการเรียนรู้ตามปกติให้กับนักเรียนมีความรู้ควบคู่ไปกับการมีจิตอาสา นอกจากนี้มี การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการจัดกิจกรรมพิเศษ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็ก เป็นกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง หรือ การให้สัญญากับตนเองหรือสาธารณชนในการพัฒนาตนเองโดยกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่ ให้สถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้น ผลักดันให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

2.1.7 แนวทางการสร้างจิตอาสา

บุญทัน ภูบาล (2549) แนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมว่าจะต้อง เกิดขึ้นได้จากบุคคลอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างที่ ชวนให้ประทับใจปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มน้าวใจของบุคคลให้เกิดจิตสาธารณะที่ถูกต้องและการ

สร้างจิตสาธารณะต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกันได้แก่

1. สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปใดจะต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษา การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มีผู้มีอำนาจพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนคติที่กว้างไกล จุดหมายรวบยอดต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสาธารณะเป็นมนุษย์ที่เต็มศักยภาพ การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสาธารณะภายใน คือ การพัฒนาจิตสาธารณะภายในคือการพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ ไม่ควรเน้นที่การพัฒนาเพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรม เพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลออกไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาดแล้วก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิดมีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมาวนเวียนแต่ในวังวนวัตถุที่อาจก่อให้เกิดการประหัตประหารกันในทุกวงการ การให้การศึกษากว้างขวาง ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่เกิดจากการนิยมในวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้หนักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับ

2. สถาบันศาสนา สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสาธารณะที่ส่งผลต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้น ต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคมเป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็นหรือเพราะความอยาก มีความสันโดษ พอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ตนเอง รู้จักปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง สถาบันทางศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจของประชาชน เพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้เป็นที่พึ่งทางใจมาอย่างเนิ่นนาน ฉะนั้นสถาบันทางศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและวิธีการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด

3. สถาบันครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรกเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้ทารกจะเกิดจิตสาธารณะเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม การสอนและการอบรมของสถาบันครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา เพื่อปูพื้นฐานให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิเสียตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

4. สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจายความคิดความรู้ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจช่วยสร้างจิตสาธารณะที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการรับรู้ที่จะสั่งสมกลายเป็นจิตสาธารณะของคนในสังคมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้ มิได้หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับประชากรวัยเรียน หรือการจัดการการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่น ๆ แต่ยังหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบันและกระบวนการทางสังคมที่หลากหลายและต่อเนื่องทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว องค์กรเอกชน และองค์กรประชาสังคม ฯลฯ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2539) กล่าวว่า วิธีการเสริมสร้างจิตอาสาให้เจริญงอกงามดังต่อไปนี้

1. สร้างจิตอาสา ด้วยการทำให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน เราควรให้พฤติกรรมที่ดีและกัน พฤติกรรมที่ไม่ดีไม่ให้เกิดขึ้นเอาพฤติกรรมดีมาเป็นพื้นฐาน และฝึกให้ให้จนกลายเป็นความเคยชิน เป็นวิธีการเบื้องต้นในการสร้างวินัยโดยทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ดี

2. ใช้ความมีจิตอาสาที่ลงตัวแล้ว คือ วัฒนธรรมมาช่วย เช่น พ่อแม่พาเด็กไปในสถานที่ที่ต้องให้บริการแก่คนจำนวนมาก พ่อแม่ไปเข้าแถวรอคิว เด็กก็ไปเข้าแถวรอคิวด้วยพอเจอครั้งแรกที่ต้องเข้าแถวรอคิว ต่อไปครั้งที่ 2 เด็กก็เข้าแถวรอคิว ต่อไปครั้งที่ 3 เด็กก็เข้าแถวรอคิว จากนั้นเด็กก็เข้าแถวรอคิวเอง โดยไม่ต้องตั้งใจฝึกลูกไม่ต้องไปสอนให้ปากเปียกปากแฉะ

3. สร้างจิตอาสา ให้ได้ผลด้วยระบบสัมพันธ์ขององค์กรวม คือ เป็นระบบองค์กรวมที่องค์กรวมจะต้องประสานกัน หมายความว่า ในการฝึกฝนพัฒนามนุษย์หรือการศึกษานี้จะต้องให้องค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญาประสานไปด้วยกัน ทำให้เกิดองค์กรวมที่สมบูรณ์

3.1 ด้านพฤติกรรม ถ้าเขามีพฤติกรรมที่ดีด้วยความเคยชินก็ดีแล้ว

3.2 ด้านจิตใจ ถ้าเขามีความพอใจ หรือมีความสุขในการทำพฤติกรรมนั้นพฤติกรรมนั้นจะมั่นคงยิ่งขึ้น

3.3 ด้านปัญญา ถ้าเขามีความรู้ เข้าใจเหตุผล มองเห็นคุณค่า มองเห็นประโยชน์ของการกระทำหรือพฤติกรรมนั้น ความรู้ ความเข้าใจนั้นก็หุนองค์ประกอบฝ่ายจิตใจ ทำให้เขายังมีความพอใจ และมีความสุขในการปฏิบัติตามพฤติกรรมนั้นยิ่งขึ้นไปอีก

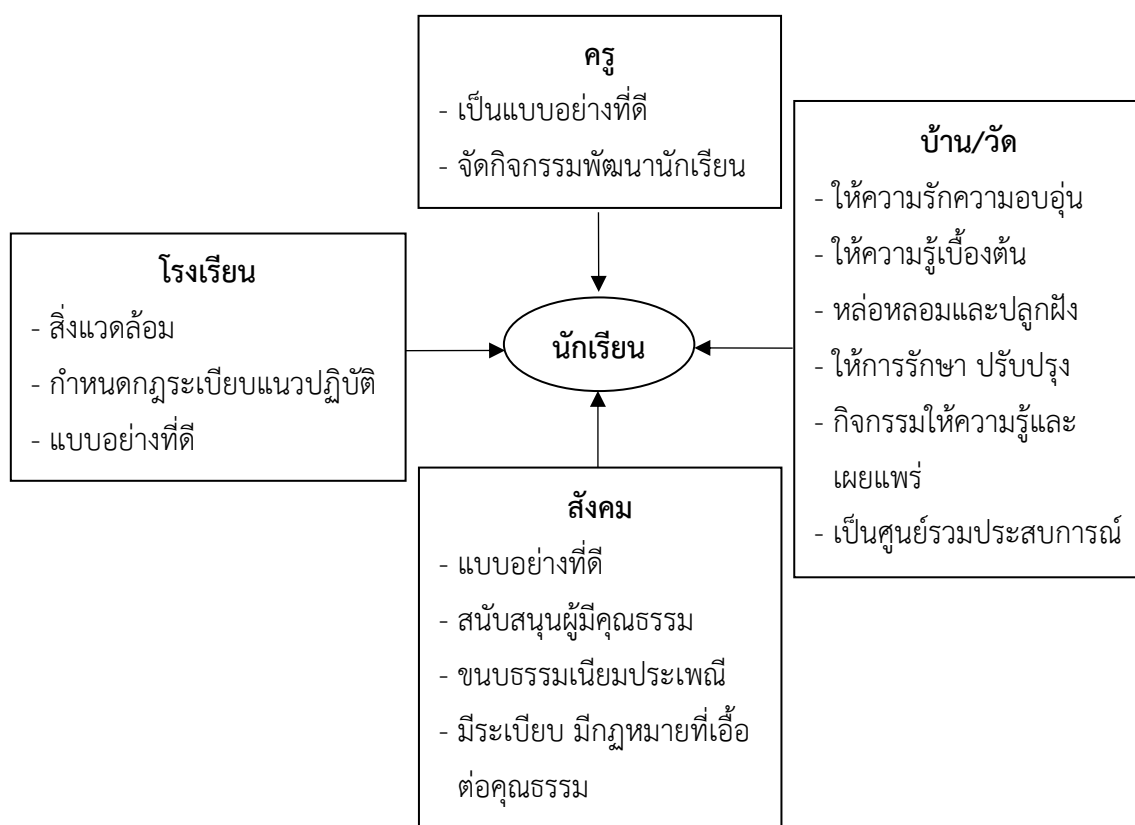
3.4 สร้างจิตอาสา โดยใช้ปัจจัยอื่นช่วยเสริมจิตสาธารณะจะทำให้เกิดความสุขและประพฤติดีปฏิบัติด้วยความพอใจ ศรัทธา และความรักจึงเป็นปัจจัยสำคัญ เป็นต้นแบบที่ดีของพฤติกรรม (ศีล) มีความรัก ทำให้เกิดความอบอุ่น มีความเป็นกันเองพร้อมทั้งศรัทธาและมีความสุข

(จิตใจ) กัลยาณมิตร รู้เหตุรู้ผล สามารถบอกได้ว่าทำอย่างนั้นแล้วมีผลอย่างไร ทำให้เด็กเข้าใจเหตุผล และเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ (ปัญญา)

3.5 สร้างจิตอาสาด้วยแรงหนุนของสภาพจิตใจ คือ การตั้งเป็นอุดมคติในจิตใจ ทำให้ใจมีความฝักใฝ่มุ่งมั่นอย่างแรงวิธีนี้ทางธรรมไม่สนับสนุนถ้าจะใช้ต้องระวัง

3.6 สร้างจิตอาสาโดยใช้กฎเกณฑ์บังคับ คือ การสร้าง จิตอาสาโดยใช้กฎหมายหรือกฎเกณฑ์บังคับควบคุม โดยมีการลงโทษ วิธีนี้สร้างจิตอาสาได้แต่เป็นวิธีที่ไม่ดีและไม่ถูกต้อง ไม่เข้ากับหลักการของธรรม

กรมวิชาการ (2539) ได้เสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรที่มีบทบาทต่อการพัฒนา นักเรียนว่าในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับนักเรียน ได้แก่ ครู โรงเรียน สังคม บ้าน และวัด ดังภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 แสดงองค์ประกอบที่มีบทบาทในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับนักเรียน
ที่มา : จากกรมวิชาการ (2539)

Michaelis (1963) การจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนในเนื้อหาทางการเมือง การปกครอง เช่น การเป็นพลเมืองของรัฐ การเป็นผู้มีจิตสาธารณะ โดยวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ โดยผ่านทางพฤติกรรมประชาธิปไตย (Democracy Behavior) ประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบ (Responsibilities) บุคคลสามารถแสดงถึง ความรับผิดชอบได้โดย ผ่านทางการใช้สิทธิ การตัดสินใจ และการวางแผนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

2. การตระหนักถึงผู้อื่น (Concern for Others) การตระหนักถึงผู้อื่นแสดงผ่านการเคารพ ซึ่งกันและกัน ความสุภาพอ่อนโยน การรู้จักผ่อนปรน ความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ความไวต่อความต้องการแก้ปัญหา และความสนใจผู้อื่นทั้งในครอบครัว โรงเรียน และสังคม

3. การมีจิตใจที่เปิดกว้าง (Open Mindness) การมีจิตใจที่เปิดกว้าง แสดงผ่านการ พิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุผลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของประเด็นและ ปัญหา การแสวงหาหนทางที่ดีกว่าในการกระทำสิ่งต่าง ๆ การใช้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลง การ กระทำของตนและสนับสนุนแนวคิดของผู้อื่น โดยพิจารณาจากความถูกต้องของหลักฐานและเหตุผล

4. การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativeness) การค้นพบแนวทางใหม่ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มีมุมมองที่สร้างสรรค์ทั้งต่อแนวคิดใหม่และแนวคิดเก่า ตลอดจนการใช้สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ การ วางแผน การปรับปรุงการปฏิบัติทั้งของตนเองและกลุ่ม

5. ความร่วมมือ (Cooperativeness) พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การรวบรวมความคิดเห็น การวางแผน การรวบรวมแนวคิด นักเรียนสามารถพัฒนาพฤติกรรมข้างต้นได้จะสามารถปฏิบัติงานได้ สำเร็จและประเมินผลการทำงานของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Foster (1999) กล่าวว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และสังคมมนุษย์ ควรมีแนวทางการจัด การเรียนรู้ ดังนี้

1. เลือกประเด็นที่สัมพันธ์กับชีวิตของนักเรียน เนื่องจากประเด็นที่สัมพันธ์กับชีวิตของ นักเรียนจะมีความหมายและก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เมื่อนักเรียนได้มีประสบการณ์กับ ประเด็นทางสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวจะเป็นการเตรียมตัวให้นักเรียนได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสนใจและ กระตือรือร้นกับประเด็นระดับโลก

2. จัดหาแหล่งวิทยาการเพื่อการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาแก่นักเรียนแหล่ง วิทยาการที่ควรนำมาใช้ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นิตยสาร รายสัปดาห์ รายการโทรทัศน์ข้อมูลจาก อินเทอร์เน็ต และแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น แหล่งวิทยาการควรทันสมัย เป็นตัวแทนของความคิดที่ แตกต่างนักเรียน ควรได้พิจารณาจากแหล่งวิทยาการชั้นต้น ครูควรจัดหาข้อมูลให้เพียงพอแก่นักเรียน เพื่อใช้ประกอบการอภิปรายในประเด็นที่ศึกษา

3. ระดมสมองเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา นักเรียนสามารถเข้าร่วมในการแสวงหาแนว ทางแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน และปฏิบัติกิจกรรมที่

แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตสาธารณะ แนวทางแก้ไขปัญหที่เสนอโดยนักเรียนในระหว่างการระดมสมองจะได้รับการยอมรับ นักเรียนสามารถขยายขอบเขตการค้นคว้าเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขได้กว้างขวางมากขึ้น โดยอาศัยกิจกรรมการระดมสมองที่ปฏิบัติ

4. แนวทางแก้ไขปัญหแต่ละแนวทาง ต้องเกิดจากการระดมสมองเพื่อหาเหตุผลสนับสนุนและคัดค้านทางเลือกแต่ละทาง จัดทำรายการแก้ไขปัญหที่นักเรียนได้ร่วมกันคิดขึ้นจากนั้นให้นักเรียนจัดทำรายการผลกระทบของแต่ละแนวทางแก้ไขปัญหแล้วร่วมกันอภิปราย

5. เลือกแนวทางแก้ไขปัญหซึ่งมีผลกระทบทางลบน้อยที่สุดต่อสิ่งแวดล้อมให้เวลากับนักเรียนในการพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญห และผลกระทบของแนวทางแก้ไขปัญหแต่ละทางเพื่อที่จะเลือกแนวทางแก้ไขปัญหเพียงแนวทางเดียวที่จะก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

6. ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหนักเรียนสามารถระดมสมองเพื่อแสวงหาแนวทางปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญห โดยเป็นกิจกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง กิจกรรมที่ปฏิบัติอาจเป็นการเขียนจดหมายถึงบริษัทเอกชน หน่วยงานของรัฐ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการณรงค์ให้มีการเลิกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540) การสร้างจิตสาธารณะสามารถดำเนินการได้ดังที่ได้กล่าวไว้ 5 ประการ คือ

1. การทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชิน โดยให้บุคคลรู้เพิ่มและปฏิบัติพฤติกรรมที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี

2. การใช้วัฒนธรรมในสังคม เป็นแนวปฏิบัติผสมผสานกับหลักการ ทำให้เป็นพฤติกรรมที่เคยชิน เช่น การทำความเคารพด้วยการไหว้เมื่อพบผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เขาทำได้ง่าย แต่การเข้าแถวไม่ใช่วัฒนธรรมไทย เด็กไม่เห็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ ดังเช่น การไหว้ของไทย ดังนั้นการไหว้จึงง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าการเข้าแถว

3. การใช้องค์รวม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจ พฤติกรรมและสติปัญญา ซึ่งเป็นหลักการทางการศึกษา และหลักการพัฒนาจริยธรรม คือ มีความเข้าใจในความสำคัญของสิ่งที่จะกระทำ มีความพอใจและยอมรับในสิ่งที่จะกระทำยอมทำไปสู่ความพร้อมในการกระทำ

4. การใช้แรงหนุนสภาพจิต เป็นการตั้งความมุ่งมั่นหรืออุดมการณ์และพยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่อาจมุ่งมั่นไว้ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปรียบเทียบ แม้ความภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติหากใช้มากจนเกินไปจะก็กลายเป็นดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น อันเกิดจากการเปรียบเทียบและพึงพากำลังใจจากภายนอก

5. การใช้กฎเกณฑ์บังคับเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้สำเร็จได้ชั่วระยะหนึ่ง เมื่อไม่มีผู้ควบคุม จิตสาธารณะก็จะหายไปจึงเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง

กล่าวสรุปได้ว่า การสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมนั้นต้องอาศัยสถาบันทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝัง อบรม ฝึกปฏิบัติ ให้เห็นตัวอย่างที่ดีชวนให้เกิดความประทับใจ พยายามเปิดโอกาสให้กับทุกคนสามารถเข้าไปสัมผัสกับสถานการณ์ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถตัดสินใจด้วยตนเองจึงจะโน้มน้าวจิตใจของบุคคลให้เกิดจิตสาธารณะที่ถูกต้องตามมาในภายหลัง เมื่อมีโอกาสได้ทำบ่อย ๆ จะสามารถเกิดและมีความยั่งยืน

2.1.8 องค์ประกอบของจิตอาสา

การศึกษาองค์ประกอบของจิตอาสา ได้มีนักการศึกษาโดยใช้คำที่แตกต่างกันไป เช่น จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ จิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสาธารณะ โดยมีรายละเอียดองค์ประกอบที่ศึกษาแตกต่างกันไป ดังนี้

ชาย โพรธิตา (2540) ได้กล่าวถึง การวัดจิตสาธารณะต้องวัดให้ครอบคลุมองค์ประกอบของจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และ 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

จิตสาธารณะในเชิงพฤติกรรม คือ เป็นการใช้สมบัติโดยรับผิดชอบหรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่

1. รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

2. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธารณสมบัติ คือ ของที่คนทั่วไปมีสิทธิในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ดังนั้น การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบต่อตนเองจึงหมายถึง การใช้ของส่วนรวมให้คำนึงถึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกันซึ่งจะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสในการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

อนุชาติ พวงสาส์ และวีรบูรณ์ วิจารณ์ (2540) ได้จัดองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ 5 ด้าน คือ 1) มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) พลังทางสังคม 3) ความรัก เอื้ออาทรสามัคคี 4) การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน 5) การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร

สมพงษ์ สิงหะพล (2552) ได้กล่าวไว้ว่าจิตสำนึกว่า มีองค์ประกอบอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งเน้นปลูกฝังเกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น

ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others oriented consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสาธารณะ (Social of public consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกันหรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมีและขาดกันอยู่มากเพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

แหวง โตจิราการ (2552) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสำนึก คือ 1) มุ่งทำ ความดีที่เป็นประโยชน์ ไม่เบียดเบียน ทำลายสิ่งแวดล้อม 2) ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และ 3) มีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ลดความขัดแย้งให้กำลังใจต่อกัน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ได้แก่ 1) มุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ ไม่เบียดเบียน ทำลายสิ่งแวดล้อม 2) ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 3) อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม 4) เอาใจใส่ในการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 5) หลีกเลี่ยงการยึดครองสมบัติส่วนรวมมาเป็นของตน 6) เคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม 7) ใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า และ 8) ลดการขัดแย้ง ให้กำลังใจต่อกัน

อนุพันธ์ คำปัน (2558) ได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ซึ่งได้ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น 2) ความรัก ความเอื้ออาทรและความสามัคคี 3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม 4) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 5) ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น 6) มีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน 7) มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ 8) มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้

เสาวลักษณ์ ยงวานิชจิต (2559) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบจิตสาธารณะ ได้แก่ 1) มุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ ไม่เบียดเบียน ทำลายสิ่งแวดล้อม 2) ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 3) อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม 4) เอาใจใส่ในการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 5) หลีกเลี่ยงการยึดครองสมบัติส่วนรวมมาเป็นของตน 6) เคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม 7) ใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า และ 8) มีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ลดความขัดแย้งให้กำลังใจต่อกัน

จเร พัฒนผล (2561) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมและที่ใช้

ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้กล่าวถึงจิตอาสา ว่าเป็นจิตใจที่ คิดช่วยเหลือ ผู้อื่นจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งของตนเองมี แม้กระทั่งเวลา โดยมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เป็นการ กระทำที่ไม่เบียดเบียน ตนเอง ส่งผลให้แสดงพฤติกรรมมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่

- 1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
- 2) การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- 3) การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

จากการศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะ จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมีการศึกษา จิตสาธารณะในองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยครั้ง ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ประกอบของจิตอาสา คือ 1) มุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 2) ช่วยเหลือ ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 3) อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม 4) เอาใจใส่ในการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 5) หลีกเลียงการยึดครองสมบัติส่วนรวมมาเป็นของตน 6) เคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม 7) ใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า 8) มีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ลดความขัดแย้งให้ กำลังใจต่อกัน และ 9) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัด ดังนี้

1. มุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หมายถึง การกระทำของนักเรียนในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียน การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียน และช่วยกันอนุรักษ์ประหยัดพลังงาน เช่น ช่วยปิดไฟ พัดลม เมื่อเลิกใช้แล้ว โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน เช่น เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาเพื่อให้สมบัติของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี และ 2) ลักษณะของการใช้ คือ การใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด ใช้อย่างทะนุถนอมให้ของส่วนรวมมีความคงทน ใช้ได้นาน

2. ช่วยเหลือ ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน หมายถึง การกระทำของนักเรียนในการช่วยเหลือ ครู หรือผู้อื่น โดยวัดจาก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) มีน้ำใจช่วยเหลือครู ผู้ปกครอง คนแปลกหน้า และ 2) เสนอตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

3. อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม หมายถึง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่ตนสามารถทำได้ โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เช่น การทำหน้าที่เวรทำความสะอาด และ 2) การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม เช่น การอาสาขนย้ายไปที่ทิ้ง การอาสาช่วยเก็บสิ่งของ

4. เอาใจใส่ในการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง การกระทำของนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการออกค่ายอาสาพัฒนา โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) ให้ความร่วมมือในการจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม 2) ร่วมกิจกรรมออกค่ายอาสาพัฒนาต่าง ๆ

5. หลีกเลียงการยึดครองสมบัติส่วนรวมมาเป็นของตน โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาเพื่อให้สมบัติของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี และ 2) ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด ใช้อย่างทะนุถนอมให้ของส่วนรวมมีความคงทน ใช้ได้นาน

6. เคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) รู้ลำดับก่อนหลังการใช้ของส่วนรวมโดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นสมบัติของตนเอง เช่น การไม่นำอุปกรณ์กีฬาไปเล่นที่บ้าน และ 2) การแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมในโรงเรียน เช่น การไม่นำหนังสือห้องสมุดมาเก็บไว้ที่ตนหลาย ๆ เล่ม การเปลี่ยนให้เพื่อนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เมื่อตนใช้เสร็จ

7. ใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เช่น ดูแลแล้วเก็บรักษาไว้ และ 2) ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

8) มีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ลดความขัดแย้งให้กำลังใจต่อกัน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนในการมีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ลดความขัดแย้งให้กำลังใจต่อกัน โดยวัดได้จากตัวชี้วัด 2 ตัว คือ 1) ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกับเพื่อน 2) ให้อภัย รักเพื่อน รักครู

9) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) ดูแลแล้วเก็บรักษาไว้ และ 2) ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

สรุปได้ว่า การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คุณลักษณะการมีจิตอาสาจากแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการที่ได้กล่าวตรงกัน 3 คน ขึ้นไป ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 วิเคราะห์คุณลักษณะการมีจิตอาสาจากแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการ

องค์ประกอบจิตอาสา	นักวิชาการ								ความถี่
	ชาย โพลีลีตา (2540)	อนุชาติ พวงสาดี และฯ (2550)	เทวาท โตจิราการ (2552)	ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553)	อนุพันธ์ คำปัน (2558)	เสาวลักษณ์ ยงวานิชจิต (2559)	จเร พัฒนผล (2561)	สำนักงานเลขาธิการสภาฯ (2562)	
1. มุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓		✓	✓		✓	6
2. ช่วยเหลือ ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	✓	✓	✓		✓	✓		✓	6
3. อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม		✓		✓		✓			3
4. เอาใจใส่ในการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม		✓			✓	✓	✓		4
5. หลีกเลี่ยงการยึดครองสมบัติส่วนรวมมาเป็นของตน		✓			✓	✓			3
6. เคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม	✓	✓		✓	✓	✓	✓		6
7. ใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า		✓			✓	✓			3
8. มีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ลดความขัดแย้งให้กำลังใจต่อกัน		✓		✓	✓	✓			4
9. มีวิสัยทัศน์และพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น			✓	✓	✓		✓	✓	5

กล่าวสรุปได้ว่า พัฒนาจิตอาสาอาจต้องประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎีที่หลากหลายตามกิจกรรมที่ทำ เพื่อที่จะมาช่วยพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษา เพราะการพัฒนาจิตอาสาต้องยึดพัฒนาการของนักเรียนเป็นหลัก โดยเฉพาะนักเรียนในวัยนี้เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ด้วยการพัฒนากลยุทธ์เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งทางคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียน ให้เป็นผู้มีลักษณะอันพึงประสงค์รวมทั้งเป็นทรัพยากรบุคคลที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมอย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

2.1.9 รูปแบบของคุณลักษณะด้านจิตอาสา

รูปแบบของคุณลักษณะด้านจิตอาสาหรือคุณลักษณะด้านจิตสำนึกนั้นมีการแบ่งรูปแบบที่แตกต่างกันไป ซึ่งแบ่งรูปแบบของจิตสำนึกไว้ ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะด้านจิตสำนึกว่ามีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. จิตสำนึก เกี่ยวกับตนเองตนเองเป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งเน้นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่สร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับครอบครัวเป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคีในครอบครัว เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากครอบครัว ญาติ พี่ น้อง

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตอาสาเป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมีและขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551) ได้ให้แนวคิดในรูปแบบของคุณลักษณะด้านจิตอาสา คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยแรงกายสติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ดังตัวชี้วัดต่อไปนี้

1. ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วย ช่วยพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญา

โดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมประกอบด้วยดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

กล่าวสรุปได้ว่า รูปแบบของคุณลักษณะด้านจิตอาสา มีอยู่ 3 ด้าน คือ

1. คุณลักษณะด้านจิตอาสาต่อตนเอง เป็นคุณลักษณะด้านจิตอาสาเพื่อพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. คุณลักษณะด้านจิตอาสาต่อครอบครัว เป็นคุณลักษณะด้านจิตอาสาของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคีในครอบครัว เป็นต้น

3. คุณลักษณะด้านจิตอาสาต่อสังคม เป็นคุณลักษณะด้านจิตอาสาที่ตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

2.1.10 ผลกระทบของการขาดคุณลักษณะด้านจิตอาสา

ไพบุลย์ วัฒนธรรมศิริ และสังคม สัจจกร (2542) กล่าวว่า การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน การที่คนในสังคมขาดคุณลักษณะด้านจิตอาสานั้น จึงมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศและระดับโลก ดังนี้

1. สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง

2. สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

ในระดับครอบครัวทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง

2. การแก่งแย่งทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

ในระดับองค์กรทำให้เกิดปัญหา คือ

1. การแบ่งพรรคพวกภายในองค์กร

2. ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น

3. การเบียดเบียนสมบัติขององค์กร

4. องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

ในระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ชุมชนแออัด ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้นไม่เกิดการพัฒนายิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง

2. อาชญากรรมในระดับชุมชนอยู่ในระดับสูง

3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำไปสู่การแก้ไขปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์กลัวเสียเวลหรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ในระดับชาติ ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม

2. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตราการใดออกมาใช้ก็จะไม่ได้ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

3. เกิดการแบ่งพรรคพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในระดับโลกทำให้เกิดปัญหา คือ

3.1 เกิดการสะสมอาวุธระหว่างประเทศ เพราะ ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตีต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงครามในการตัดสินใจ

3.2 เกิดการกลั่นแกล้ง แก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน

3.3 เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างชาติต่างเผ่าพันธุ์หรือต่างถิ่นมองชนชาติอื่น ๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเองดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

กล่าวสรุปได้ว่า ผลกระทบของการขาดคุณลักษณะด้านจิตอาสาแบ่งออกเป็น 6 ระดับ คือ

1. ในระดับบุคคล ทำให้เกิดปัญหาสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและคนอื่น

2. ในครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลงและเกิดการแก่งแย่งทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

3. ในระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหาการแบ่งพรรคพวกภายในองค์กรมีความเห็นแก่ตัวแก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่นการเบียดเบียนสมบัติขององค์กรไม่ก้าวหน้า

4. ในระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหาชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนาเกิดอาชญากรรมในระดับชุมชนขาดศูนย์รวมจิตใจขาดผู้นำไปสู่การแก้ไขปัญหา

5. ในระดับชาติ ทำให้เกิดปัญหาชุมชนวิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งเกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวมประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลังเห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้องเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

6. ในระดับโลกทำให้เกิดปัญหาการสะสมอาวุธระหว่างใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจมีการกลั่นแกล้ง แก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการเกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์หรือต่างถิ่นมองชนชาติอื่น ๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีต่ำกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง

2.2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบ

คำว่า “Model” เป็นคำภาษาอังกฤษที่เข้ามามีบทบาทในการทำวิจัยและวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยใช้คำว่า รูปแบบ ต้นแบบ แบบแผน แบบจำลอง เป็นต้น สำหรับในเอกสารฉบับนี้จะใช้คำว่า “รูปแบบ” (วาโร เฟิงส์วสต์, 2553) เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ใช้ชื่อว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคกลาง และคำว่า รูปแบบ เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการวิจัยและการศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการได้ศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับรูปแบบไว้ ดังนี้

2.2.1 ความหมายเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้นไว้เป็นแนวทางในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของรูปแบบทั้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันไป ดังนี้

กู๊ด (Good, 2005) ได้รวบรวมความหมายของคำว่า รูปแบบ เอาไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

สตัฟฟลีบีมและชิคฟิลด์ (Stufflebeam and Shikfield, 2007) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ หมายถึง ร่าง แผนงาน หรือคำอธิบายที่เกี่ยวกับการกระทำในการวิจัยและการประเมิน

ทิงค์เอ็กซ์ซิสต์ (Thinkexist, 2008, p. 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) หมายถึงเป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงาน หรือแบบแปลนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือสิ่งที่เป็นตัวแทนแสดงความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เตรียมเอาไว้ล่วงหน้า

วาโร เฟ็งส์วัสตี้ (2553) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ หมายถึง เป็นกรอบความคิด ทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงานและเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการ ดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

ทิตินา แคมมณี (2545) ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่ง บุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบาย แผนผัง ไดอะแกรม หรือ แผนภาพ เพื่อ ช่วยให้เห็นเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เป็นต้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่ บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย รัตนะ บัวสนธ์ (2556 ก, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) จำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้ 1) ภาพ ร่างที่แสดงถึงองค์ประกอบ ขั้นตอนการดำเนินงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) ภาพย่อของทฤษฎีหนึ่ง ๆ ที่ เขียนออกมาในลักษณะเป็นรูปธรรมเพื่อให้ง่ายแก่ความเข้าใจ และ 3) คำอธิบายเกี่ยวกับกิจกรรม ที่กระทำในงานหนึ่ง ๆ

จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความหมายจากนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองความคิด เช่น แผนผัง แผนภูมิ หรือแผนภาพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงโครงสร้าง องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อง่ายต่อความเข้าใจ

2.2.2 ประเภทของรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบแบ่งออกเป็น 4 ประเภท (ทิตินา แคมมณี, 2545 และคีฟส์ Keeves, 1988 อ้างถึงใน วาโร เฟ็งส์วัสตี้, 2553) ดังนี้

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ใน ด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอมสร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของ รูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ใน ลักษณะนั้นด้วยรูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้และสามารถไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียน ในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก ปริมาณน้ำ ที่ไหลเข้าถังเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับ เด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพันเกณฑ์การศึกษา การย้ายออกการจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถัง เปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่อ อธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบาย

เพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้กับการศึกษามากขึ้น

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ 2) รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงเหตุผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความหมายจากนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่าประเภทของรูปแบบนั้นมีหลายประเภทด้วยกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการสร้างของรูปแบบนั้น ๆ โดยในแต่ละสาขาก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบเชิงอธิบาย รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ เป็นต้น

2.2.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

องค์ประกอบ คือ สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบเป็นสิ่งใหญ่ ส่วนของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องประกอบทำให้เกิดเป็นรูปแบบขึ้นใหม่โดยเฉพาะ ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบไว้ดังนี้

ธีระ รุญเจริญ (2550) ได้แบ่งองค์ประกอบของรูปแบบเป็น 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ

วารุ เฟ็งสวัสดิ์ (2553) ได้กล่าวว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตาม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ

คีฟส์ (Keeves, 1997 อ้างถึงใน ทิศนา แคมณี, 2545) ได้กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้ 2) โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้ 3) รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้ และ 4) รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships)

จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความหมายจากนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่าการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของรูปแบบหรือตัวแปรที่มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันในตัวแปรที่กำลังศึกษา โดยแสดงให้เห็นสิ่งใหม่ที่ส่งผลต่อการทำนายผลและอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

2.2.4 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง เปรียบเสมือนกับว่าเป็นสิ่งที่ผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องนั้น ๆ ได้เข้าใจเบื้องต้น และนำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกต่อไป ดังที่ วาโร เฟ็งสวส์ดี (2553) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก
3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน
4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา
5. รูปแบบในเรื่องใด จะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความหมายจากนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่าลักษณะของรูปแบบที่ดีควรมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาอธิบายโครงสร้างเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน เป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด เพื่อเพิ่มองค์ความรู้เรื่องที่กำลังศึกษา และเป็นไปตามกรอบของทฤษฎีที่ศึกษา

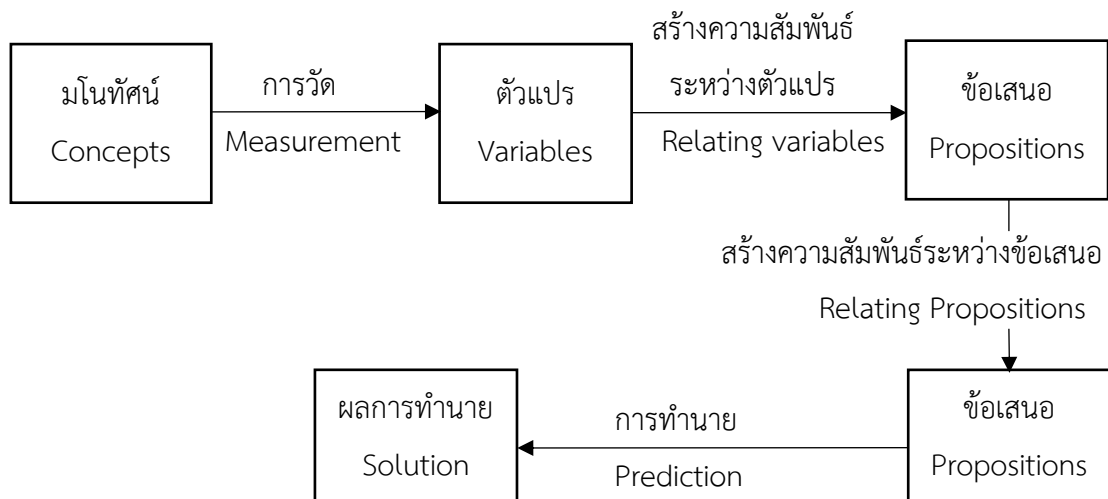
2.2.5 การพัฒนารูปแบบ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพบว่า การพัฒนารูปแบบนั้น อาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป ซึ่งได้มีนักวิชาการกล่าวถึงการพัฒนารูปแบบไว้ ดังนี้ กาญจนา วัฒนสุนทร (2550) กล่าวไว้พอสรุปได้ดังต่อไปนี้ การออกแบบวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ หรือโมเดล เป็นการจัดทำแผนหรือการวิจัย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งในทางทฤษฎีและจากงานวิจัยเชิงประจักษ์ในอดีต หรือเป็นการวางแผนวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ในเชิงเหตุและผลจากทฤษฎีและองค์ความรู้ที่ได้จากผลงานที่มีผู้ศึกษาไว้ในอดีต เพื่อจัดระบบโครงสร้างรูปแบบหรือกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ตามทฤษฎีและองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามาโดยสามารถพิสูจน์ได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ระบบโครงสร้าง รูปแบบ หรือกระบวนการที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากบริบทของสังคมที่เป็นอยู่หรือไม่

วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2553) ได้กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

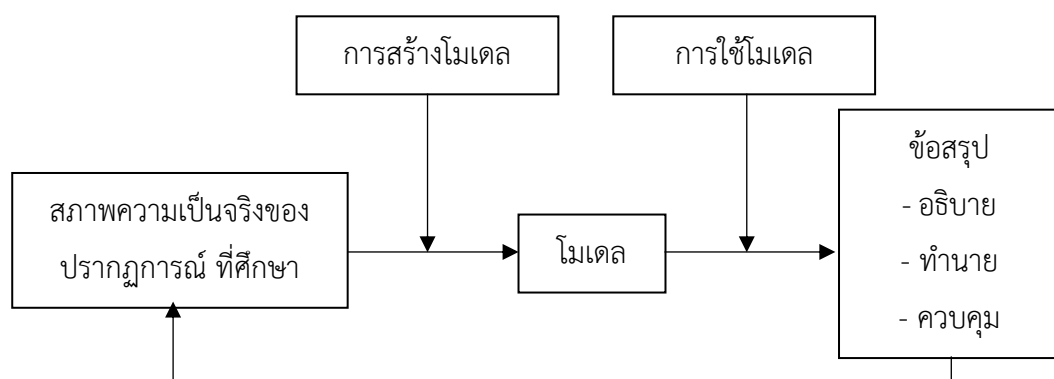
1. การสร้าง หรือพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษาจะนำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้ 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย 2) การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้ การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน ควรศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณี หน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จหรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ และการศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น และ 3) การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1) และ 2) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัย เพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ

1.1 การสร้างรูปแบบ คือ การกำหนดมโนทัศน์เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่ารูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ๆ (Steiner, 1969, Keeve, 1988 อ้างถึงใน บุญเชิด ชำนิศาสตร์, 2556) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบเขียนไว้ในภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.6 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์
ที่มา : บุญเชิด ชำนิศาสตร์ (2556)

มียากาวะ ทาดาโอะ (2550) ได้เสนอการสร้างโมเดลว่าเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราอาจไม่ศึกษาปรากฏการณ์เรื่องนั้นโดยตรงก็ได้ แต่เราศึกษาโดยวิธีการสร้างโมเดล เพื่อหาข้อสรุปที่สามารถนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา ดังภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างโมเดล
ที่มา : มียากาวะ ทาดาโอะ (2550)

โมเดลที่ใช้ศึกษาค้นคว้าปรากฏการณ์ทางสังคมต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษาและอีกประการหนึ่งสามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่อ อธิบาย ทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง คุณสมบัติของโมเดลทั้ง 2 ประการนี้ มีลักษณะขัดแย้งกันเอง กล่าวคือ 1) ถ้าเราสร้างโมเดลให้สอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์มากเท่าใด โมเดลก็จะสลับซับซ้อนมากขึ้นทำให้การนำโมเดลไปใช้มีความยุ่งยากในทางตรงกันข้ามถ้าเราเน้นความสะดวกในการนำโมเดลไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ ก็ต้องเขียนโมเดลให้ง่ายเข้าใจโมเดลก็ไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์ซึ่งทำให้การนำโมเดลไปใช้อธิบายทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ได้จำกัด จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างโมเดลก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบโมเดลนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

1.2 การพัฒนารูปแบบ การพัฒนารูปแบบนี้จะจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่แตกต่างกันไป

รัตนะ บัวสนธิ์ (2556 ข) ได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) โดยใช้กระบวนการวิจัยซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการหรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพความต้องการผลิตภัณฑ์รวมทั้งลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนา 2) การสร้างออกแบบ และประเมินนวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) เป็นการนำความรู้หรือผลการวิจัยที่ได้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้ อาจต้องใช้บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์เสร็จแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ต่อไป 3) การนำนวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) ไปทดลองใช้ การทดสอบใช้ผลิตภัณฑ์เป็นการนำผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปทดลองใช้กับเป้าหมาย และการดำเนินงานในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการออกแบบแผนการทดลอง (Experimental Design)ว่าจะใช้แบบแผนใดจึงจะเหมาะสมควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้ดี และทำให้การวิจัยเกิดความเที่ยงตรงภายใน (Internal validity) ได้มากที่สุด 4) การประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) เป็นการประเมินผลการใช้ผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมดซึ่งประเมินทั้งตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ ผลที่ได้จากการใช้ผลิตภัณฑ์ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 5) การเผยแพร่ นวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) เป็นการเผยแพร่ นวัตกรรมที่ได้ผ่านการทดลองใช้ ประเมินผลในภาพรวมและปรับปรุงขั้นสุดท้ายแล้วออกสู่กลุ่มผู้ใช้ อาจนำไปใช้ทางสาธารณประโยชน์ ตลอดจนการให้บริการต่าง ๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2558) ได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การพัฒนารูปแบบ และการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนการพัฒนารูปแบบนี้ ดำเนินการ

โดยวิเคราะห์ลำดับในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัย จุดบกพร่องที่มักจะพบในการทำวิทยานิพนธ์ ฯลฯ แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ตามลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่ 2 นำรูปแบบดังกล่าวไปทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยบางเรื่องนอกจากจะศึกษาตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังอาจจะศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนารูปแบบใดก็ได้ (วาโร เฟ็งสวัสดิ์, 2553)

2. การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้ว จำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมาแต่ก็เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ และเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนดการประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะ ได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ดังนี้

2.1.1 มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

2.1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

2.1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

2.1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2.2 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ หรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้

ตัวเลขแล้วสรุป ซึ่งไอส์เนอร์ (Eisner, 1976 อ้างถึงใน วาโร เฟ็งส์ว็สต์, 2553) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีแนวคิด ดังนี้

2.2.1 การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไปแต่อาจจะผสมผสานกับปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรรย์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

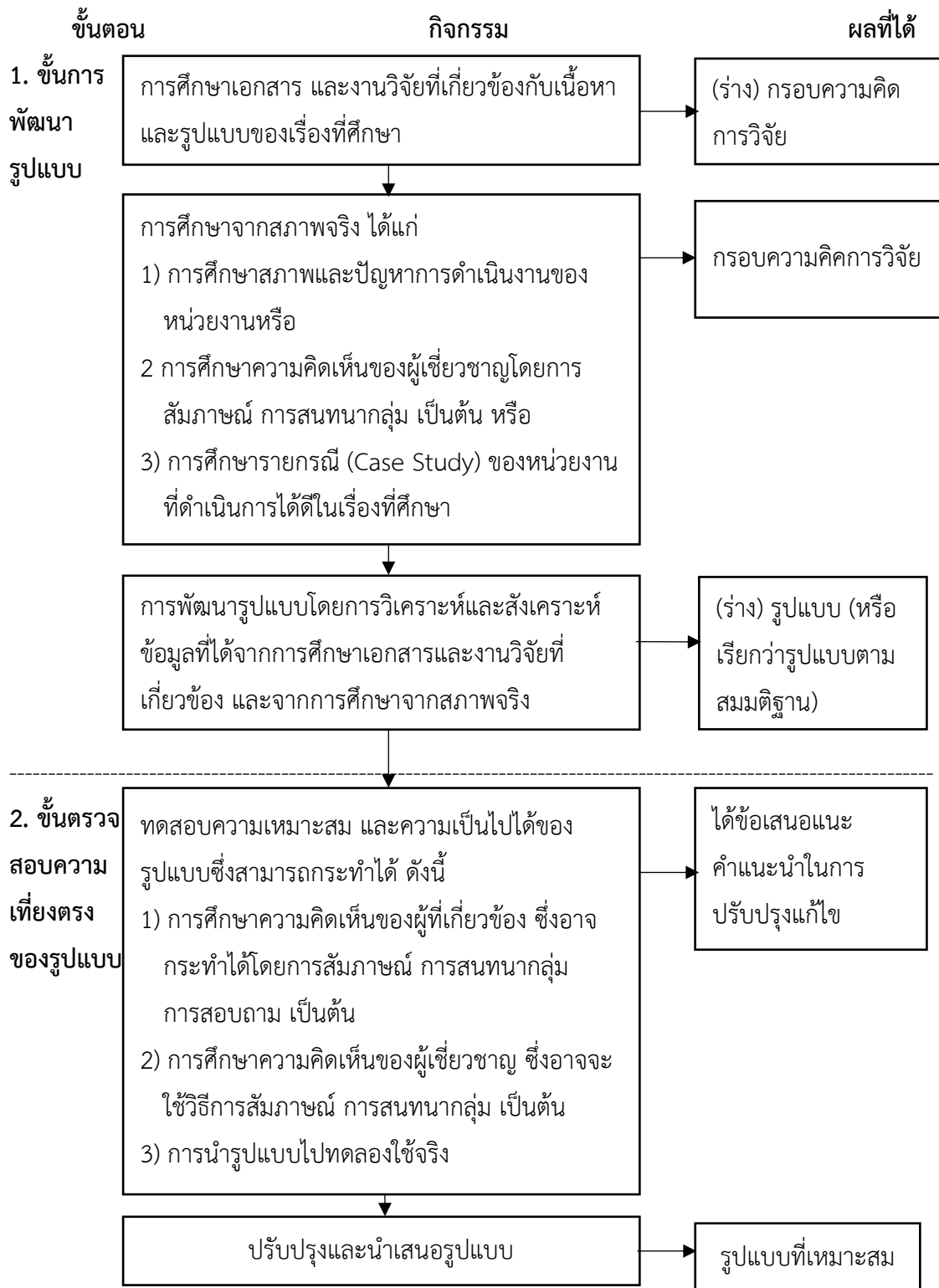
2.2.2 รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมินโดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้นทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขา ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการศึกษานิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

2.2.3 รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรม และมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

2.2.4 รูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

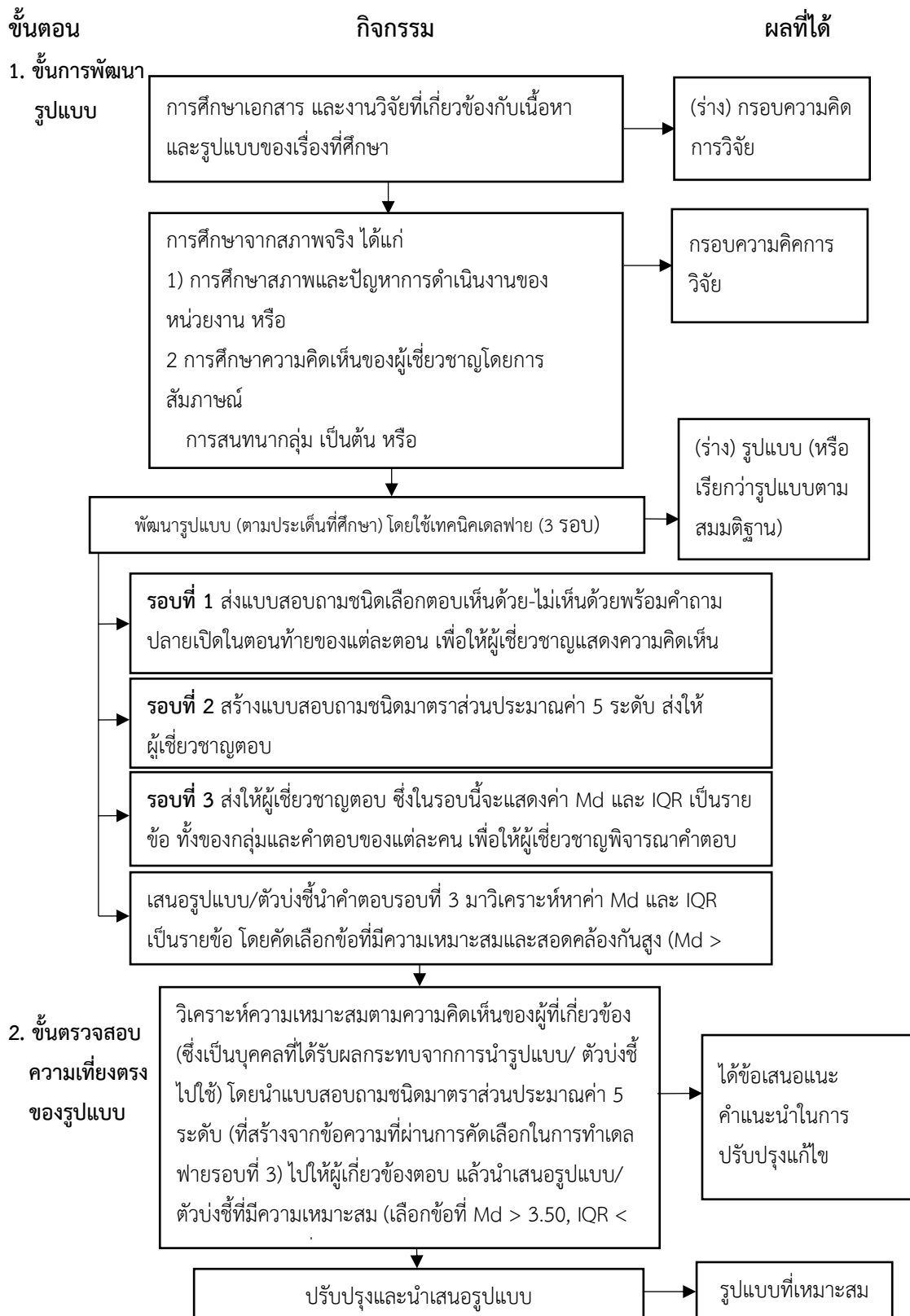
2.3 การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

2.4 การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย มีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วนผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป
กระบวนการพัฒนารูปแบบสามารถแสดงเป็นภาพที่ 2.8 และภาพที่ 2.9 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.8 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนารูปแบบ กรณีที่ 1 ร่างรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสารและ
การศึกษาจากสภาพจริง

ที่มา : วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2553)

ภาพที่ 2.9 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนารูปแบบ กรณีที่ 2 ร่างรูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย

ที่มา : วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2553)

จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์การพัฒนารูปแบบจากนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบนั้นไม่มีองค์ประกอบที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐาน ซึ่ง

การพัฒนารูปแบบ สรุปได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

2.3 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา

แนวคิดหรือลักษณะสำคัญของแนวทางหรือวิธีการบริหารใด ๆ ก็ตาม ซึ่งรวมทั้งการบริหารการพัฒนา ไม่อาจกำหนดได้อย่างชัดเจนและตายตัวเหมือนกับการให้ความหมายของคำทั้งหลายในทางสังคมศาสตร์ที่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของนักปรัชญาผู้รู้ นักวิชาการ นักกฎหมาย และนักบริหาร แต่ละคน อย่างไรก็ตาม การบริหารการพัฒนามีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังจะได้กล่าวต่อไป โดยอาจเรียกว่า การบริหารจัดการ หรือการบริหาร และในอนาคตอาจเรียกเป็นอย่างอื่นได้ แนวคิดบริหารการพัฒนานั้น แพร่หลายอย่างมากในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งรวมทั้งในเอเชีย สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดนี้มาปรับใช้อย่างแพร่หลายในช่วงที่เน้นการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาชนบท โดยจะนำเสนอสาระสำคัญ 4 ส่วน คือ ความเป็นมาของการบริหารการพัฒนา ความหมายของการบริหารการพัฒนา ความสำคัญของการบริหารการพัฒนา และองค์ประกอบของการบริหารการพัฒนา

2.3.1 ความเป็นมาของการบริหารการพัฒนา

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาเริ่มเป็นที่ยอมรับเมื่อประมาณต้นทศวรรษ 1950's โดยมีจุดกำเนิดมาจากวิวัฒนาการของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มีการพัฒนาองค์ความรู้จากการบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ (comparative public administration) และเศรษฐศาสตร์การพัฒนา (development economic) เพื่อมุ่งให้วิชารัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารรัฐกิจมีหลักการที่เป็นสากล และมุ่งหาระบบบริหารงานของประเทศกำลังพัฒนาเพื่อช่วยให้การพัฒนาประเทศบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน ในหลายมิติ (multidimensional) คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาแบบสหวิทยาการ (อุทัย เลาหวิเชียร, 2548)

การบริหารการพัฒนาดตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Development Administration ในฐานะที่เป็นศาสตร์หรือสาขาวิชา และ development administration ในฐานะที่เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการ ซึ่งความหมายทั้ง 2 ลักษณะ มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การบริหารการในฐานะที่เป็นศาสตร์หรือสาขานั้น เป็นความรู้ที่ได้มาจากการสังเกต การศึกษาและการวิจัยจากกิจกรรมหรือการปฏิบัติในโลกที่เป็นจริง เป็นความรู้หรือวิชาต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นระเบียบเป็นระบบ นำไปปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาหน่วยงาน องค์กรหรือสังคมตามสถานการณ์ จนได้รับการยอมรับว่าเป็นสาขาหนึ่งของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ในช่วง 1960 จนถึงปัจจุบัน

สำหรับการบริหารการพัฒนาในฐานะที่เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการเริ่มตั้งแต่ในปี ค.ศ. 1930 - 1939 เป็นช่วงเวลาเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ในประเทศสหรัฐอเมริกาในยุคสมัย ประธานาธิบดี ธีโอดอร์ รูสเวลท์ ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก มีการริเริ่มโครงการพัฒนาต่างๆ การออกกฎหมายเกี่ยวกับธนาคาร การปฏิบัติการทางการเงิน การให้หลักประกันด้านสวัสดิการทางสังคม และสุขภาพอนามัยของประชาชน จนประสบความสำเร็จ นับเป็นแบบอย่างในการพัฒนาแก่ประเทศอื่นๆ ในเรื่องการทำหนดนโยบาย การวางแผน การบริหารโครงการ ตลอดจนการกำหนดหน้าที่ขององค์การในการบริหารงานให้บรรลุผลสำเร็จ หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1947 สหรัฐอเมริกาได้เข้าไปช่วยเหลือฟื้นฟูประเทศต่างๆ ในยุโรปให้ฟื้นตัวจาก สงคราม โดยใช้แผนการมาร์แชล (Marshal Plan) มีจุดมุ่งหมายคือ ให้อุโรปมีความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจ เพื่อสามารถต่อต้านการรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ จนกลายเป็นประเทศที่พัฒนาใน เวลาต่อมา ซึ่งความสำเร็จของการพัฒนาประเทศต่างๆ ในยุโรปนี้ได้ถูกนำไปเป็นตัวอย่างในการ พัฒนาประเทศแก่ประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาอื่นๆ ในเอเชีย แอฟริกาและลาตินอเมริกาใน เวลาต่อมา โดยมีองค์การสหประชาชาติ (United Nation : UN) มีบทบาทสำคัญในการให้ความ ช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ สังคม และวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาด้วย ซึ่งการ ช่วยเหลือประเทศต่างๆ ในยุโรปที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือนี้มาในรูปแบบของการให้เงินกักตุนเบี้ยต่ำ ให้เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่า รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ โดยประเทศต่างๆ ที่ได้รับการ ช่วยเหลือได้เริ่มมีแผนพัฒนาฯ เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศสำหรับประเทศไทยได้เริ่มมี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2504 ได้ยึดเอาแนวคิดในการพัฒนา ประเทศจากประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นต้นแบบอุดมพัฒนาไปถึงจุดหมายนั้น

2.3.2 ความหมายของการบริหารการพัฒนา

Harry J. Friedman (1970) ได้ให้ความหมายของการบริหารการ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1. การนำเอาแผนงานซึ่งจะก่อให้เกิดความทันสมัยมาปฏิบัติความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบ บริหาร ซึ่งจะเพิ่มสมรรถนะของการปฏิบัติตามแผนงานนั้น ซึ่งความหมายดังกล่าวเน้นว่า การพัฒนา ก็คือ การบริหารเพื่อการพัฒนา (Administration of Development : A of D) และการพัฒนาการ บริหาร (Development of Administration : D of A) นั้นเอง

ในขณะที่ Fred W. Riggs (1970) ได้ให้ความหมายการบริหารการพัฒนาทั้งความหมาย ทางตรงและทางอ้อมว่า ในความหมายทางตรง หมายถึง การบริหารเพื่อการพัฒนา (Administration of Development: A of D) ส่วนในทางอ้อม หมายถึง การเสริมสร้างสมรรถนะทางการบริหารหรือ การพัฒนาการบริหาร (Development of Administration : D of A) ซึ่งความหมายนี้มีลักษณะ คล้ายกับความหมายของ Friedman

นอกจากนี้ ฝ่ายกิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งองค์การสหประชาชาติ (Department of Economic and Social Affairs, United Nation) ได้ให้ความหมายการบริหารการพัฒนาว่า ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรกหมายถึง ลักษณะของสมรรถนะทางการบริหารเพื่อการพัฒนาและวิธีการที่จะเพิ่มสมรรถนะเหล่านั้น และส่วนที่สอง หมายถึง องค์กรและการจัดการต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนา ซึ่งความหมายนี้คล้ายกับที่ Friedman และ Riggs ได้ให้ความหมายไว้

รวมทั้ง Edward W. Weidner (1962) ซึ่งเป็นผู้เผยแพร่แนวคิดการบริหารการพัฒนาให้กว้างขวางออกไปจนเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะจากบทความ Development Administration : A New Focus for Research ในปี ค.ศ.1962 ได้พูดถึงการบริหารการพัฒนาว่าเป็นโครงการเปลี่ยนแปลง (Change) โดยมีการวางแผนไว้แล้ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้มีอยู่สามชนิด คือ การเจริญเติบโต (growth) การพัฒนา (development) และการแปรรูป (transformation)

1. การเจริญเติบโต (Growth) เป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในระดับของการกระทำ เช่น เดิมมนุษย์ใช้รถม้าในการคมนาคมขนส่งไปมาถึงกัน เมื่อมีการปรับปรุงรถให้ดีขึ้น บำรุงม้าให้แข็งแรงก็ทำให้สามารถขนส่งได้เร็วขึ้น เป็นต้น

2. การพัฒนา (development) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ระบบกระทำการ เช่น มนุษย์ต้องการสื่อสารคมนาคมให้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้คิดเครื่องจักรไอน้ำซึ่งนำมาใช้ในรถไฟ รถยนต์ เครื่องบิน จรวดยานอวกาศ ล้วนเป็นการพัฒนาทางการขนส่งทั้งสิ้น

3. การแปรรูป (transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น ในการคมนาคมขนส่งมีการเปลี่ยนแปลงที่ตัวฉนวนให้มีฉนวนเพิ่มขึ้น พื้นเรียบขึ้น กว้างขึ้น เป็นผลก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางคมนาคมโดยการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งสามรูปแบบนี้ต่างมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันเพราะแต่ละอย่างจะมีส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางเจริญก้าวหน้าด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นในควรวางแผนการพัฒนาประเทศจะต้องคำนึงถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งสามรูปแบบนี้ และนำไปใช้ให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดผลตามความมุ่งหมายโดยมีการพัฒนา(development) เป็นตัวหลักสำคัญของกระบวนการเปลี่ยนแปลง

กล่าวโดยสรุป ความหมายของการบริหารการพัฒนา (ติน ปรัชญฤพฤทธิ, 2528) หมายถึง การพัฒนาการบริหาร (Development of Administration : D of A) และการบริหารการพัฒนา (Administration of Development: A of D) ดังนั้น การพัฒนาการบริหาร หมายถึง การจัดเตรียมเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือปฏิรูปโครงสร้าง กระบวนการและพฤติกรรมการบริหารให้มีสมรรถนะ (capability) หรือ ความสามารถที่จะรองรับนโยบาย แผน โครงการหรือกิจกรรม ส่วนการบริหารการพัฒนา หมายถึง การนำเอาสมรรถนะหรือความสามารถที่มีอยู่ในระบบการบริหารมาลงมือปฏิบัติตามนโยบาย แผน โครงการหรือกิจกรรมพัฒนา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

และการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าเหล่านี้จะมุ่งการเจริญเติบโตทั้งด้านการบริหาร เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม อันจะนำไปสู่การสู่ความทุกข์ยากของคนที่อยู่ในองค์การ คือ ข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานรัฐวิสาหกิจ และที่อยู่ภายนอกองค์การ คือ ประชาชน

2.3.3 ความสำคัญของการบริหารการพัฒนา (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2551)

ในทุกประเทศจำเป็นต้องมีการบริหารราชการหรือการบริหารภาครัฐ และเป็นธรรมดาที่ การบริหารภาครัฐย่อมมีได้หลายวิธีการหรือหลายแนวทาง เช่น การบริหารกิจการการบ้านเมืองที่ การบริหารแบบยั่งยืน และการบริหารการพัฒนา เป็นต้น

ความสำคัญของการบริหารการพัฒนานั้น ไม่เพียงเป็นวิธีการหรือแนวทางหนึ่งของการ บริหารภาครัฐซึ่งหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกและให้ บริการประชาชนเท่านั้น แต่การบริหารการพัฒนายังมีความสำคัญในลักษณะที่มีส่วนช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพในการบริหารราชการให้เป็นระบบ เป็นวิชาการ มีทิศทางที่ชัดเจน มีความครอบคลุม ครบถ้วนทั้งการบริหารเพื่อการพัฒนาและการพัฒนาการบริหารเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนสวน รวม ตลอดทั้งช่วยเพิ่มความมั่นใจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการอีกด้วย ความสำคัญของการ บริหารการพัฒนาดังกล่าวจะมีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการของหน่วยงานของ รัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และในที่สุด จะมีส่วนทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หรือ อาจกล่าวได้ว่า การบริหารการพัฒนา เป็น มรรควิธี ที่นำไปสู่ จุดหมายปลายทางซึ่งแบ่งเป็นจุดหมายปลายทางเบื้องต้นและจุดหมายปลายทางสูงสุด

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว การบริหารการพัฒนายังคำนึงถึงสภาพแวดล้อมด้วย เช่น สภาพ แวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการเมืองการปกครองและการบริหารภายในและภายนอก ประเทศ ซึ่งหากพิจารณาในภาพรวมทั้งระบบ จะเห็นได้ว่า การบริหารการพัฒนาเป็นระบบย่อยหรือ เป็นส่วนย่อยของระบบใหญ่ ซึ่งครอบคลุมสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการเมืองการ ปกครองและการบริหารทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยทั้งระบบย่อยและระบบใหญ่ล้วนมี ความสัมพันธ์กันและส่งผลต่อกัน พร้อมกับปรับตัวเพื่อความสมดุล(equilibrium) และเพื่อให้อยู่รอด

การบริหารการพัฒนามีความสำคัญ ไม่เพียงเป็นแนวทางหรือวิธีการหนึ่งที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้ในการบริหารราชการเท่านั้น แต่ยังมีมีความสำคัญในลักษณะที่มี ส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการอีกที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ และการเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเวลาเดียวกัน การบริหารการพัฒนายังเป็นวิธีการหรือแนว ทางการบริหารงานที่เป็นระบบ เป็นวิชาการ มีทิศทางที่ชัดเจน ครอบคลุม และช่วยเพิ่มความมั่นใจใน การบริหารงานให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมตลอดถึงการคำนึงถึงสภาพแวดล้อม เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการเมืองการปกครองและการบริหารทั้งภายในและภายนอกประเทศอีกด้วย

2.3.4 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนา

การบริหารการพัฒนาจะมีองค์ประกอบหลักๆ อยู่ 2 ประการ คือ การพัฒนาการบริหาร และการบริหารเพื่อการพัฒนา โดยแต่ละองค์ประกอบหลักนี้จะมียุทธศาสตร์ประกอบอีกด้วย

1. องค์ประกอบหลักการพัฒนาการบริหาร (Development of Administration / D of A) หมายถึง การจัดเตรียม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือปฏิรูปลักษณะนิเวศวิทยา รวมถึงโครงสร้าง กระบวนการ /เทคโนโลยี และพฤติกรรมการบริหาร

2. องค์ประกอบหลักการบริหารเพื่อการพัฒนา (Administration of Development / A of D) หมายถึง การนำเอาสมรรถนะ หรือ ความสามารถที่มีอยู่ในระบบบริหารมาลงมือปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมพัฒนาจริงๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่วางแผนไว้ล่วงหน้า

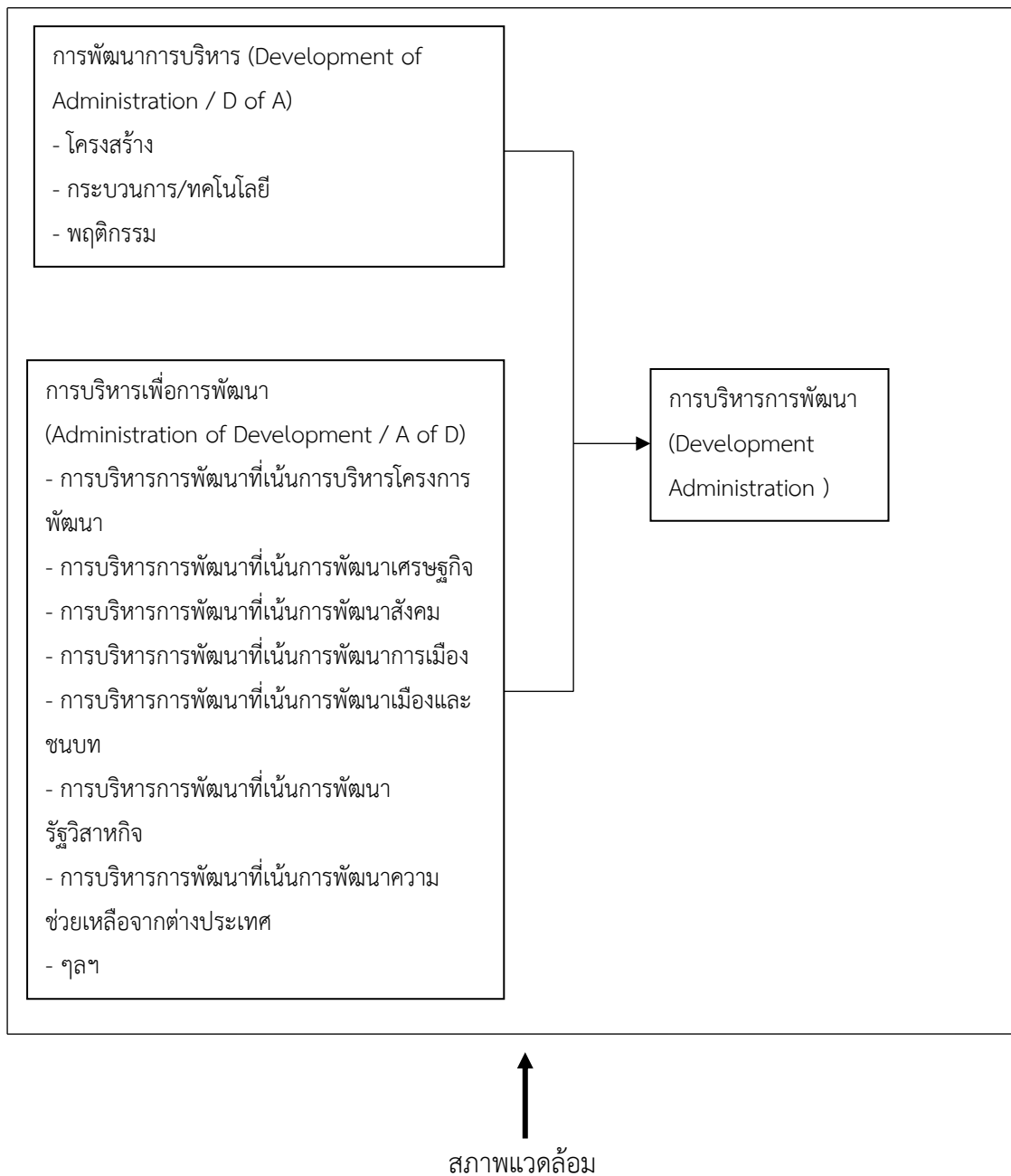
การบริหารพัฒนามีใช้สิ่งแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากการบริหารรัฐกิจ หรือบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ การบริหารการพัฒนา จะต้องมียุทธศาสตร์หรือปัจจัยหน้าที่คือ POCCC หรือ POSDCoRB (หลักการบริหาร) ดังนี้

POCCC

- P = การวางแผน
- O = การจัดองค์การ
- C = การสั่งการ/การบังคับบัญชา
- C = การประสานงาน
- C = การควบคุม

POSDCoRB

- P = การวางแผน
- O = การจัดองค์การ
- S = การจัดคนให้เข้าทำงาน
- D = การอำนวยความสะดวก
- Co = การประสานงาน
- R = การรายงานผล
- B = งบประมาณ

ภาพที่ 2.10 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนา

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรรณิการ์ กาญจนวัฏศรี (2561)

ซึ่งทั้ง 2 ตัวนี้ เป็นพื้นฐานของหลักการบริหารที่เหมือนกับการบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ แต่มีบางอย่างแตกต่างออกไป คือ จุดมุ่งหมาย และลักษณะการบริหารการพัฒนา หรือถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา ต้องมี NEROP ประกอบด้วย คือ

NE = ความจำเป็นที่ประเทศด้วยพัฒนาจะต้องผ่านวิกฤตการณ์อะไรบ้างจึงจะบรรลุ
ขั้นตอนของการพัฒนา

R = คือ ทรัพยากรของแต่ละประเทศที่มีอยู่ เช่น เงิน

O = คือ อุปสรรค หรือสิ่งที่เกิดขึ้นขวางของการพัฒนา อุปสรรคต่างๆ

P = ศักยภาพ ความสามารถ หรือศักยภาพมีมากน้อยเกี่ยวกับการพัฒนา

2.4 การบริหารการพัฒนาจิตอาสา

2.4.1 การบริหารการพัฒนา

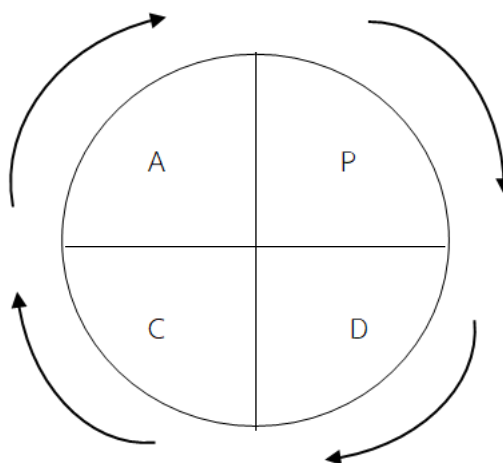
จากความหมายของการบริหารการพัฒนาที่ได้กล่าวในหัวข้อข้างต้นที่ว่า การบริหารการพัฒนา หมายถึง การพัฒนาการบริหาร (Development of Administration : D of A) และการบริหารการพัฒนา (Administration of Development: A of D) ดังนั้น การพัฒนาการบริหาร หมายถึง การจัดเตรียม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือปฏิรูปโครงสร้าง กระบวนการและพฤติกรรมการบริหารให้มีสมรรถนะ (capability) หรือ ความสามารถที่จะรองรับนโยบาย แผนโครงการหรือกิจกรรม ส่วนการบริหารการพัฒนา หมายถึง การนำเอาสมรรถนะหรือความสามารถที่มีอยู่ในระบบการบริหารมาลงมือปฏิบัติตามนโยบาย แผน โครงการหรือกิจกรรมพัฒนา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า และการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าเหล่านี้จะมุ่งการเจริญเติบโตทั้งด้านการบริหาร เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม อันจะนำไปสู่การสู่ความทุกข์ยากของคนที่อยู่ในองค์กร คือ ข้าราชการ ถูกจ้าง และพนักงานรัฐวิสาหกิจ และที่อยู่ภายนอกองค์กร คือ ประชาชน

2.4.2 การบริหารสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้อธิบายไว้ว่าคุณภาพเป็นสิ่งไม่หยุดนิ่งมีการเคลื่อนไหวตัวเองให้สูงขึ้นเสมอ การปรับปรุงหรือพัฒนาโรงเรียนมีกระบวนการที่เป็นวงจรเหมือนเกลียวสว่านแต่ละวงจรประกอบด้วยวิเคราะห์จุดที่ต้องการปรับปรุงหรือพัฒนา การจัดทำแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติและการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน และผลจากการประเมินจะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นแนวทางสำหรับจุดที่ควรปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนต่อไป ซึ่งเป็นการเริ่มต้นวงจรใหญ่ที่สูงกว่าเดิม

สมศักดิ์ สินธุเวชชัย (2542) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการคุณภาพภายในโรงเรียนนั้น ควรใช้วงจรควบคุมคุณภาพในทุก ๆ กิจกรรม และทุก ๆ ระดับไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมในฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริหารและฝ่ายบริการ วงจรของเดมมิ่ง (deming circle) หรือวงจรควบคุมคุณภาพ PDCA ซึ่งย่อมาจากคำว่า plan-do-check-act และแปลว่า วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจรหมุนเวียนไปไม่มีหยุดหย่อน

จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของวงจรควบคุมคุณภาพ ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหาร คุณภาพนั้นมีใช้เพียงแค่ปรับแก้ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อให้เกิดการปรับปรุงด้วยการป้องกันมิให้เกิดของเสียซ้ำซ้อน เรื้อรัง พร้อมกับการยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้นในแต่ละรอบวงของ PDCA ดังรูปภาพที่ 2.10

ภาพที่ 2.11 แสดงวงจรควบคุมคุณภาพ (Quality control circle : PDCA) (สมศักดิ์ สิริจรเวชญ์, 2542)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 ข) ได้ระบุว่า คุณภาพภายในสถานศึกษา โดยใช้วงจร PDCA ในการดำเนินการมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. วางแผนการปฏิบัติงาน (P) กำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา จัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย กำหนดแนวทางการดำเนินงาน กำหนดระยะเวลา กำหนดงบประมาณ กำหนดผู้รับผิดชอบ
2. ดำเนินการตามแผน (D) ส่งเสริมสนับสนุน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก การสนับสนุนทรัพยากร การทำกับติดตาม ให้การนิเทศ
3. ตรวจสอบประเมินผล (C) วางกรอบการประเมิน จัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความหมาย ตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน
4. นำผลการประเมินมาปรับปรุง (A) ปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร วางแผนในระยะต่อไป จัดทำข้อมูลสารสนเทศ

2.4.3 การบริหารการพัฒนาจิตอาสา

จากความหมายของการบริหารการพัฒนา หมายถึง การนำเอาสมรรถนะหรือความสามารถที่มีอยู่ในระบบการบริหารมาลงมือปฏิบัติตามนโยบาย แผน โครงการหรือกิจกรรมพัฒนา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางและไว้ล่วงหน้า ประกอบกับหลักการบริหารสถานศึกษาโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA ซึ่งมี 4 ขั้นตอน วีระพล บดีรัฐ (2543) คือ

1. การวางแผน (plan) เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของวงจรเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้เวลา เพราะจะช่วยให้ขั้นตอนต่อไปดำเนินได้อย่างง่ายดาย เนื่องจากได้คาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าเอาไว้ก่อน แล้วการวางแผนเพื่อให้เกิดการปรับปรุงงาน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องเขียนแผนให้สมบูรณ์ที่สุด ดังรายละเอียดดังนี้ เลือกเรื่องที่ต้องการปรับปรุงหรือระบุ ปัญหาที่เกิดขึ้นต้องเข้าใจสภาวะในปัจจุบันโดยการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องและพยายามค้นหาสาเหตุของปัญหา กำหนดเป้าหมายที่ต้องการและตัวชี้วัดความสำเร็จ และเขียนแผน

2. ปฏิบัติตามแผน (do) ทำตามแนวทางที่ได้คิดและวางแผนได้ตั้งแต่ต้นและก่อนที่จะลงมือปฏิบัติตามแผนนั้นควรได้รับการฝึกฝนเพื่อให้มีความรู้หรือทักษะในวิธีการปฏิบัติให้ถูกต้องเสียก่อน และถ้าหากเวลาปฏิบัติจริงมีเหตุการณ์ผิดปกติซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ การปรับเปลี่ยน แผนก็เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้ เรียกว่าใช้วงจร PDCA ย่อย ๆ ใน do ด้วย

3. การตรวจสอบ (Check) คือการเทียบคุณลักษณะกับแผนที่ได้ปฏิบัติหรือเป็นการประเมินทางออกของปัญหาและอุปสรรคที่ได้ลองหาทางแก้ไขว่าวิธีที่เลือกนั้นเหมาะสมมากน้อยเพียงใด การตรวจสอบให้ได้ผลดีนั้นควรทำดังนี้ เปรียบเทียบผลจากการปฏิบัติงานจริงกับแผนงานที่วางไว้ ตรวจสอบว่ามีข้อมูลอะไรใหม่ ๆ เกิดขึ้นบ้าง รวบรวมและบันทึกข้อมูลที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

4. ดำเนินการให้เหมาะสม (act) กรณีผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ นำวิธีการหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาปรับใช้ให้กลายเป็นนิสัยหรือเป็นมาตรฐาน สำหรับใช้ปฏิบัติกับแผนอื่นที่มีลักษณะเดียวกันนอกจากทำเป็นมาตรฐานแล้วยังต้องคิดหาทางปรับปรุงกระบวนการหรือวิธีการที่จะทำให้บรรลุแผนนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้นไปอีก กรณีที่ผลกับแผนไม่เป็นไปตามความต้องการไม่ว่าจะมากหรือน้อยให้นำข้อมูลมาวิเคราะห์มองหาแนวทางใหม่ใช้ความพยายามเพิ่มมากขึ้นของความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือปรับเปลี่ยนเป้าหมายใหม่ และยังสามารถกล่าวว่าการควบคุมคุณภาพที่สมบูรณ์นั้น จะเกิดขึ้นเมื่อนำผลที่ได้จากขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสมไปสู่กระบวนการวางแผนอีก ครั้งหนึ่ง และจะเป็นวงจรเช่นนี้ ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุด

จึงสรุปได้ว่าการบริหารการพัฒนาจิตอาสา หมายถึง การนำหลักการบริหารสถานศึกษาแบบ PDCA มาลงมือปฏิบัติตามนโยบาย แผน โครงการหรือกิจกรรมพัฒนาจิตอาสา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

2.5 ค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียน

2.5.1 ความเป็นมา และความสำคัญของสถานักเรียน

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่ายิ่ง หากได้รับการพัฒนาและได้รับโอกาสให้ใช้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ ย่อมเป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดความเป็นชาติสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า เทียบเท่านานาชาติอารยประเทศ เด็กและเยาวชนจึงเป็นความหวังในการจรรโลงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่คู่สังคมไทย

องค์การสหประชาชาติ ได้มีการลงนามในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ปีพุทธศักราช 2533 เพื่อให้การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยให้คำมั่นว่าจะให้การปกป้องคุ้มครองเด็กทุกคน ให้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ภายใต้การดูแลเลี้ยงดูจากครอบครัวด้วยความรัก ความอบอุ่น ให้มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยได้ให้การรับรองสิทธิพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) คือ

1. สิทธิที่จะมีชีวิต (Right to life)
2. สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง (Right to be protected)
3. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Right to be developed)
4. สิทธิที่จะมีส่วนร่วม (Right to participate)

ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดแนวทางในการพัฒนากิจกรรม “สถานักเรียน” ให้โรงเรียนได้นำ ไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองและวิถีประชาธิปไตย อันได้แก่ การวธธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม รวมทั้งหลักธรรมาภิบาล การมีจิตอาสาและพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ อันจะส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์บนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมก้าวสู่ความเป็นสากลและเตรียมคนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยความร่วมมือของทุกภาคีเครือข่าย

การดำเนินงานสถานักเรียนเปรียบเสมือนเวทีสำหรับฝึกให้นักเรียนเป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง คือ รู้จักการเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบในหน้าที่และเป็นประโยชน์ในการปกครองโดยช่วยแบ่งเบาภาระของครูได้เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มุ่งเน้นให้เด็กคิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาเป็น เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ อีกทั้งส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรปัจจุบันที่มุ่งเน้นความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา จะต้องขับเคลื่อนกิจกรรมสถานักเรียนสู่สถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

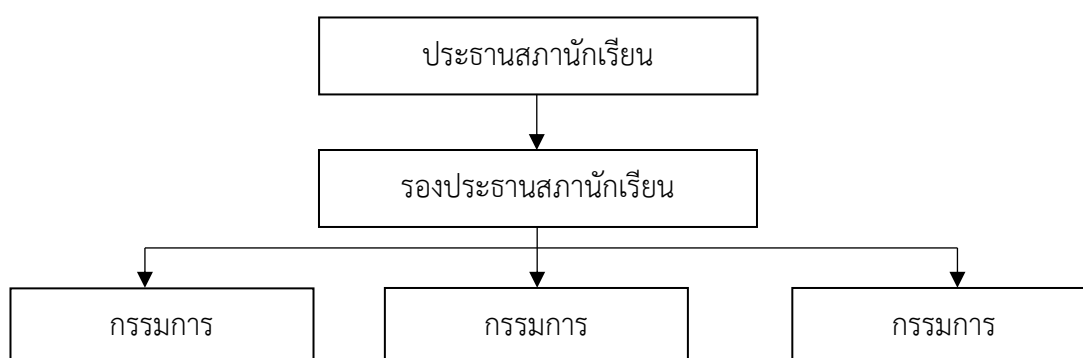
2.5.2 ความหมาย และโครงสร้างและองค์ประกอบของสถานักเรียน

สถานักเรียนเป็นกิจกรรมหนึ่งของนักเรียน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยพัฒนาโรงเรียนตาม กระบวนการ นิติธรรม และเป็นกิจกรรมที่จะปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม ความเป็นประชาธิปไตย มีจิต วิญญาณในการใช้ธรรมาภิบาล เพื่อให้นักเรียนเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติ เป็น ต้นกล้าประชาธิปไตยที่มั่นคง เข้มแข็งของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

โรงเรียนมีภารกิจในการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยให้กับนักเรียน โดยการสนับสนุนให้ นักเรียนได้มีกิจกรรมการเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยที่ได้ปฏิบัติจริงในรูปแบบการเลือกตั้งผู้แทน นักเรียน เริ่มจากการเลือกหัวหน้าห้อง หัวหน้าระดับชั้น ประธานชุมนุม ประธานชมรม คณะกรรมการ นักเรียน และสถานักเรียน

การพัฒนานักเรียนให้สามารถนำหลักธรรมาภิบาลไปพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ การมีวินัย เคารพกติกา มีจิตอาสาเพื่อสังคม รู้จักใช้กระบวนการประชาธิปไตยและแนวทาง สันติวิธี ซึ่งกิจกรรมที่สามารถทำ ให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวได้คือ กิจกรรมสถานักเรียน

โครงสร้างและองค์ประกอบของสถานักเรียน

ภาพที่ 2.12 โครงสร้างและองค์ประกอบของสถานักเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558)

2.5.3 บทบาทของสถานักเรียน

1. เป็นผู้นำ ในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่วนรวมตามหลักธรรมาภิบาล
2. ปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนเองและเพื่อนนักเรียน โดยใช้กระบวนการ ประชาธิปไตยและแนวทางสันติวิธี
3. ส่งเสริม สนับสนุนและมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและ ส่วนรวม

4. สืบสานความรู้ ภูมิปัญญา อนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ
5. เป็นผู้นำ เพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม
6. ประสานและปฏิบัติงานร่วมกับทุกหน่วยงาน องค์กร ชุมชนต่างๆ
7. รมรงค์ให้นักเรียนทำ ความดีเพื่อเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

2.5.4 หน้าที่ของสถานักเรียน

1. ดูแลทุกข์ สุข ของนักเรียน และร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในโรงเรียน
2. ประสานงานกับบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์และความก้าวหน้าที่นักเรียนควรได้รับ
3. รับผิดชอบงานและกิจกรรมต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย จากโรงเรียน
4. คิดริเริ่มโครงการที่เป็นประโยชน์ สามารถปฏิบัติได้จริงและส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน
5. ดูแลสอดส่อง และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า
6. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ทันทต่อเหตุการณ์ และตรงไปตรงมา
7. เสนอความคิดเห็นต่อโรงเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและเพื่อพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ
8. วางแผนดำ เนินงานกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับครูที่ปรึกษา
9. ปฏิบัติงานโดยไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบ หรือข้อบังคับ อื่นใดของทางราชการ พร้อมทั้งต้องรักษาไว้ซึ่งศีลธรรมวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

2.5.5 ค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) กล่าวถึง หลักธรรมาภิบาล ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมอันได้แก่ ภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชนที่จะช่วยให้เกิดความถูกต้อง ความชอบธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบและมีความเห็นร่วมกันในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ซึ่งถือเป็นค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียน โดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ระบุหลักการสำคัญของธรรมาภิบาลไว้ 6 หลักการ คือ

1. หลักนิติธรรม คือการปกครองภายใต้ขอบเขตของระเบียบ แบบแผน โดยใช้กฎหมายเป็นหลักในการดำเนินงาน
2. หลักคุณธรรม หมายถึงการยึดมั่นในความถูกต้องดีงามเป็นสำคัญ
3. หลักความโปร่งใส คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก สามารถตรวจสอบได้

4. หลักการมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตัดสินใจในการดำเนินงาน

5. หลักความรับผิดชอบ คือความตระหนักในสิทธิหน้าที่ที่มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่

6. หลักความคุ้มค่า คือการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

การนำหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 หลักการดังกล่าวไปสู่การปฏิบัตินั้น ต้องมีลักษณะและเงื่อนไข คือ มีความชอบธรรม มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและประชาชน

2.6 บริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นโยบายการศึกษา

นโยบายสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้ศึกษาวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยกรอบยุทธศาสตร์แห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) นโยบายรัฐบาล (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2558-2564) ทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2574) นโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พลเอก ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการดำเนินงานของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อำนาจหน้าที่ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มากำหนดสาระสำคัญของแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.พ.ศ. 2560 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ดังนี้

สภาพโดยทั่วไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น (สพม.นบ) ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดเพลงเป็นอาคารสูง 6 ชั้น เลขที่ 85 หมู่ 5 ซ.ไทรมา 11 ถ.รัตนวิเบศร์ ต.ไทรมา อ.เมืองนนทบุรี จ.นนทบุรี 11000

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดนนทบุรีจำนวน 18 โรงเรียน มี 6 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางกรวย อำเภอนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด

อำเภอบางใหญ่ และอำเภอบางบัวทอง จำนวน 18 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียน ขนาดกลาง และ โรงเรียนขนาดเล็ก มีข้าราชการครู จำนวน 2,003 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3, 2562) แสดงดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

ลำดับ	โรงเรียน	จำนวนบุคลากร (คน)
1	วัดเขมาภิรตาราม	155
2	ศรีบุญยานนท์	111
3	สตรีนนทบุรี	141
4	เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ	172
5	เบญจมาชานุกรณ์	133
6	นนทบุรีพิทยาคม	37
7	รัตนาธิเบศร์	86
8	บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	53
9	เทพศิรินทร์นนทบุรี	167
10	ไทรน้อย	94
11	ราษฎร์นิยม	26
12	ปากเกร็ด	169
13	สวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี	205
14	เตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า	61
15	โพธิ์นิมิตพิทยาคม	64
16	นวมินทราชินูทิศ หอวังนนทบุรี	155
17	ราชวินิต นนทบุรี	67
18	บางบัวทอง	107
	รวม	2,003

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี เป็นองค์กรชั้นนำบริหารจัดการศึกษาได้
คุณภาพตามมาตรฐานสากล

*สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดนทบุรี คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน

*คุณภาพ คือ เก่ง ดี มีสุข

*มาตรฐานระดับสากล คือ ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ

พันธกิจ

1. พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานสากล
2. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่มืออาชีพ
3. พัฒนานวัตกรรม เพื่อสร้างนวัตกรรมการศึกษา
4. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร
5. ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เสริมสร้างคุณภาพชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์

1. สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความเป็นพลโลก และหรือมีผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (DOE Thailand)
2. ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O+(ET) ของเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในระดับ 1 ใน 5 ของประเทศ (Top 5)
3. สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและมีผลการประเมินทั้งภายในและภายนอก ระดับดีมากขึ้นไป

ค่านิยมองค์กร

"SESAO 3"

S = Service mind	จิตบริการ
E = Equality	มีความเสมอภาค
S = Smart	เป็นแบบอย่างที่ดี
A = Accountability	มีความรับผิดชอบ
O = Organic	เป็นองค์กรที่มีชีวิต

3 = การมีส่วนร่วมระหว่างองค์กร 3 องค์กร ประกอบด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน และชุมชน (ทั้งภาครัฐและเอกชน)

วัฒนธรรมองค์กร

ใส่ใจบริการ ยึดมั่นคุณธรรม น้อมนำศาสตร์พระราชา พัฒนาสู่ความเลิศ

กลยุทธ์

1. จัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์และของชาติ
2. จัดการศึกษาเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
3. พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
4. สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

5. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

6. ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ สิ่งที่สำคัญต่อการบรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และกลยุทธ์ของแผนพัฒนาการศึกษา 5 ปี (พ.ศ.2560-2565) ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 มีดังนี้

1. ปรับวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ซึ่งมีการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและตัวชี้วัดที่องค์กรได้กำหนดไว้คำนึงถึงการมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจ ตลอดจนสร้างเสริมบรรยากาศที่เป็นมิตรในการทำงาน และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ขององค์กร
2. ฐานข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ
3. การพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ
4. บริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล
5. ระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยติดตามความก้าวหน้าประจำปีการประเมินผลระยะครึ่งปีและประเมินผลเมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ
6. การประสานความร่วมมือขององค์กรคณะบุคคลและเครือข่ายความร่วมมือ ในการพัฒนาการศึกษาทั้งในส่วนของ ก.ต.ป.น. เขตพื้นที่การศึกษา สหวิทยาเขต คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษา

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

พระจิรศักดิ์ ทีปธมโม (ดาทอง) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ การเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรทั้งหมด ได้แก่ นักเรียน ชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี ปีการศึกษา 2560 จำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบวัดจิตสาธารณะ และ 2) กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือตาม หลักสังคหวัตถุ 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความ แปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ผลการวิจัย พบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรีก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวม มีระดับจิตสาธารณะอยู่ในระดับปานกลาง
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรีหลังการเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวม มีระดับจิตสาธารณะอยู่ในระดับสูงมาก
3. ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดวัง หิน จังหวัดชลบุรี ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดย ภาพรวมและรายด้านเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรีที่มีเพศแตกต่างกันหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีระดับจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น ไม่แตกต่าง กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ระดับ 0.05
5. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรีที่มีรายได้ผู้ปกครอง แยกต่างหาก หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีระดับจิตสาธารณะ เพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ระดับ 0.05

ชญชิตา ทิพย์ญาณ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสาและ กระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร ศึกษาภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม โดย เลือกรูปแบบตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ตัวแทนนักศึกษาองค์การนักศึกษา ทั้ง 6 คณะ ๆ ละ 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และสรุปเป็นภาพรวมผล การศึกษาพบว่า 1) ความหมายของจิตอาสา คือ การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ สมัคร ใจ การนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนมีกระบวนการ การทำงานจิตอาสา ประกอบด้วย การวางแผน การลงมือทำ การติดตามและประเมินผล ในลักษณะของผู้ ที่มีจิตอาสา คือ เป็นผู้ที่มีจิตใจเสียสละ โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ และทำแล้วไม่คิดว่าสิ่งนั้น

เป็นภาระงาน แต่ทำจากความพึงพอใจและสมัครใจ โดยแสดงพฤติกรรมคือ มีความตระหนักรู้ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก มองเห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งที่เป็นของส่วนรวม และ 2) ปัจจัยการขัดเกลาทางสังคมคือ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่บุคคลในสังคม ได้รับการอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ 1) สถาบันครอบครัว 2) สถาบันการศึกษา 3) กลุ่มเพื่อน 4) สถาบันสื่อสารมวลชน และ 5) สถาบันศาสนาผ่านกระบวนการคือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน และการให้เรียนรู้ด้วยตนเอง

ประภาวรรณ สมุทรเผ่าจินดา (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความตระหนักในจิตสาธารณะของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อพัฒนาความตระหนักในจิตสาธารณะของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และศึกษาการพัฒนาความตระหนักในจิตสาธารณะของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยศึกษากลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ แบบวัดจิตสาธารณะ และแบบบันทึกอนุทิน ผลการวิจัยพบว่า 1. กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดของ Kolb มี 4 ขั้น คือ Do-Check-See-Show 2. นักศึกษามีคะแนนความตระหนักในจิตสาธารณะหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยมีคะแนนความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงขึ้นในภาพรวม 3. นักศึกษามีระดับการพัฒนาความตระหนักในจิตสาธารณะ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์เพิ่มขึ้น ได้แก่ ระดับมากจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 ระดับปานกลาง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00

นภารัตน์ เอนกบุญ และคณะ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามจิตอาสาที่ปฏิบัติต่อสังคมปัจจุบันอย่างยั่งยืน ดำเนินการวิจัยโดยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากจิตอาสาที่วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติไว้จำนวน 5 รูป คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นนำเสนอภาพรวมรวมเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า การทำงานจิตอาสาในแง่ของพระพุทธศาสนาเป็นเป็นการฝึกฝนจิตใจดละกิเลส สติ ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน สามารถสร้างความซาบซึ้งในคุณค่าตนเอง ถือเป็นการปฏิบัติที่ไม่ควรที่จะละเลยในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาการทำงานจิตอาสาที่คือ การปฏิบัติธรรมหรือเป็นโอกาสในการที่จะได้พัฒนาฝึกฝนตนเองอันเป็นประโยชน์ทั้งประโยชน์แก่ตน ประโยชน์แก่ผู้อื่น และเป็นประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย มีหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนคุณลักษณะจิตอาสา ทั้งเป็นรูปธรรมของความเป็นเพื่อนมนุษย์เพื่อเชื่อมต่อกับความเป็นมนุษย์ด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคมได้อย่างยั่งยืน

มลธวัฒน์ กิจสวัสดิ์ (2561) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 โรงเรียนนุกบุญเปโตร มีจุดประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะที่มีต่อนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นนักเรียนที่ได้คะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะน้อยสุด 70 คนแรกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนนุกบุญเปโตร จากนั้นทำการจับคู่คะแนนของนักเรียนที่ใกล้เคียงกัน โดยแต่ละคู่ทำการสุ่มอย่างง่ายเพื่อเข้าเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบวัดตัวแปรจิตสาธารณะ และโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะ การวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางเมื่อมีการวัดซ้ำ (TwoWay ANOVA Repeated) ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้องของโปรแกรมโดยภาพรวมอยู่ระหว่าง 0.60 –1.00 และผลของโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจิตสาธารณะหลังการทดลองและในระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ลำเตียร ชนะสุวรรณ และคณะ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะ โดยการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้วรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการการสัมภาษณ์ระดับลึกการจัดกลุ่มสนทนาและการสังเกตพฤติกรรม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอันได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแปลความหมายข้อมูลแล้วสร้างมโนทัศน์และสรุป ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา มีลักษณะดังนี้การมีส่วนร่วมกิจกรรมประชุมคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมกิจกรรมประชุมผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมกิจกรรมในการระดมทุน การมีส่วนร่วมกิจกรรมกับองค์กรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมกิจกรรมในการอบรมทรัพย์และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ

2. รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะตามความต้องการและศักยภาพของชุมชนและสถานศึกษาประกอบไปด้วยการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องอาชีพในชุมชน การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องสุขภาพอนามัย การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยและวินัยนักเรียน รูปแบบ

การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องการออมทรัพย์การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องธนาคารความดีการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องข่าวสารภายนอกชุมชน

3. การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะยังส่งผลไปยังพัฒนาการด้านสังคม ด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและของประเทศชาติ

ณัฐชัฐดา สุภาพจน์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง จิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า (1) จิตอาสา เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ สมัครใจที่จะทำ กระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน ช่วยเหลือผู้อื่นในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม (2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบไปด้วย การรับรู้ความสามารถของตนเอง แรงจูงใจในการทำกิจกรรมจิตอาสาความภาคภูมิใจในตนเอง และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุน ทางสังคม การมีตัวแบบ และการได้รับข้อมูลย้อนกลับ (3) ลักษณะการทำกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานครนั้น สามารถแบ่งเป็นประเภทการทำกิจกรรมจิตอาสาได้ 2 ประเภท ประเภทแรก คือ กิจกรรมจิตอาสาที่เป็นการช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส และประเภทที่สอง คือ กิจกรรมจิตอาสาที่เป็นการทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน และ (4) ผลจากการทำกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผลต่อตนเอง คือ การได้รับความสุขและความภูมิใจ การใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ และการได้รับความรู้ใหม่ และผลต่อผู้อื่น คือ ทำให้ผู้อื่นมีความภูมิใจในตัวเราและผู้อื่นได้รับการช่วยเหลือ

จเร พัฒนผล (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของ นักเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน มี 4 แนวทาง ประกอบด้วย แนวทางที่ 1 ส่งเสริมนโยบายพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน แนวทางที่ 2 ด้านการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจิตสาธารณะ แนวทางที่ 3 ด้านการพัฒนากิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้สู่จิตสาธารณะ และแนวทางที่ 4 การส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานักเรียน เพื่อการปลูกกระแสจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน 2) กลยุทธ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาใน จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ 16 กลยุทธ์ย่อย และ 64 กลวิธี ได้แก่ 2.1) กลยุทธ์การส่งเสริมนโยบายการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน 2.2) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจิตสาธารณะ 2.3) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้สู่จิตสาธารณะ และ 2.4) กลยุทธ์ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานักเรียน เพื่อปลูกกระแสจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน และ 3) ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษาครูและศึกษานิเทศก์ ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มทดลองใช้กล

ยุทธ์การพัฒนจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ที่มีต่อคู่มือกลยุทธ์การพัฒนจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

อัฐกร ไชยวงษา (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจวบวิทยาลัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจวบวิทยาลัย พบว่า มีการดำเนินอยู่ในระดับปานกลาง 2) สภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจวบวิทยาลัย พบว่า กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้านจิตสาธารณะมี 6 กิจกรรม คือ 2.1) การเยี่ยมบ้านนักเรียน 2.2) การรณรงค์การทำสะอาดห้องน้ำของโรงเรียน 2.3) การพบอาจารย์ที่ปรึกษาในคาบโฮมรูม 2.4) การพัฒนาดูแลเขตพื้นที่รับผิดชอบในตรงเรียน 2.5) การอบรมจริยธรรมทุกวันศุกร์ และ 2.6) การจัดค่ายผู้นำจิตสาธารณะต่อสังคม 3) ผลการใช้กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจวบวิทยาลัย พบว่า อยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนามากขึ้น รู้ว่าต้องให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดในบริเวณที่รับผิดชอบ และที่สำคัญได้ทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ รู้สึกสนุกและได้ประโยชน์อีกทั้งการได้ฝึกให้ตนเองมีความรับผิดชอบต่อสังคม

งานวิจัยต่างประเทศ

คาร์ฟ (Kraft, 1992, p. 1465) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เกี่ยวกับการอบรมด้านการมีจิตสำนึกทางสังคมโดยใช้กรอบแนวคิดของ Neibuhr (1951) ผลการวิจัย พบว่า ศาสนามีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะทางจิต สังคมสิ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกทางสังคม คือ การอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การให้ความสำคัญกับศาสนา การพัฒนาชุมชนให้เน้นกระบวนการคิด การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการมุ่งมั่นในการกระทำ

ชินจิ (Shinji, 2005, ออนไลน์) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการก่อตัวของจิตสำนึกสาธารณะเกี่ยวกับศีลธรรมการศึกษาในโรงเรียนโดยใช้ทฤษฎีการพัฒนาศีลธรรมของ เจ ฮาเบอร์มาส และ แอล โคเบิร์ก และคณะ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ ลักษณะเฉพาะของจิตสาธารณะ ซึ่งเกิดจากการพิจารณาถึงศีลธรรมการศึกษาในโรงเรียนและวิธีการปฏิบัติของศีลธรรมดังกล่าว ซึ่งอ้างอิงจากทฤษฎีการพัฒนาของ เจ ฮาเบอร์มาส และ แอล โคเบิร์ก ผลการศึกษา พบว่า การก่อรูปของจิตสาธารณะประชาชนทั่วไปจะมีลักษณะเป็นความหลากหลายและความร่วมมือในสังคม มีเป้าหมายเฉพาะและมีแนวทางการศึกษา เจ ฮาเบอร์มาส เป็นแนวทางการศึกษาส่วนใหญ่ในการที่จะบรรลุเป้าหมาย

ชินนิชิ (Shinichi, 2007, p. 3217-A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกสาธารณะและการนำความรู้เข้าไปใช้ในชุมชน ศึกษาการใช้พื้นที่สาธารณะในชนบทไทย ผลการวิจัยพบว่า การขาดจิตสำนึกสาธารณะเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาชีวิตประจำวันของคนในสังคมชนบทไทย พฤติกรรมความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ประจำวันของคนในสังคมจะเกิดขึ้น เมื่อความรู้ที่นำไปใช้ในชุมชนมีเหตุผลสอดคล้องกับวัฒนธรรมจารีตประเพณีและความต้องการปัจจุบันของเขา

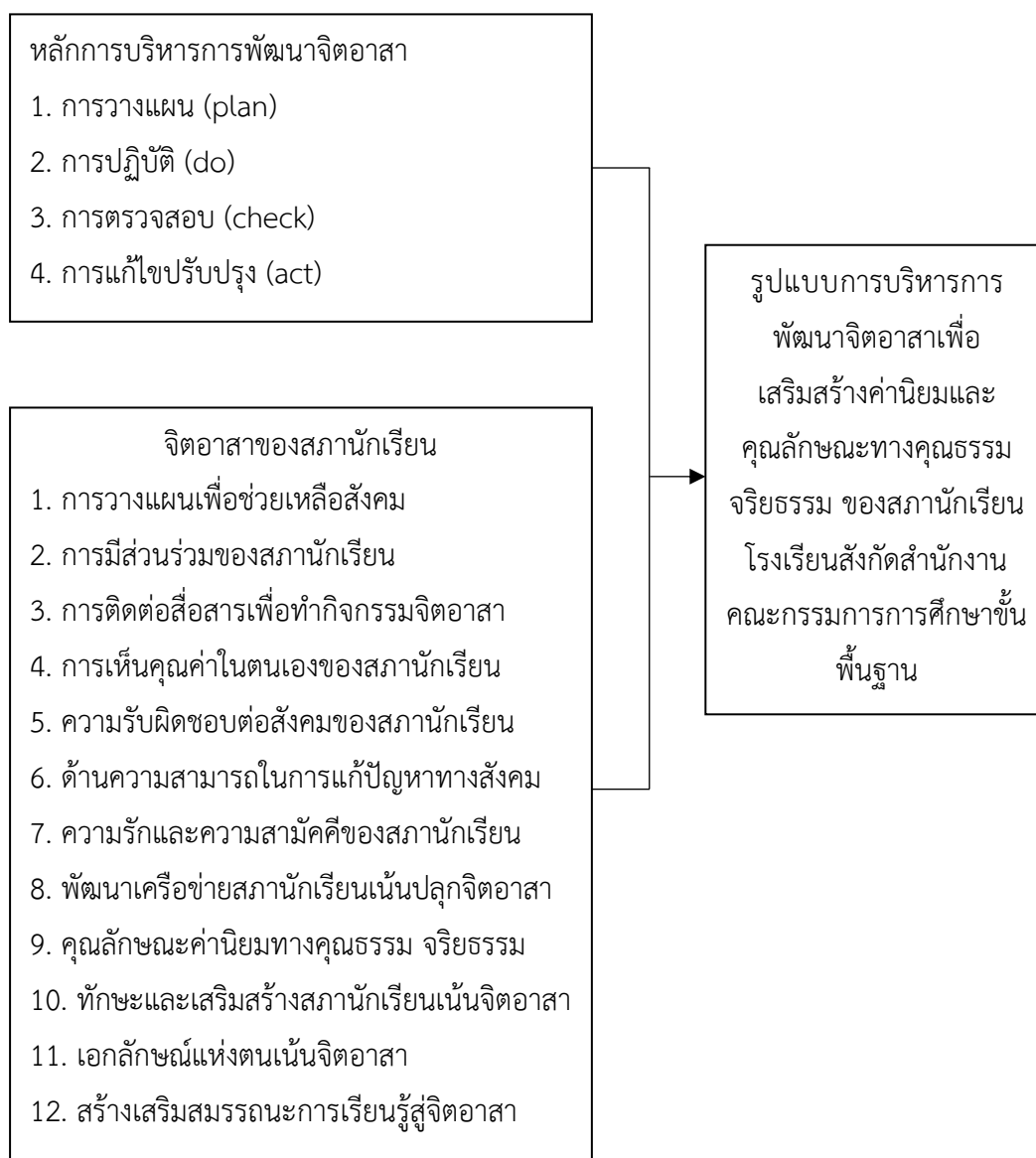
แชมเปิร์ก (Champagne, 2007, p 1-6) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สำรวจรูปแบบต่าง ๆ ของจิตสำนึกทางสังคมเกี่ยวกับความสามารถของครูพลศึกษาที่มีต่อเยาวชนพื้นเมือง ในการศึกษาได้พัฒนากรอบทฤษฎีให้เป็นวิธีการ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชนโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ครูพลศึกษา จำนวน 8 คน ผลการศึกษา พบว่า จิตสำนึกทางสังคมของครูพลศึกษามีผลต่อเยาวชนพื้นเมืองอย่างเห็นได้ชัด

ราฟ เทอร์แรน (Ralph Teran, 2011, p 10) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวางแผนกลยุทธ์ระบบการศึกษาของโรงเรียนในเขตเมือง” ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนส่งผลดีต่อโรงเรียนและทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความตั้งใจ กระตือรือร้น มุ่งมั่นในการบริหารจัดการโรงเรียน ทำให้เกิดวัฒนธรรมความร่วมมือพัฒนางานกับผู้นำชุมชนมากยิ่งขึ้น แต่ยังพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนในเขตเมือง คือการคัดเลือกและการฝึกอบรมผู้รับผิดชอบและขนาดของกลุ่มใหญ่เกินไป

กล่าวสรุปได้ว่า จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยภายในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตอาสา จะเห็นได้ว่า การพัฒนาจิตอาสาสมัครเรียนนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้ตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเองได้ รวมทั้งมีการฝึกฝนและให้เด็กได้ปฏิบัติจริง จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นการศึกษาการพัฒนากระบวนการคุณธรรม จริยธรรมเป็นหลัก ในส่วนประเด็นจิตอาสาจะเน้นไปที่การศึกษาปัจจัยและภาวะของการมีจิตอาสา ส่วนในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียนโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ เพื่อพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน แบบบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสา เพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างกรอบแนวคิดดังภาพที่ 2.13

ภาพที่ 2.13 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เพื่อเป็นแนวทางให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีวิจัย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยในการวิเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และสรุปวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. วิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตอาสาทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เป็นผู้บริหารระดับนโยบายและนักวิชาการด้านการบริหารงานมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive interview) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วสรุปความคิดเห็นการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ
4. นำบทสรุปองค์ประกอบของการสัมภาษณ์และข้อสรุปจากการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ได้มาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาและประเด็นสัมภาษณ์ด้วยค่าความถี่ตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไปที่มีความคิดเห็นตรงกัน ได้ตัวแปรของแต่ละองค์ประกอบ

5. นำข้อสรุปทั้งหมดมาสร้างนิยามเชิงปฏิบัติการ แล้วนำมาสร้างข้อคำถามเป็นแบบสอบถามโดยมีผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำและตรวจสอบก่อนนำไปแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือการวิจัยในลักษณะแบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) นำข้อคำถามมาสร้างเป็นแบบสอบถามภายใต้การแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย (แบบสอบถาม) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาที่เรียกว่า IOC (Index of item objective congruence : IOC) ซึ่งพิจารณาค่า IOC มากกว่า 0.6 ขึ้นไป จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนของสิ่งที่ต้องการวัดได้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) ซึ่งพบว่ามียาค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00

6. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มบุคลากรที่มีคุณลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 0.984 และค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อ (Item analysis) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) ซึ่งข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป ถือว่าใช้ได้ ซึ่งผลการหาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามมีค่าระหว่าง 0.486-0.828

7. นำแบบสอบถามที่จัดทำสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับหน่วยวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 288 คน และได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 235 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.29

8. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลฉบับสมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้การวิจัยในขั้นตอนนี้ดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย 2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4) การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ 5) การเก็บรวบรวมข้อมูล และ 6) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งเป็นตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1.1 ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา

1.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับองค์ประกอบจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยม และคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับด้านจิตอาสา ซึ่งได้องค์ประกอบหลัก 4 ประเภทย่อย และมี 12 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 การเรียนรู้บูรณาการสู่จิตอาสา (Learning integrates into volunteer = LEAR) มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) การวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม (Pla)
- 2) สร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา (Bui)
- 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (Abi)

องค์ประกอบหลักที่ 2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา (Participation in volunteer activities = PART) มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) ทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา (Ski)
- 2) การมีส่วนร่วมของสถานักเรียนต่อสังคม (Cou)
- 3) พัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน (Net)

องค์ประกอบหลักที่ 3 ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสู่จิตอาสา (Morality and Ethics volunteer = MORA) มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) คุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม (Cha)
- 2) เอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา (The)
- 3) การเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน (Stu)

องค์ประกอบหลักที่ 4 ส่งเสริมการมีจิตอาสาต่อสังคม (Social volunteering = SOCI) มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสา (Com)
- 2) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Soc)
- 3) ความรักและความสามัคคีของสถานักเรียน (Lov)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นบุรีรัมย์ ทั้งหมด 18 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นบุรีรัมย์ ทั้งหมด 18 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูล คือ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานโครงการสภานักเรียน จำนวน 1 คน ประธานและกรรมการสภานักเรียน จำนวน 5 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) จำนวน 10 คน รวมผู้ให้ข้อมูลจำนวน 288 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนผู้ให้ข้อมูล

ลำดับ	โรงเรียน	ผู้ให้ข้อมูล			รวม
		ครู	ประธานและกรรมการ	นักเรียน	
1	วัดเขมาภิตาราม	1	5	10	16
2	ศรีบุญยานนท์	1	5	10	16
3	สตรีนนทบุรี	1	5	10	16
4	เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ	1	5	10	16
5	เบญจมาชานุสรณ์	1	5	10	16
6	นนทบุรีพิทยาคม	1	5	10	16
7	รัตนธิเบศร์	1	5	10	16
8	บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	1	5	10	16
9	เทพศิรินทร์นนทบุรี	1	5	10	16
10	ไทรน้อย	1	5	10	16
11	ราษฎร์นิยม	1	5	10	16
12	ปากเกร็ด	1	5	10	16
13	สวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี	1	5	10	16
14	เตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า	1	5	10	16
15	โพธิ์นิมิตพิทยาคม	1	5	10	16
16	นวมินราชูทิศ หอวังนนทบุรี	1	5	10	16
17	ราชวินิต นนทบุรี	1	5	10	16
18	บางบัวทอง	1	5	10	16
	รวม	18	90	180	288

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1 ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์แนวความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดตัวแปรองค์ประกอบจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาสรุปรวมกับผลสรุปของหลักการแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ตัวแปรองค์ประกอบจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของขั้นตอนนี้ คือ แบบชี้แนะและมีวิธีสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์

3.3.2 สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยสร้างข้อคำถามภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ซึ่งแบบสอบถามในครั้งนี้นำข้อคำถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ของลิเคิร์ต (Likert, 1987 อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) โดยผู้วิจัยได้กำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	มีการจัดการด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน ในระดับมากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	มีการจัดการด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน ในระดับมาก
ระดับ	3	หมายถึง	มีการจัดการด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน ในระดับปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	มีการจัดการด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน ในระดับน้อย
ระดับ	1	หมายถึง	มีการจัดการด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการสร้างและทดสอบเครื่องมือ ดังนี้

3.4.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดตัวแปรในการวิจัย กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรและกรอบการวัดตัวแปร แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหา โดยนำนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนดขึ้นมากำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการวัด จำนวนข้อคำถาม เขียนคำถามที่จะพัฒนาเป็นแบบสอบถาม และตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

3.4.2 แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) ผู้วิจัยได้จัดสร้างและพัฒนาแบบสอบถามชนิดจัดอันดับห้าระดับ

3.4.3 ประมวลผลความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร (Content analysis) การสังเคราะห์องค์ความรู้ (Content Synthesis) ประมวลผลทุกส่วน นำมาสร้างแบบสอบถามภายใต้การแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.4.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Index of item-objective congruence : IOC) มีรายละเอียด ดังนี้

1) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบจากที่ปรึกษางานวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ภาษาและความครอบคลุมของเนื้อหา ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ IOC ไปให้กับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง

2) เกณฑ์การพิจารณา คือ 1) ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการ 2) ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ไม่ตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการ และ 3) ให้คะแนน 0

เมื่อไม่แน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการหรือไม่ ซึ่งข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงที่ใช้ได้ และข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 มีค่าความเที่ยงตรงที่ยังใช้ไม่ได้ ยังต้องปรับปรุงแก้ไขภาษารวมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขในด้านสำนวนภาษาของข้อคำถาม หลังจากนั้นก็ให้นำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้

4.5 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ให้ข้อมูล โดยใช้กับกลุ่มบุคลากรที่มีคุณลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างทุกประการจากโรงเรียนมัธยมศึกษา แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียด ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

5.2 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อแจ้งให้ทราบวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลในการวิจัย

5.3 ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามคำถามการวิจัย ดังนี้

เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับคืนมา ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และได้กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 การวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยวิธี (Content Analysis) โดยนำข้อมูลมาสรุปเป็นตัวแทนที่ศึกษา

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปรด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง สถิติที่ใช้เพื่อศึกษาความสอดคล้องของข้อมูลเชิงประจักษ์และตัวแปรที่ได้จากการศึกษาของผู้วิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์หา

ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation) เป็นสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับการยอมรับขององค์ประกอบหลัก โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแปรเพื่อ กำหนดโมเดลที่จะนำไปทดสอบ คือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือมากกว่า 3.00 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือน้อยกว่า 20% เพื่อคัดสรรกำหนดไว้ในรูปแบบ ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง

3.2 การสร้างรูปแบบการบริหารการพัฒนาด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การดำเนินการวิจัยในระยะนี้เพื่อเป็นแนวทางให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีวิจัย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 ของการวิจัยที่กำหนดไว้ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยในสร้างรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

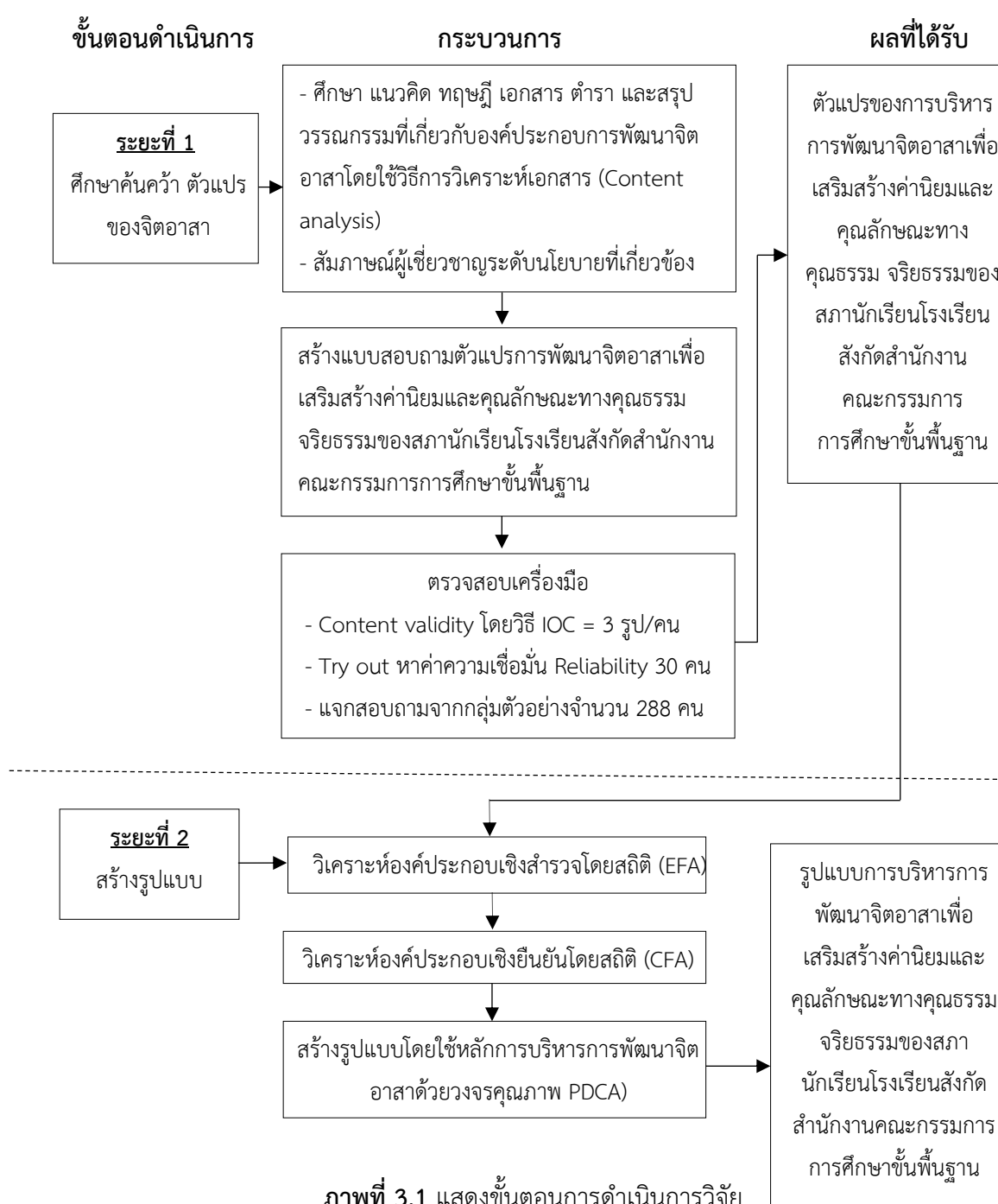
ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้กลับมาเป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis : EFA) เพื่อจัดกลุ่มตัวแปรว่าตัวแปรนั้นอยู่กลุ่มหรือองค์ประกอบใด และตัวแปรนั้นมีความสัมพันธ์กันในระหว่างกลุ่ม แล้วตั้งชื่อองค์ประกอบให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวแปร แล้วทำการคัดเลือกนำหน้าตัวแปรที่มีค่าระหว่าง 0.30-1.00 เพื่อใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis : CFA) เป็นการทดสอบสมมติฐานโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำหนดไว้ตามแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และตำรา ว่ารูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง

นำข้อมูลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับกัญชาในสถานศึกษาการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและ

คุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักการบริหารการพัฒนาจิตอาสาด้วยวงจรคุณภาพ PDCA

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปเป็นขั้นตอนการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาจากผู้ให้ข้อมูล คือ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานโครงการสถานักเรียน ประธานและกรรมการสถานักเรียน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 288 คน ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 235 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.29 ของแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไป ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยายข้อมูล ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในหัวข้อนี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับองค์ประกอบในการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารการ พัฒนาจิตอาสา	ผลการวิเคราะห์ เอกสาร	สรุปผลการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ	สรุปผลการสังเคราะห์
1. การวางแผน การพัฒนาจิต อาสา	การส่งเสริมนโยบาย พัฒนาจิตอาสา หมายถึง ผู้บริหารมีการกำหนด โครงสร้างในการพัฒนา และส่งเสริมการมีจิต อาสาของสภานักเรียน โดยมีการติดต่อสื่อสารมี ความรักความสามัคคี และมีความรับผิดชอบ ต่อสังคมโดยเผยแพร่ให้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ	การนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้นมีจุดอ่อนในการ พัฒนาจิตอาสา ดังนั้น แนวทางหนึ่งที่ใช้ในการ พัฒนาจิตอาสาของสภา นักเรียน มีดังนี้ 1. ส่งเสริมนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติ 2. มีการติดต่อสื่อสาร เพื่อทำกิจกรรม จิตอาสาให้เกิดการ พัฒนา 3. ความรับผิดชอบต่อ สังคมของสภา นักเรียน 4. ความรักและความ สามัคคีของสภา นักเรียน นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ชี้แนะให้นำข้อคำถาม นั้นมาปรับภาษาใหม่และ ยุบรวมบางข้อที่ภาษา คล้ายกัน	1. มีการวางแผนในการ ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผล ที่ดี 2. มีความรับรู้ตัวตนใน ฐานะพลเมืองมีความ รับผิดชอบต่อสังคม 3. มีความรับผิดชอบต่อ สาธารณะสมบัติทั้งใน โรงเรียนและนอก โรงเรียน 4. มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อน มนุษย์และสิ่งแวดล้อม 5. แต่งตั้งบุคลากรในการ รับผิดชอบต่อโครงการ 6. มีการติดต่อสื่อสารกัน ระหว่างเครือข่ายเพื่อ ดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือ สังคม 7. ส่งเสริมให้สภานักเรียน เข้าร่วมกิจกรรม สาธารณะประโยชน์ทั้งใน และนอกโรงเรียน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

การบริหารการ พัฒนาจิตอาสา	ผลการวิเคราะห์ เอกสาร	สรุปผลการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ	สรุปผลการสังเคราะห์
2. การบูรณาการ กิจกรรมจิตอาสา	การเรียนรู้บูรณาการสู่ จิตอาสา หมายถึง การ พัฒนาศักยภาพของครู ในการจัดกิจกรรม มี การส่งเสริมการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการจิตอาสาทั้ง ในและนอกห้องเรียน และมีการพัฒนาระบบ นิเทศ และติดตาม	การพัฒนาการเรียนรู้ บูรณาการสู่จิตอาสาควร ทำให้ครอบคลุมทั้งด้าน พัฒนาศักยภาพบุคลากร และประเมินผล นิเทศ และติดตาม มีดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมของทุก ภาคส่วน 2. พัฒนาระบบนิเทศ ติดตามการจัดกิจกรรม บูรณาการด้านจิตอาสา 3. จัดค่ายจิตอาสาเพื่อ พัฒนานักเรียนด้าน สาธารณะประโยชน์ ในและนอกโรงเรียน	1. สอดแทรกกิจกรรมการ เสริมสร้างจิตอาสาไว้ใน การจัดการเรียนการสอน 2. ส่งเสริมความตระหนักใน การพัฒนาเสริมสร้าง คุณธรรมด้านจิตอาสา 3. กระบวนการมีส่วนร่วม ในการระดมสมอง 4. ค่ายอาสาเพื่อให้นักเรียน มีการพัฒนาสาธารณะ ประโยชน์ 5. ติดตาม ประเมินผลการ จัดกิจกรรมเสริมสร้าง คุณธรรมด้านจิตอาสา อย่างต่อเนื่อง
3. การมีส่วนร่วม และสร้าง เครือข่ายจิตอาสา	การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมจิตอาสา หมายถึง การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของ นักเรียน ในกิจกรรมที่ ตอบสนองความสนใจ ความถนัด และห้วง แห่งสมบัติของชาติเช่น 1. การพัฒนาทักษะ ความเป็นผู้นำและ ทักษะการประชุม	การมีส่วนร่วมของ นักเรียนในกิจกรรมสร้าง เสริมสมรรถนะและการ เรียนรู้สู่จิตอาสา เช่น 1. สร้างเครือข่ายความ ร่วมมือของสภา นักเรียนกับชุมชน 2. รมรงคี่ให้เกิดการ เรียนรู้เกี่ยวกับด้าน จิตอาสา	1. ส่งเสริมโครงสร้างและ พัฒนาทักษะผู้นำ 2. การมีส่วนร่วมของ สภานักเรียนสู่จิตอาสา 3. พัฒนาทักษะผู้นำของ นักเรียนในโครงการ ประชาธิปไตย 4. พัฒนาเครือข่ายสภา นักเรียนเน้นจิตอาสา 5. รมรงคี่ให้เกิดการเรียนรู้ เกี่ยวกับจิตอาสา

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

การบริหารการ พัฒนาจิตอาสา	ผลการวิเคราะห์ เอกสาร	สรุปผลการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ	สรุปผลการสังเคราะห์
	<p>2. การมีส่วนร่วมของ สถานักเรียน</p> <p>3. สร้างและพัฒนา เครือข่ายสภา นักเรียนเน้นการปลูก จิตอาสาอย่างยั่งยืน</p>	<p>3. ส่งเสริมอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม</p> <p>4. มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่าง เครือข่ายร่วมกัน</p>	<p>6. พัฒนาจิตอาสาด้วยการ ฝึกการทำงาน ฝึกทักษะ ผู้นำ และการใช้ทักษะ ชีวิต ในโครงการ ประชาธิปไตยในโรงเรียน</p>
4. การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมสู่จิต อาสา	<p>การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสู่จิตอาสา หมายถึง คุณลักษณะ และความประพฤติทาง คุณธรรม จริยธรรมของ นักเรียน มีความเคารพ มีความเห็นใจ อดทน และใจกว้างต่อความ คิดเห็นของผู้อื่น ดังนี้</p> <p>1. กิจกรรมสร้างเสริม สมรรถนะและการ เรียนรู้สู่จิตอาสา</p> <p>2. กิจกรรมสร้างเสริม คุณลักษณะและ ค่านิยมด้านจิตอาสา</p> <p>3. กิจกรรมสร้างเสริม ทักษะการดำรงชีพ และทักษะชีวิต</p>	<p>การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสู่จิตอาสา ใน กิจกรรมสร้างเสริม คุณลักษณะและค่านิยม จิตอาสา จัดกิจกรรม เสริมทักษะการทำงาน การดำรงชีพ และทักษะ เน้นจิตอาสา เช่น</p> <p>1. นักเรียนได้ลงมือ ปฏิบัติจริง มี ประสบการณ์และ สร้างองค์ความรู้</p> <p>2. ฝึกการทำงาน ทักษะ อาชีพ และการใช้ ทักษะชีวิต</p> <p>3. ทำกิจกรรมเป็นทีม เน้นความเป็นระบบ</p> <p>4. มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ซึ่งกัน และกัน</p>	<p>1. การเข้าค่ายเพื่อพัฒนา เสริมสร้างคุณธรรมด้าน จิตอาสา</p> <p>2. ปลูกฝังความรัก ความ ภูมิใจในความเป็นไทย และห่วงแหนสมบัติชาติ</p> <p>3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ วางแผน คิดวิเคราะห์ อภิปรายและสรุปผล</p> <p>4. ร่วมกันทำเป็นทีม เน้น ความเป็นระบบ และ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน</p> <p>5. กิจกรรมที่ตอบสนอง ความต้องการ ความถนัด และความสนใจ</p> <p>6. พัฒนาจิตอาสาด้วยการ ฝึกการทำงาน ฝึกทักษะ ผู้นำและใช้ทักษะชีวิตใน โครงการสถานักเรียน</p>

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยม และคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ผู้บริหารจะมีการบริหารหรือกลวิธีใดบ้างที่จะช่วยให้งานนั้นสำเร็จได้ ซึ่งใน ยุคปัจจุบันผู้บริหารจำเป็นต้องมีการวางแผนและกระจายแผนไปยังทุก ๆ ส่วน ทว่าทั้งสถานศึกษาโดย ต้องสอดคล้องประสานกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างชัดเจน

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอและการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ ข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้แทนค่าสถิติ

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
C.V.	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation)
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient)
R^2	แทน	ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสอง (Squared multiple correlation)
χ^2	แทน	ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi - square)
df	แทน	องศาอิสระ (Degree of freedom)
λ	แทน	น้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading)
SE	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard error)
FS	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ
e	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Error) ของตัวบ่งชี้ e
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$)
GFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเหมาะสม (Goodness of fit index)
AGFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเหมาะสมที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted goodness of fit index)
RMSEA	แทน	ดัชนีค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (Rootmean square error of approximation)
อักษรย่อที่ใช้แทนองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบ		
PLAN	แทน	การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (Planning) วัดจากองค์ประกอบ
ย่อย 3 องค์ประกอบ คือ		
Pla	แทน	การวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม

Bui	แทน	สร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา
Avi	แทน	ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง
PART	แทน	การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (Participation and Networking) วัตถุประสงค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ
Ski	แทน	ทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา
Cou	แทน	การมีส่วนร่วมของสถานักเรียนต่อสังคม
Net	แทน	พัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน
MORA	แทน	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา (Morality and Ethics) วัตถุประสงค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ
Cha	แทน	คุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม
The	แทน	เอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา
Stu	แทน	การเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน
INTE	แทน	การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (Integration) วัตถุประสงค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ
Com	แทน	การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสา
Soc	แทน	ความรับผิดชอบต่อสังคม
Lov	แทน	ความรักและความสามัคคีของสถานักเรียน
	หมายถึง	องค์ประกอบหลัก/ย่อย (ตัวแปรแฝง/ตัวแปรสังเกตได้)
	หมายถึง	องค์ประกอบย่อย (ตัวแปรสังเกตได้)
	หมายถึง	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรหรือน้ำหนักองค์ประกอบ
	หมายถึง	ความสัมพันธ์หรือความแปรปรวนร่วมของสองตัวแปร

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย ครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานโครงการสถานักเรียน ประธานและกรรมการสถานักเรียน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) ซึ่งจากการแจกแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และได้รับ

กลับคืนมา จำนวน 180 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.81 ของแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้ส่งไป เมื่อแยกพิจารณาตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม แสดงออกเป็นค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลแสดงสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง (n = 235)

ข้อมูลสถานภาพ	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	64	27.24
2. หญิง	171	72.76
รวม	235	100.00
อายุ		
1. ไม่เกิน 30 ปี	208	88.51
2. 31 – 40 ปี	15	6.38
3. 41 – 50 ปี	7	2.98
4. 51 ปี ขึ้นไป	5	2.13
รวม	235	100.00
ระดับการศึกษา		
1. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4	51	21.70
2. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5	74	31.48
3. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6	86	36.59
4. ปริญญาตรี	15	6.39
5. ปริญญาโท	6	2.56
6. ปริญญาเอก	3	1.28
รวม	235	100.00
ตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา		
1. ครูที่ปฏิบัติหน้าที่โครงการสถานักเรียน	24	10.21
2. ประธานและกรรมการสถานักเรียน	26	15.32
3. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	175	74.47
รวม	235	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 72.76 เป็นเพศชาย จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 27.24 ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า มีอายุไม่เกิน 30 ปี มากที่สุด จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 88.51 รองลงมา คือ มีอายุ 31- 40 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.38 มีอายุระหว่าง 41- 50 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.98 และมีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13 ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 36.59 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 31.48 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 21.70 ระดับปริญญาโท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.56 และระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.28 ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 74.47 รองลงมา คือ ประธานและกรรมการสภานักเรียน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 15.32 และครูที่ปฏิบัติหน้าที่โครงการสภานักเรียน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 10.21 ตามลำดับ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์ตัวแปรในการศึกษาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) แสดงความเหมาะสมของตัวแปรการพัฒนาด้านจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมของสภานักเรียนโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ เปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับหรือมากกว่า 3.00 ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20% และระดับการปฏิบัติของแต่ละตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ เพื่อคัดสรรกำหนดไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตามลำดับต่อไป ดังแสดงตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย และระดับความเหมาะสมในการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อที่	ตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมของสภานักเรียน	\bar{X} = \geq 3.00	S.D.	C.V. = \leq 20%	ระดับ
1	มีวิสัยทัศน์ พันธกิจในการพัฒนาจิตอาสา ร่วมกันของสภานักเรียน	4.36	0.77	17.73	มาก
2	มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเข้าใจเป้าหมายของการช่วยเหลือสังคมในทิศทางเดียวกัน	4.24	0.84	19.91	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อ เสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	\bar{X} = ≥ 3.00	S.D.	C.V. = $\leq 20\%$	ระดับ
3	มีการวางแผนและร่วมกันแก้ปัญหาของสังคมใน ด้านการมีจิตอาสา	4.27	0.82	19.16	มาก
4	ร่วมกันวางแผนในอนาคตในด้านความมีจิตอาสา ของสถานักเรียน	4.31	0.86	19.88	มาก
5	ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อ ช่วยสังคม	4.45	0.84	18.81	มาก
6	ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาและทำกิจกรรมเพื่อ ช่วยเหลือสังคม	4.46	0.75	16.84	มาก
7	มีการสื่อสารระหว่างเพื่อนในการทำกิจกรรมเพื่อ ช่วยเหลือสังคม	4.32	0.84	19.47	มาก
8	มีการติดต่อกันระหว่างกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือ สังคม	4.36	0.76	17.36	มาก
9	มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือข่ายเพื่อดำเนิน กิจกรรมช่วยเหลือสังคม	4.24	0.76	17.90	มาก
10	มีการประสานงานเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	4.37	0.71	16.29	มาก
11	มีการร่วมมือเชื่อมโยงเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือ สังคม	4.40	0.84	19.07	มาก
12	มีการส่งเสริมให้สถานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม สาธารณะประโยชน์ทั้งในและนอกโรงเรียน	4.34	0.74	17.12	มาก
13	มีการส่งเสริมในจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนาเพื่อให้เด็กมี จิตอาสา	4.26	0.68	16.03	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	\bar{X} = \geq 3.00	S.D.	C.V. = \leq 20%	ระดับ
14	มีการส่งเสริมให้สถานักเรียนจัดให้มีค่ายอาสาเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาสาธารณะประโยชน์โดยช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังสิ่งตอบแทน	4.34	0.78	18.00	มาก
15	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการทำหน้าที่สถานักเรียน	4.37	0.64	14.74	มาก
16	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการคิด	4.14	0.75	18.21	มาก
17	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม	4.27	0.73	17.05	มาก
18	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจของตนเองและผู้อื่น	4.20	0.70	16.74	มาก
19	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในบทบาทหน้าที่ของสถานักเรียน	4.34	0.74	17.12	มาก
20	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในความสำเร็จที่เกิดขึ้น	4.37	0.84	19.20	มาก
21	มีความรับรู้ว่าคุณเองในฐานะพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม	4.34	0.75	17.21	มาก
22	สถานักเรียนมีความสามารถแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมของสังคมได้	4.34	0.75	17.21	มาก
23	สถานักเรียนให้ความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนและสังคม	4.37	0.75	17.23	มาก
24	มีความตื่นตัวที่จะร่วมกิจกรรมกับทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน	4.37	0.75	17.23	มาก
25	มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน	4.35	0.78	17.89	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	\bar{X} = \geq 3.00	S.D.	C.V. = \leq 20%	ระดับ
26	มีองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง	4.24	0.84	19.91	มาก
27	มีความสามารถในการผลักดันที่จะแก้ปัญหาใน โรงเรียนและสังคม	4.27	0.82	19.16	มาก
28	มีการสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางสังคม ทั้งในและนอกโรงเรียน	4.31	0.86	19.88	มาก
29	มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในและ นอกโรงเรียน	4.44	0.84	18.96	มาก
30	มีแนวทางในการทำกิจกรรมแก้ปัญหาอย่างอย่าง ต่อเนื่องในโรงเรียน	4.44	0.76	17.05	มาก
31	มีการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้นำของสภานักเรียนในโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.32	0.84	19.47	มาก
32	มีการส่งเสริมบูรณาการสภานักเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมพัฒนาทักษะในการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา	4.36	0.76	17.36	มาก
33	มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาโดยสภานักเรียน	4.23	0.76	18.04	มาก
34	จัดให้มีสื่อในการประชาสัมพันธ์ของสภานักเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาให้แพร่หลาย เช่น สื่อท้องถิ่น วิทยุชุมชน	4.37	0.71	16.29	มาก
35	ผู้บริหารจัดให้มีดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.40	0.84	19.16	มาก
36	มีการจัดประชุมสภานักเรียนเพื่อเพิ่มทักษะการเป็นผู้นำที่ดีและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของสภานักเรียนได้อย่างชัดเจน	4.34	0.75	17.24	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อ เสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	\bar{X} = \geq 3.00	S.D.	C.V. = \leq 20%	ระดับ
37	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิต อาสาสู่สังคม	4.26	0.68	16.03	มาก
38	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียม ความพร้อมสู่อาเซียน	4.34	0.78	17.88	มาก
39	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.37	0.64	14.74	มาก
40	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการ ประเมินผลการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมในโรงเรียน อย่างชัดเจน	4.15	0.75	18.07	มาก
41	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงาน ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภาครัฐ	4.27	0.72	16.96	มาก
42	จัดให้มีการรณรงค์และพัฒนาเครือข่ายให้เกิดการ เรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านมุ่งทำความดีไม่ ทำลายสิ่งแวดล้อม	4.20	0.70	16.64	มาก
43	เปิดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์กร เอกชน ชุมชนและโรงเรียนอื่น	4.34	0.74	17.12	มาก
44	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับ จิตอาสาในด้านการทำประโยชน์และดูแล รับผิดชอบสมบัติส่วนรวม	4.37	0.84	19.20	มาก
45	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับ จิตอาสาในด้านช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังผลตอบแทน	4.34	0.75	17.21	มาก
46	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับ จิตอาสาในด้านการเคารพตัดสินใจและลดการ ขัดแย้ง	4.34	0.75	17.21	มาก
47	ส่งเสริมให้มีการเข้าค่ายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ค่านิยมในด้านจิตอาสา	4.37	0.75	17.23	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อ เสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	\bar{X} = ≥ 3.00	S.D.	C.V. = $\leq 20\%$	ระดับ
48	มีความรู้สึกและความคิดที่ดีต่อระเบียบวินัยที่เป็น ข้อปฏิบัติของโรงเรียน	4.37	0.75	17.23	มาก
49	มีความภูมิใจในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยโรงเรียน	4.35	0.78	17.89	มาก
50	มีการร่วมกันทำกิจกรรมและช่วยเหลืองานสภาของ โรงเรียน	4.24	0.84	19.91	มาก
51	มีการเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือและเกื้อกูลผู้อื่น	4.27	0.82	19.16	มาก
52	มีการส่งเสริมกิจกรรมปลูกฝังความรัก ความภูมิใจ ในความเป็นไทย และท่วงแทนสมบัติของชาติ	4.31	0.86	19.88	มาก
53	มีการแบ่งปันสิ่งของของตนเองและยึดถือปฏิบัติ ตามวิถีชีวิตของการเป็นนักเรียนที่ดี	4.45	0.84	18.81	มาก
54	มีการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาโดยให้ สถานักเรียนลงมือปฏิบัติจริงและมีประสบการณ์ ตรง	4.45	0.75	16.88	มาก
55	การสนับสนุนกิจกรรมด้านจิตอาสาโดยให้นักเรียน ร่วมกันทำเป็นทีม เน้นความเป็นระบบ และ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน	4.32	0.84	19.47	มาก
56	มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สถานักเรียน ได้วางแผน คิดวิเคราะห์ อภิปรายและสรุปผล	4.36	0.76	17.36	มาก
57	มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมี การนำเสนอจุดประกายความคิดในการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นจิตอาสา	4.23	0.76	18.04	มาก
58	ส่งเสริมให้สถานักเรียนรู้จักช่วยเหลือสังคมและ ชุมชนในด้านจิตอาสา	4.37	0.71	16.29	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	\bar{X} = ≥ 3.00	S.D.	C.V. = $\leq 20\%$	ระดับ
59	นักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถของตน	4.40	0.84	19.16	มาก
60	นักเรียนมีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา	4.34	0.75	17.24	มาก
61	นักเรียนมีการคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	4.26	0.68	16.03	มาก
62	นักเรียนมีการคบเพื่อนที่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น	4.34	0.78	17.88	มาก
63	นักเรียนมีการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม	4.37	0.64	14.71	มาก
64	มีการใช้เหตุผลในการเลือกหรือไม่เลือกที่จะปฏิบัติตนในทางที่ดี	4.14	0.75	18.21	มาก
65	มีความรักในการทำกิจกรรมในสังคม	4.27	0.72	16.96	มาก
66	มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม	4.20	0.70	16.64	มาก
67	ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล	4.34	0.74	17.12	มาก
68	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.37	0.84	19.20	มาก
69	มีการวางแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลที่ดี	4.36	0.76	17.36	มาก

จากตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย และระดับความเหมาะสมของในการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยภาพรวมตัวแปรทั้ง 69 ข้อ ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของตัวแปรอยู่ในระดับมากทุกข้อ (มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.14 - 4.45) แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานโครงการสถานักเรียน ประธานและกรรมการสถานักเรียน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดยที่ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของตัวแปรที่ต่ำที่สุดคือ ตัวแปรที่ 16 มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการคิด โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 4.14 ส่วนค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่สูงที่สุด คือ ตัวแปรที่ 6 มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเข้าใจเป้าหมายของการช่วยเหลือสังคมในทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 4.46 เมื่อพิจารณาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง

0.64 - 0.86 แสดงว่าข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อตัวแปรสอดคล้องกันและมีการกระจาย อยู่ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ย เนื่องจากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังกล่าวมีค่าไม่เกิน 1 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ การกระจายของข้อมูล (C.V.) พบว่า มีการกระจายของข้อมูลมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 14.74-19.91 แสดงว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าเฉลี่ยและค่าสัมประสิทธิ์การกระจายผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย เท่ากับหรือมากกว่า 3.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20 % นั้นแสดงว่ากลุ่ม ตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อตัวแปรไม่แตกต่างกันมีความสอดคล้องกัน

การวิเคราะห์หาค่าน้ำหนักองค์ประกอบโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis : EFA)

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis : EFA) วิเคราะห์ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor Loading) แล้วสรุปตัวแปรต่าง ๆ ได้องค์ประกอบหลักจำนวน 4 องค์ประกอบหลัก โดยแสดงค่าแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) และค่าร้อยละของความ แปรปรวน (Percent of Variance) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์ องค์ประกอบ (Factor analysis) โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญ คือ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน โดยพิจารณาจากค่าดัชนี KMO and Bartlett's Test โดยค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measures of Sampling Adequacy : MSA) ใช้วิเคราะห์เนื้อหาความเหมาะสมของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 โดยค่าที่เหมาะสมจะต้องมากกว่า 0.50 - 0.80 ขึ้นไปเหมาะสมที่จะวิเคราะห์ องค์ประกอบดีมาก และสถิติทดสอบตัวที่ 2 คือ Bartlett's Test of Sphericity ใช้ทดสอบตัวแปรต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 แสดงผลค่า KMO : Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy

Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy	.760
Bartlett's Test of Approx. Chi-Square Sphericity	7525.227
df	66
Sig.	.000

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis : EFA) โดยการ สกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal component analysis : PCA) และหมุน แกนด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax rotation) หมุนแบบมุมฉาก (Orthogonal rotation) โดยพิจารณา จากค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) ที่มากกว่า 1.00 และถือเอาค่าน้ำหนักปัจจัย

(Factor loading) ของตัวแปรแต่ละองค์ประกอบนั้น มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ที่บรรยายด้วยตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป ตามวิธีการของไกเซอร์ (Kaiser) (ยูทส ไกยวรรณ์, 2556 หน้า 108) ซึ่งพบว่าทั้ง 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วยตัวแปร จำนวน 69 ตัวแปร สามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมรวมได้ ร้อยละ 96.637 องค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 4 องค์ประกอบ ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ลำดับองค์ประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ (Factor)	ค่าไอเกน (Eigenvalues)	ค่าความแปรปรวน ร้อยละ (% of Variance)	ค่าความแปรปรวนสะสม ร้อยละ (Cumulative % of Variance)
1	9.121	76.011	76.011
2	5.649	13.739	89.750
3	1.519	4.322	94.072
4	1.308	2.565	96.637

จากตารางที่ 4.5 พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1.00 ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ รวมเป็นร้อยละ 96.637 และสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่สกัดได้ทุกตัวรวมกันจะต้องได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 (ยูทส ไกยวรรณ์, 2556 หน้า 135) ผู้วิจัยนำเสนอค่าน้ำหนักของตัวแปรองค์ประกอบหลักที่ 1 - 4 โดยแสดงค่าน้ำหนักมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ตัวแปรองค์ประกอบหลักที่ 1 การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (PLAN)

ตัวแปร ที่	ข้อความองค์ประกอบ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
2	มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเข้าใจเป้าหมายของการช่วยเหลือสังคมในทิศทางเดียวกัน	0.768
3	มีการวางแผนและร่วมกันแก้ปัญหาของสังคมในด้านการมีจิตอาสา	0.749
69	มีการวางแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลที่ดี	0.746
4	ร่วมกันวางแผนในอนาคตในด้านความมีจิตอาสาของสถานักเรียน	0.729
1	มีวิสัยทัศน์ พันธกิจในการพัฒนาจิตอาสาร่วมกันของสถานักเรียน	0.722
68	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	0.716

5	ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยสังคม	0.648
6	ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาและทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม	0.613
61	นักเรียนมีการคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	0.611
60	นักเรียนมีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา	0.598
64	มีการใช้เหตุผลในการเลือกหรือไม่เลือกที่จะปฏิบัติตนในทางที่ดี	0.585
62	นักเรียนมีการคบเพื่อนที่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น	0.578
63	นักเรียนมีการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม	0.575
67	ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล	0.568
65	มีความรักในการทำกิจกรรมในสังคม	0.562
66	มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม	0.543
59	นักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถของตน	0.524
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		9.121
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		76.011

จากตารางที่ 4.6 พบว่า องค์ประกอบหลักที่ 1 บรรยายด้วยตัวแปรสำคัญ จำนวน 17 ตัวแปร เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ได้แก่ ตัวแปรที่ 2, 3, 69, 4, 1, 68, 5, 6, 61, 60, 64, 65, 63, 67, 65, 66 และ 59 มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.524 - 0.768 ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) เท่ากับ 9.121 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 76.011 ตัวแปรทั้ง 17 ตัวแปร ที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้ร้อยละ 76.011 เมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ แล้ว พบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 1 และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การวางแผนการพัฒนাজิตอาสา”

ตารางที่ 4.7 ตัวแปรองค์ประกอบหลักที่ 2 การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART)

ตัวแปร ที่	ข้อความองค์ประกอบ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
14	มีการส่งเสริมให้สถานักเรียนจัดให้มีค่ายอาสาเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนา สาธารณะประโยชน์โดยช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังสิ่งตอบแทน	0.756
12	มีการส่งเสริมให้สถานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ทั้งใน และนอกโรงเรียน	0.657

9	มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	0.648
10	มีการประสานงานเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	0.627
11	มีการร่วมมือเชื่อมโยงเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	0.626
44	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านการทำประโยชน์และดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม	0.623
13	มีการส่งเสริมในจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนาเพื่อให้เด็กมีจิตอาสา	0.610
45	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังผลตอบแทน	0.608
37	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาสู่สังคม	0.601
7	มีการสื่อสารระหว่างเพื่อนในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม	0.586
8	มีการติดต่อกันระหว่างกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	0.576
39	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	0.575
40	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมในโรงเรียนอย่างชัดเจน	0.563
41	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภาครัฐเพื่อพัฒนาจิตอาสา	0.561
42	จัดให้มีการรณรงค์และพัฒนาเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านมุ่งทำความดีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	0.542
43	เปิดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์กร เอกชน ชุมชนและโรงเรียนอื่น	0.537
46	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านการเคารพตัดสินใจและลดการขัดแย้ง	0.528
38	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมสู่อาเซียน	0.513
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		5.649
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		13.739

จากตารางที่ 4.7 พบว่า องค์ประกอบหลักที่ 2 บรรยายด้วยตัวแปรสำคัญ จำนวน 18 ตัวแปร เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ได้แก่ ตัวแปรที่ 14, 12, 9, 10, 11, 44, 13, 45, 37, 7,

8, 39, 40, 41, 42, 43, 46 และ 38 มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.513 - 0.756 ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) เท่ากับ 5.649 และค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 13.739 ตัวแปรทั้ง 18 ตัวแปร ที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้ร้อยละ 13.739 เมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ แล้ว พบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART)”

ตารางที่ 4.8 ตัวแปรองค์ประกอบหลักที่ 3 การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (INTE)

ตัวแปร ที่	ข้อความองค์ประกอบ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
32	มีการส่งเสริมบูรณาการสถานักเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมพัฒนา ทักษะในการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา	0.784
33	มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม ด้านจิตอาสาโดยสถานักเรียน	0.775
34	จัดให้มีสื่อในการประชาสัมพันธ์ของสถานักเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริม สร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาให้แพร่หลาย เช่น สื่อท้องถิ่น วิทยุชุมชน	0.761
36	มีการจัดประชุมสถานักเรียนเพื่อเพิ่มทักษะการเป็นผู้นำที่ดีและปฏิบัติ ตามบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของสถานักเรียนได้อย่างชัดเจน	0.754
29	มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในและนอกโรงเรียน	0.735
30	มีแนวทางในการทำกิจกรรมแก้ปัญหาอย่างอย่างต่อเนื่องในโรงเรียน	0.732
31	มีการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้นำของสถานักเรียนในโครงการ ประชาธิปไตยในโรงเรียน	0.729
28	มีการสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางสังคมทั้งในและนอก โรงเรียน	0.685
27	มีความสามารถในการผลักดันที่จะแก้ปัญหาในโรงเรียนและสังคม	0.685
56	มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สถานักเรียนได้วางแผน คิด วิเคราะห์ อภิปรายและสรุปผล	0.670
58	ส่งเสริมให้สถานักเรียนรู้จักช่วยเหลือสังคมและชุมชนในด้านจิตอาสา	0.652
35	ผู้บริหารจัดให้มีดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	0.643

55	มีการสนับสนุนกิจกรรมด้านจิตอาสาโดยให้นักเรียนร่วมกันทำเป็นทีม เน้นความเป็นระบบ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน	0.639
54	มีการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาโดยให้สถานักเรียนลงมือปฏิบัติจริงและมีประสบการณ์ตรง	0.625
57	มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการนำเสนอจุดประกายความคิดในการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นจิตอาสา	0.620
26	มีองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง	0.518
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		1.308
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		2.565

จากตารางที่ 4.8 พบว่า องค์ประกอบหลักที่ 3 บรรยายด้วยตัวแปรสำคัญ จำนวน 16 ตัวแปร เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ได้แก่ ตัวแปรที่ 32, 33, 34, 36, 29, 30, 31, 28, 27, 56, 58, 35, 55, 54, 57 และ 26 มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.518 - 0.784 ค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (Eigenvalues) เท่ากับ 1.1519 และค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 4.322 ตัวแปรทั้ง 16 ตัวแปร ที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้ร้อยละ 4.322 เมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ แล้ว พบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 3 และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา”

ตารางที่ 4.9 ตัวแปรองค์ประกอบหลักที่ 4 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา (MORA)

ตัวแปร ที่	ข้อความองค์ประกอบ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
17	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสา	0.782
24	มีความตื่นตัวที่จะร่วมกิจกรรมกับทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน	0.709
50	มีการร่วมกันทำกิจกรรมและช่วยเหลืองานสภาของโรงเรียน	0.701
18	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจของตนเองและผู้อื่น	0.697
19	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในบทบาทหน้าที่ของสภานักเรียน	0.686

15	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการทำหน้าที่สภานักเรียน	0.670
20	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในความสำเร็จที่เกิดขึ้น	0.636
53	มีการแบ่งปันสิ่งของของตนเองและยึดถือปฏิบัติตามวิถีชีวิตของการเป็นนักเรียนที่ดี	0.632
22	สภานักเรียนมีความสามารถแก้ไขปัญหาสภาแวดล้อมของสังคมได้	0.626
23	สภานักเรียนให้ความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนและสังคม	0.620
21	มีความรับรู้ว่าคุณภาพตนเองในฐานะพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม	0.618
25	มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน	0.610
47	ส่งเสริมให้มีการเข้าค่ายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะค่านิยมในด้านจิตอาสา	0.608
48	มีความรู้สึกและความคิดที่ดีต่อระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของโรงเรียน	0.576
49	มีความภูมิใจในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน	0.564
51	มีการเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือและเกื้อกูลผู้อื่น	0.547
52	มีการส่งเสริมกิจกรรมปลูกฝังความรัก ความภูมิใจในความเป็นไทย และห่วงแหนสมบัติของชาติ	0.541
16	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการคิด	0.518
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		1.519
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		4.322

จากตารางที่ 4.9 พบว่า องค์ประกอบหลักที่ 3 บรรยายด้วยตัวแปรสำคัญ จำนวน 18 ตัวแปร เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ได้แก่ ตัวแปรที่ 17, 24, 50, 18, 19, 15, 20, 53, 22, 23, 21, 25, 47, 48, 49, 51, 52 และ 16 มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.518 - 0.782 ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) เท่ากับ 1.308 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 2.565 ตัวแปรทั้ง 18 ตัวแปร ที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้ร้อยละ 2.565 เมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ แล้ว พบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 4 และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา”

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มี 4 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย และมีตัวแปร จำนวน 69

ตัวแปร ดังนี้ 1) การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 17 ตัวแปร 2) การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 18 ตัวแปร 3) การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 16 ตัวแปร และ 4) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 18 ตัวแปร

4.2 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

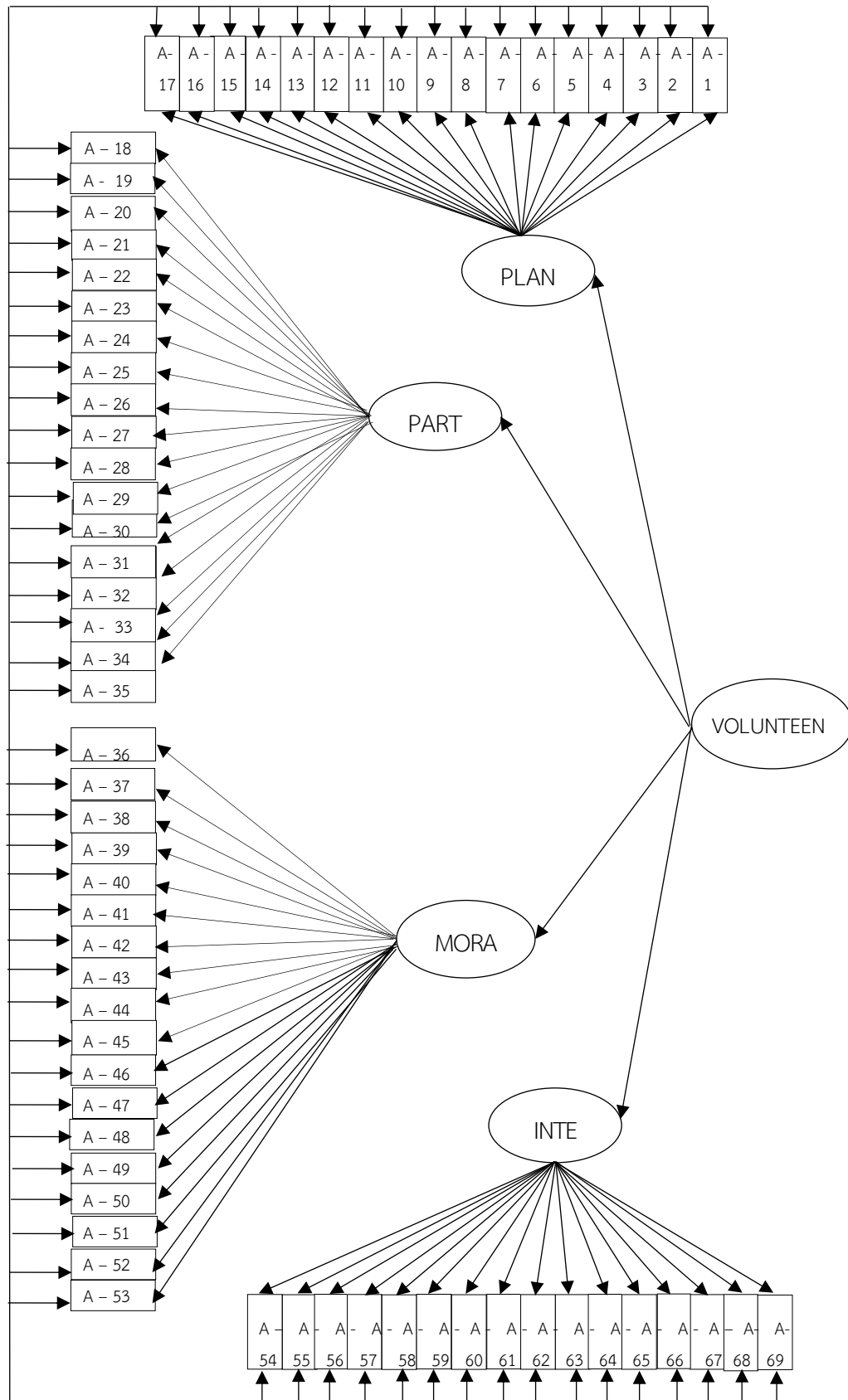
ในหัวข้อนี้เป็นการสร้างรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis : CFA) เป็นผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและทดสอบโมเดลในระดับองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis : CFA) โดยทำการวิเคราะห์สถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีและงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้เกณฑ์ค่าไค-สแควร์ (Chi-square statistics) มีค่าต่ำหรือไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีความน่าจะเป็น (P-value สูงกว่า 0.05) ค่าดัชนีความกลมกลืน (GFI : Goodness-of-fit index มีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00) ค่าดัชนีวัดระดับความความสอดคล้องเหมาะสมที่ปรับแก้แล้ว (AGFI : Adjusted goodness of fit index มีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00) และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA : Rootmean square error of approximation มีค่าต่ำกว่า 0.05) และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตามเกณฑ์ คือ สำหรับองค์ประกอบหลัก มีค่าระหว่าง 0.5-1.00 และองค์ประกอบย่อยและตัวแปร มีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.30-1.00

จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ได้นำเสนอแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาจิตอาสา เพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนอ้อมน้อย โสภณชูปถัมภ์ ภายหลังจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ได้ 4 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย และมีตัวแปร จำนวน 69 ตัวแปร ดังนี้

1. การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (PLAN) มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 17 ตัวแปร
2. การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART) มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 18 ตัวแปร
3. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา (MORA) มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 18 ตัวแปร
4. การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (INTE) มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 16 ตัวแปร

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ร่างโมเดลเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับตัวแปรการบริหารการพัฒนา จิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 69 ตัวแปร ดังแสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แบบจำลองโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

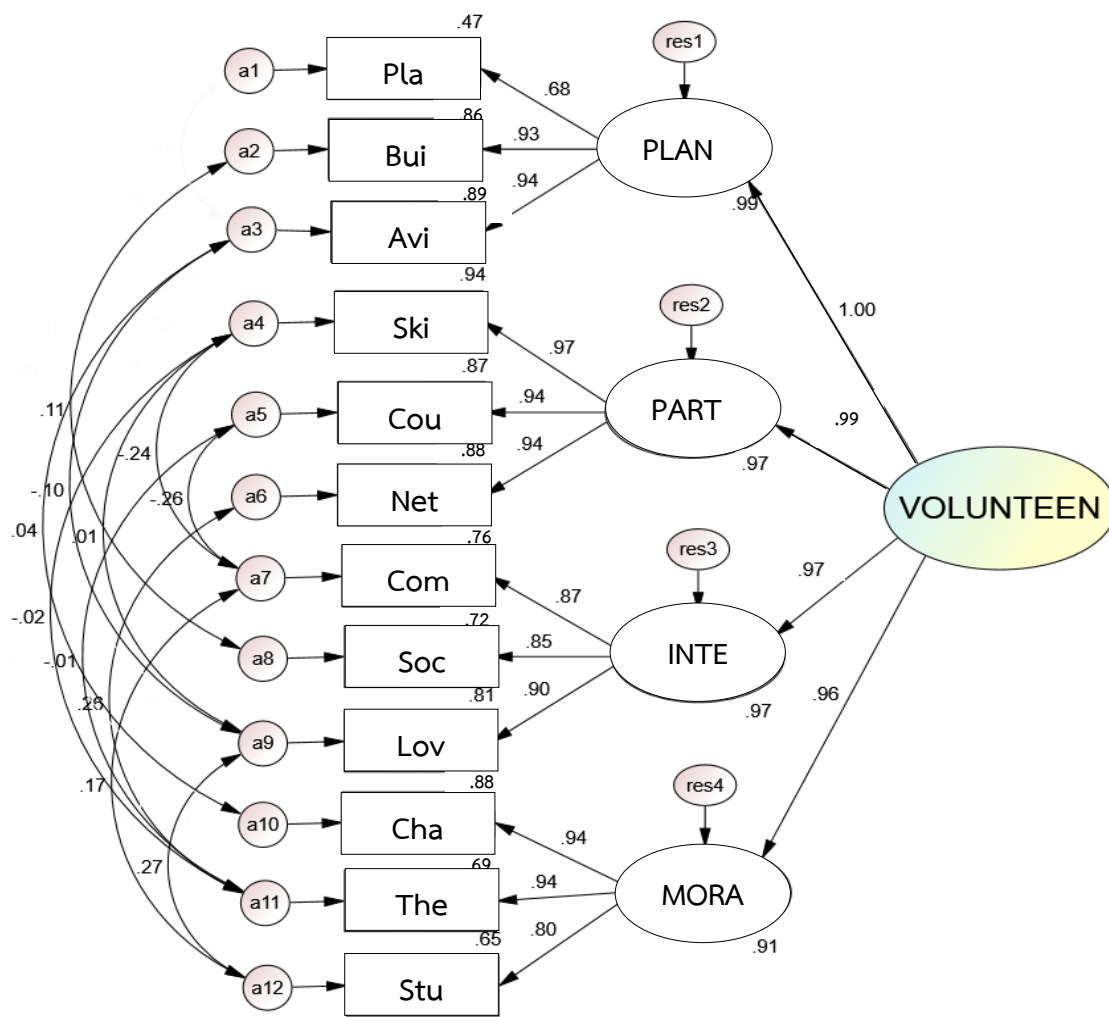
ในการวิเคราะห์โมเดลนี้เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าสถิติอื่น ๆ ที่ใช้ในการพิจารณาความเหมาะสม ได้แก่ ค่าสถิติของ Baertlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy : MSA) จำแนกตามโมเดลย่อย คือ โมเดลการวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (PLAN) โมเดลการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART) โมเดลการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา (MORA) และโมเดลการบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (INTE) ปรากฏผลในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ค่าสถิติ Baertlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy : MSA) จำแนกตามโมเดลย่อยของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โมเดล	Kaiser-Mayer-Olkin (KMO)	Baertlett test Of Sphericity	P-value
การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา	0.965	6372.871	.000
การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา	0.959	9227.931	.000
การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา	0.914	7835.184	.000
การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา	0.847	1166.034	.000

จากตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ก่อนนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่า Baertlett test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 6372.871, 9227.931, 7835.184, และ 1166.034 ซึ่งมีค่าความน่าจะเป็นน้อยกว่า .01 ($p < .01$) ส่วนค่า Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy (MSA) มีค่าเท่ากับ 0.965, 0.959, 0.914 และ 0.847 โดยทุกค่ามีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันดี มากสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองจากตัวแปรใหม่ 12 ตัวแปร ซึ่งได้จากสเกลองค์ประกอบที่สร้างขึ้น และองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองเพียงครั้งเดียว ซึ่งได้แสดงโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังภาพที่ 4.2

Chi-Square = 24.035 DF = 22 p - value = .345 GFI = .992 AGFI = .970 RMSEA = .014

ภาพที่ 4.2 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากภาพที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 24.035 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 22 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-value) เท่ากับ 0.345 นั้นหมายถึง ค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.922 มีค่าดัชนีวัดระดับ ความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.970 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.014 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าสถิติของ Bartlett (Bartlett's test of Sphericity) และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measures of Sampling Adequacy : MSA) เพื่อพิจารณาว่าองค์ประกอบมีความเหมาะสมหรือไม่ ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ค่าสถิติ Baertlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy MSA) ของโมเดลการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (VOLUNTEEN)

โมเดล	Kaiser-Mayer-Olkin (KMO)	Baertlett test Of Sphericity	P- value
การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	0.825	2894.188	.000

** P < .01

จากตารางที่ 4.11 เมื่อพิจารณาค่าดัชนี KMO ค่าสถิติของ Baertlett พบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่า Baertlett test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 2894.188 ซึ่งมีค่าความน่าจะเป็นน้อยกว่า .01 ($p < .01$) ส่วนค่า Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy (MSA) มีค่าเท่ากับ .825 โดยมีค่ามากกว่า .80 แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันดีสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ และถ้ามีค่าน้อยกว่า .50 แสดงว่าข้อมูลไม่เหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (Hair และคณะ อ้างถึงใน สุกมาศ อังคุโชติ และคณะ, 2557 หน้า 98) และผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม
จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (VOLUNTEEN)

ตัวแปร	COM	SOC	LOV	PLA	BUI	AVI	SKI	COU	NET	CHA	THE	STU
COM	1.00											
SOC	.632**	1.00										
LOV	.681**	.879**	1.00									
PLA	.700**	.913**	.914**	1.00								
BUI	.646**	.873**	.853**	.909**	1.00							
AVI	.640**	.888**	.924**	.915**	.881**	1.00						
SKI	.727**	.787**	.807**	.819**	.765**	.807**	1.00					
COU	.715**	.796**	.787**	.827**	.786**	.799**	.846**	1.00				
NET	.589**	.811**	.812**	.867**	.846**	.838**	.800**	.773**	1.00			
CHA	.542**	.860**	.840**	.877**	.853**	.862**	.743**	.770**	.880**	1.00		
THE	.629**	.828**	.841**	.880**	.856**	.884**	.794**	.772**	.918**	.876**	1.00	
STU	.530**	.686**	.715**	.718**	.718**	.718**	.716**	.727**	.756**	.755**	.767**	1.00

หมายเหตุ ** หมายถึง $p < 0.01$

จากตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบย่อยทั้ง 12 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ความรักและความสามัคคีของสภานักเรียน (LOV) และความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (AVI) คือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.924 ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด คือ การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสา (COM) และการเห็นคุณค่าในตนเองของสภานักเรียน (STU) คือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.530 เมื่อพิจารณาค่าสถิติอื่น ๆ เช่น ค่าดัชนี KMO ค่าสถิติของ Bartlett อยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้จึงได้นำไปวิเคราะห์ปัจจัยองค์ประกอบทุกตัว

ตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเพื่อพัฒนาตัวแปรการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			สัมประสิทธิ์พหุการณ (R ²)	สัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อนของตัวบ่งชี้ (e)
	λ	SE	t			
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรก						
องค์ประกอบหลัก การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (INTE)						
COM	0.68	0.03	20.00**	0.47	-0.05	0.20
SOC	0.93	0.02	39.24**	0.86	0.05	0.07
LOV	0.94	-	-	0.89	0.13	0.06
องค์ประกอบหลัก การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (PLAN)						
PLA	0.97	0.02	49.16**	0.94	0.27	0.03
BUI	0.94	0.02	41.28**	0.87	0.18	0.06
AVI	0.94	-	-	0.88	-0.03	0.07
องค์ประกอบหลัก การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART)						
SKI	0.87	0.03	28.52**	0.76	0.20	0.10
COU	0.85	0.03	27.19**	0.72	0.03	0.13
NET	0.90	-	-	0.81	0.14	0.11

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

องค์ประกอบ	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			สัมประสิทธิ์พหุคูณ (R ²)	สัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อนของตัวบ่งชี้ (e)
	λ	SE	t			
องค์ประกอบหลัก การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา (MORA)						
CHA	0.94	0.06	25.65**	0.88	0.30	0.08
THE	0.94	0.05	25.96**	0.89	0.41	0.07
STU	0.80	-	-	0.65	0.09	0.15
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองการบริหารการพัฒนาจิตอาสา (VOLUNTEEN)						
PLAN	1.00	-	-	0.99	-	-
INTE	0.97	0.02	50.01**	0.94	-	-
PART	0.99	0.03	31.81**	0.97	-	-
MORA	0.96	0.03	23.92**	0.91	-	-
Chi-Square= 24.035, df =22, p = 0.345, GFI = .992, AGFI = .970, RMSEA = .014						

** P < .01

จากตารางที่ 4.13 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลแล้ว พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้ง 4 องค์ประกอบหลักมีค่าเป็นบวก มีค่าตั้งแต่ 0.96 – 1.00 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า เรียงลำดับจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อย คือ โมเดลการวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (PLAN) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1.00 โมเดลการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.99 โมเดลการบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (INTE) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.97 และโมเดลการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา (MORA) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.96

เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง จะไม่รายงานค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ ผู้วิจัยจึงได้นำค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำหรับตัวแปรของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 องค์ประกอบ มาสร้างสเกลองค์ประกอบของตัวแปรแทนค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ ซึ่งทั้งสองค่านี้ให้ความหมายในการทำงานเดียวกัน ดังสมการ

$$\text{VOLUNTEEN} = ((1.00 \times \text{PLAN}) + (0.99 \times \text{PART}) + (0.97 \times \text{INTE}) + (0.96 \times \text{MORA})) / 4$$

ตารางที่ 4.14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันขององค์ประกอบ 4 องค์ประกอบของการบริหาร การพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (VOLUNTEEN)

องค์ประกอบย่อย	PLAN	INTE	PART	MORA	VOLUNTEEN
PLAN	1.00				
INTE	0.940**	1.00			
PART	0.900**	0.908**	1.00		
MORA	0.863**	0.914**	0.910**	1.00	
VOLUNTEEN	0.959**	0.976**	0.963**	0.958**	1.00

** $P < .01$

จากตารางที่ 4.14 พบว่าองค์ประกอบย่อยแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบของการบริหาร การพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (VOLUNTEEN) มีความสัมพันธ์กันทุก องค์ประกอบ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.863-0.976

ผลค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) ขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรม ของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความ สอดคล้องกลมกลืนของโมเดลมาคัดเลือกตัวแปรที่แสดงว่ามีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างหรือค่า น้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ตามเกณฑ์ดังนี้ 1) เท่ากับหรือมากกว่า 0.7 สำหรับองค์ประกอบหลัก และ 2) เท่ากับหรือมากกว่า 0.30 สำหรับ องค์ประกอบย่อยและตัวแปร (วิลาวัลย์ มาคุ้ม, 2549) ดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ผลค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) ขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย

การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม

จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบ	องค์ประกอบหลัก	λ	องค์ประกอบย่อย	λ	ตัวแปร	λ
การบริหารการ พัฒนาจิตอาสาเพื่อ เสริมสร้างค่านิยม และคุณลักษณะ ทางคุณธรรม จริยธรรมของสภา นักเรียน โรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน (VOLUNTEEN)	การวางแผนการ พัฒนาจิตอาสา (PLAN)	1.00	การวางแผนเพื่อ ช่วยเหลือสังคม (Pla)	0.97	Pla_1	0.68
					Pla_2	0.87
					Pla_3	0.81
					Pla_4	0.74
					Pla_5	0.78
					Pla_6	0.83
			สร้างเสริมสมรรถนะ การเรียนรู้สู่จิตอาสา (Bui)	0.94	Bui_7	0.87
					Bui_8	0.84
					Bui_9	0.80
					Bui_10	0.86
					Bui_11	0.86
					Bui_12	0.84
			ความสามารถในการ แก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (Abi)	0.94	Abi_13	0.91
					Abi_14	0.87
					Abi_15	0.82
					Abi_16	0.78
					Abi_17	0.77
					การมีส่วนร่วม และสร้าง เครือข่ายจิตอาสา (PART)	0.99
	Ski_18	0.89				
	Ski_19	0.84				
	Ski_20	0.83				
	Ski_21	0.84				
	Ski_22	0.82				
	Ski_23	0.89				
Ski_24	0.74					

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

รูปแบบ	องค์ประกอบหลัก	λ	องค์ประกอบย่อย	λ	ตัวแปร	λ
การบริหารการ พัฒนาจิตอาสาเพื่อ เสริมสร้างค่านิยม และคุณลักษณะ ทางคุณธรรม จริยธรรมของสภา นักเรียน โรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน (VOLUNTEEN)	การมีส่วนร่วม และสร้าง เครือข่ายจิตอาสา (PART)	0.99	การมีส่วนร่วมของ สถานักเรียนต่อสังคม (Cou)	0.85	Cou_26	0.85
					Cou_27	0.90
					Cou_28	0.88
					Cou_29	0.85
					Cou_30	0.78
	การมีส่วนร่วม และสร้าง เครือข่ายจิตอาสา (PART)	0.99	พัฒนาเครือข่าย สถานักเรียนเน้นปลูก จิตอาสาอย่างยั่งยืน (Net)	0.90	Net_31	0.91
					Net_32	0.83
					Net_33	0.88
					Net_34	0.82
					Net_35	0.84
	การบูรณาการ กิจกรรมจิตอาสา (INTE)	0.97	การติดต่อสื่อสารเพื่อ ทำกิจกรรมจิตอาสา (Com)	0.68	Com_36	0.84
					Com_37	0.82
					Com_38	0.73
					Com_39	0.66
					Com_40	0.63
ความรับผิดชอบต่อ สังคม (Soc)			0.93	Cou_41	0.77	
				Cou_42	0.68	
				Cou_43	0.61	
				Cou_44	0.62	
				Cou_45	0.74	
ความรักและความ สามัคคีของสภา นักเรียน (Lov)	0.94	Net_46	0.64			
		Net_47	0.83			
		Net_48	0.86			
		Net_49	0.91			
		Net_50	0.91			
Net_51	0.83					

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

รูปแบบ	องค์ประกอบหลัก	λ	องค์ประกอบย่อย	λ	ตัวแปร	λ
การบริหารการ พัฒนาจิตอาสาเพื่อ เสริมสร้างค่านิยม และคุณลักษณะ ทางคุณธรรม จริยธรรมของสภา นักเรียน โรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน (VOLUNTEEN)	การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมสู่จิต อาสา (MORA)	0.96	คุณลักษณะค่านิยมทาง คุณธรรม จริยธรรม (Cha)	0.94	Cha_52	0.83
					Cha_53	0.82
					Cha_54	0.91
					Cha_55	0.87
					Cha_56	0.87
					Cha_57	0.88
			เอกลักษณ์แห่งตนเน้น จิตอาสา (The)	0.94	The_58	0.87
					The_59	0.83
					The_60	0.90
					The_61	0.92
					The_62	0.92
					การเห็นคุณค่าใน ตนเองของสภา นักเรียน (Stu)	0.80
			Stu_64	0.86		
			Stu_65	0.71		
			Stu_66	0.53		
			Stu_67	0.72		
			Stu_68	0.64		
			Stu_69	0.63		

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) ของตัวแปรจำนวน 4 องค์ประกอบหลัก มีค่าเป็นบวก มีค่าตั้งแต่ 0.96-1.00 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า เรียงลำดับจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อย คือ การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (PLAN) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1.00 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.99 การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (INTE) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.97 และการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสู่จิตอาสา (MORA) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.96 แต่ละองค์ประกอบหลัก สรุปได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบหลักการวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (PLAN) พบว่า ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบมีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าน้ำหนักขององค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก มีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 0.94-0.97 โดยเรียงค่าน้ำหนักขององค์ประกอบย่อยจากค่าน้ำหนักมากที่สุดไปหา

น้ำหนักน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบด้านการวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม (Pla) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.97, สร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา (Bui) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.94 และองค์ประกอบความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (Abi) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.94 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ มีการติดต่อกันระหว่างกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม และมีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สถานักเรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ อภิปรายและสรุปผล มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด

2. องค์ประกอบหลักการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART) พบว่า ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบมีค่าเท่ากับ 0.90 และค่าน้ำหนักขององค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก มีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 0.85-0.90 โดยเรียงค่าน้ำหนักขององค์ประกอบย่อยจากค่าน้ำหนักมากที่สุดไปหาค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบด้านพัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน (Net) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.90, ทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา (Ski) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.87 และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของสถานักเรียนต่อสังคม (Cou) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.85 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ มีการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้นำของสถานักเรียนในโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน และผู้บริหารจัดให้มีดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด

3. องค์ประกอบหลักการบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (INTE) พบว่า ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบมีค่าเท่ากับ 0.97 และค่าน้ำหนักขององค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก มีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 0.68-0.94 โดยเรียงค่าน้ำหนักขององค์ประกอบย่อยจากค่าน้ำหนักมากที่สุดไปหาค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบความรักและความสามัคคีของสถานักเรียน (Lov) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.94, มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Soc) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.93 และองค์ประกอบด้านการติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสา (Com) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.68 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ มีความรักในการทำกิจกรรมในสังคม และมีความรับรู้ตัวตนในฐานะพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด

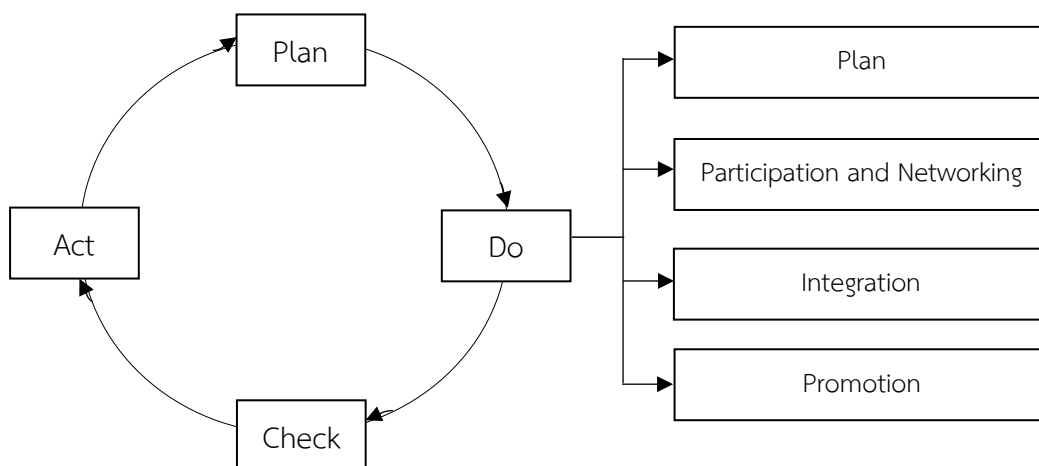
4. องค์ประกอบหลักการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา (MORA) พบว่า ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบมีค่าเท่ากับ 0.96 และค่าน้ำหนักขององค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก มีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 0.80-0.94 โดยเรียงค่าน้ำหนักขององค์ประกอบย่อยจากค่าน้ำหนักมากที่สุดไปหาค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม (Cha) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.94, เอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา (The) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.94 และองค์ประกอบด้านการเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน (Stu) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.80 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับ

ความสามารถในการคิด และมีความรู้สึกและความคิดที่ดีต่อระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของโรงเรียน มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า องค์กรประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สถิติเชิงยืนยันอันดับสอง (CFA) พบว่า องค์กรประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 24.035 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 22 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-value) เท่ากับ 0.345 นั้นหมายถึง ค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.922 มีค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.970 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.014

จากผลการวิเคราะห์องค์กรประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาในสถานศึกษาการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักการบริหารการพัฒนาจิตอาสาด้วยวงจรคุณภาพ PDCA สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนบริหาร 2) การดำเนินการซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาจิตอาสา 3) การตรวจสอบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไข

โดยสรุปรูปแบบของรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวทางการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการศึกษาจากข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถาม ในแต่ละด้านขององค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านการวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม (Planning to help society) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางในการทำกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานของสถานักเรียนนั้น จะต้องมีการวางแผน มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเข้าใจเป้าหมายของการช่วยเหลือสังคมในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมนั้น ๆ และร่วมกันตระหนักถึงปัญหาและทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม

2. ด้านการมีส่วนร่วมของสถานักเรียน (Council Involvement Student) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการสร้างเสริมจิตอาสาของสถานักเรียนในด้านการมีส่วนร่วมควรนั้นสถานักเรียนควรมีการทำงานเป็นทีมด้วยการเข้ากลุ่มอภิปราย ระดมความคิดเห็นในห้องเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมภาควิชาที่จัดบริการชุมชน การระดมความคิดเห็นและแบ่งงานเป็นทีม รวมทั้งการลงพื้นที่ชุมชนและการแบ่งกลุ่มกันทำงาน และแบ่งหน้าที่เป็นการสร้างเสริมจิตอาสาด้วยการมีส่วนร่วมให้เข้มแข็งมากขึ้น ตลอดจนร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

3. การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสา (Communication for volunteer activities) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาในด้านการติดต่อสื่อสาร สถานักเรียนควรมี

สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน ระหว่างกลุ่ม ระหว่างเครือข่าย ในการประสานงาน ร่วมมือเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยมีการพัฒนาในการฝึกพูดด้วยการฝึกพูดภาษาต่าง ๆ ในอาเซียน โดยฝึกพูดสื่อสารให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น ฝึกพูดในงานจัดนิทรรศการ การฝึกพูดในสถานที่หรือบริบทที่ได้พบกับชาวต่างชาติ ฝึกการใช้ภาษาพูดและเขียนในภาษาต่างประเทศ ตลอดจนการฝึกพูดภาษาต่าง ๆ และสานต่อในการทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นการสร้างเสริมจิตอาสาด้านการติดต่อสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเห็นคุณค่าในตนเองของสภานักเรียน (Student council self esteem) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองควรพัฒนาโดยการอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาและพัฒนาชุมชน การรับนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนและช่วยเหลือชุมชนโดยการแบ่งกลุ่มการลงพื้นที่แต่ละชุมชน ส่งเสริมความคิดเห็นของสภานักเรียนเป็นกรรมการตัดสินนักเรียนแต่ละคนในเรื่องการแต่งกาย อบรมนักเรียนเพื่อพร้อมต่อการเป็นผู้นำ หรือให้สภานักเรียนนำความรู้ทางภูมิศาสตร์ไปพัฒนาช่วยเหลือสังคม เช่น การคาดการณ์พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งเสี่ยงภัยน้ำท่วมเสี่ยงภัยแผ่นดินไหว เป็นต้น

5. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ควรมีการพัฒนาโดยการอาสาสมัคร การมีจิตอาสาช่วยเหลือสังคม อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ในโครงการของภาครัฐและเอกชนเพื่อช่วยเหลือสังคม การบริการชุมชน เช่น การอาสาช่วยเหลือบรรจุสิ่งของ เปิดรับสมัครนักเรียนไปช่วยเหลือสังคมในสถานที่ต่าง ๆ ฝึกนักเรียนให้มีจิตอาสาให้มีความรู้และจิตสำนึกและอบรมเกี่ยวกับการเป็นผู้นำรับผิดชอบต่อสังคม ฝึกรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนลงพื้นที่ให้บริการบำเพ็ญประโยชน์ ตลอดจนเข้าค่ายพักแรม เพื่อไปช่วยเหลือสังคมและการบริหารชุมชนสังคมนับว่าเป็นการสร้างเสริมจิตอาสาในรูปแบบการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอีกรูปแบบที่ดีอีกรูปแบบหนึ่ง

6. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม (Ability to solve social problems) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคมนั้น ควรพัฒนาสภานักเรียนด้วยการฝึกงาน การฝึกในภาคสนามต่าง ๆ ฝึกประสบการณ์เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา ฝึกทักษะแสดงความสามารถในวิชาชีพ ดนตรี ศิลปะ ฝึกงานเพื่อเรียนรู้ปัญหาและเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาล่วงหน้า หรือการจัดค่ายพักแรมและจัดกิจกรรมในค่ายพักแรมในแต่ละฐานเป็นการวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาที่ต่างกันซึ่งเป็นการสร้างเสริมจิตอาสาด้วย

7. ความรักและความสามัคคีของสภานักเรียน (Love and unity of the student council) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาในด้านความรักความสามัคคีของสภานักเรียนนั้น ควรพัฒนาโดยการปลูกฝังให้เข้ากิจกรรมบ่อย ๆ ปลูกฝังให้เป็นคนดีต่อสังคมแสดงตนด้วยการมอบความรัก ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์และมีความสามัคคีต่อผู้อื่นและหมู่คณะ ให้ความ

ร่วมมือต่อส่วนรวมตลอดจนทำกิจกรรมร่วมกันและมอบหมายหน้าที่เพื่อให้เกิดงานใหญ่ นับว่าเป็น การสร้างเสริมจิตอาสาอีกรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

8. ด้านทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา (Skills and strengthening student councils emphasizing volunteer spirit) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาในด้านทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสานั้น ควรพัฒนาสถานักเรียนด้วยการจัดได้ว่าที่กันในเครือข่ายสถานักเรียนด้วยการแบ่งกลุ่มกันได้ว่าที่ในหัวข้อที่น่าสนใจ โดยการแบ่งกลุ่มได้ว่าที่ในหัวข้อที่กำหนดและที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือแบ่งกลุ่มกันจัดเวที นำเสนอปัญหาสังคมโดยฝึกได้ว่าที่กับโรงเรียนอื่น หรือได้ว่าที่ชายหญิงระหว่างชั้นเรียนในการแข่งขัน วิชาการ ตลอดจนการจัดเวทีนำเสนอความคิดเห็นรายวิชา หรือจัดเวทีนำเสนอปัญหาการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ เช่น น้ำท่วม โลกร้อน ฯลฯ เป็นการสร้างเสริมจิตอาสา ในรูปแบบการฝึกทักษะในการวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจารณ์

9. คุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม (Characteristics of moral values ethics) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรมนั้น ควรพัฒนาโดยการปลูกฝัง ให้รักสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงาน กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์ กิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้ความสำคัญต่อสถาบันที่ศึกษา ปลูกฝังให้ รักการเรียนรู้ มีทักษะสื่อสาร ปลูกฝังให้งามด้วยบุคลิก มี ค่านิยมการแต่งกายชุดนักเรียน เข้าใจสังคมรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ปลูกฝังให้รู้จักมีจิตอาสาต่อสังคม ปลูกฝังให้สถานักเรียนหรือนักเรียนมีจิตใจดี ชอบช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือส่วนรวมเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ตลอดจนปลูกฝังให้คิดเป็นทำเป็นช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความ เต็มใจและพึงพอใจโดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อม

10. พัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน (Network of student councils, focusing on raising the spirit of sustainable volunteerism) จากการวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า ควรพัฒนาในด้านมุ่งทำความดีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมทำ ประโยชน์และดูแลรับผิดชอบส่วนรวม ช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังผลตอบแทนและเคารพตัดสินใจ และลดการขัดแย้ง โดยเปิดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์กร เอกชน ชุมชนและโรงเรียนอื่น โดย การฝึกงาน ฝึกประสบการณ์ในและต่างประเทศ ฝึกให้มีความขยัน อดทนต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้สู่ เป้าหมายและปฏิบัติงานให้สำเร็จตรงเวลาเพื่อเป็นการสร้างเสริมจิตอาสาให้มีคุณสมบัติที่ดี

11. เอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา (Their identity emphasizes volunteer spirit) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาด้านเอกลักษณ์แห่งตนเองนั้น ควร พัฒนาโดยการยกย่องคนดีของโรงเรียน ผู้รักษาเอกลักษณ์ของโรงเรียน ผู้ที่ได้รับการยกย่องของสังคม ผู้เผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียนและเป็นที่น่าเคารพนับถือของสังคม เพื่อเป็นการสร้างเสริมจิตอาสาให้

มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

12. สร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา (Build capacity for learning to volunteer) จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาด้านสร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา ควรมีการพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาโดยให้สถานักเรียนลงมือปฏิบัติจริงและมีประสบการณ์ตรง การทำกิจกรรมร่วมกันในโรงเรียน มีความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปันสิ่งของของตนเองได้ยึดถือปฏิบัติตามวิถีชีวิตของการเป็นนักเรียน

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผู้บริหารควรมีแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการที่มีความรู้ความสามารถและผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมในด้านจิตอาสา ในที่นี้คือ ผู้บริหารและครู ซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนารวมทั้งให้ความสำคัญกับผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียนเพิ่มมากขึ้น และเนื่องจากในแต่ละองค์ประกอบมีความซับซ้อน ผู้บริหารไม่สามารถบริหารจัดการแบบเดี่ยว ๆ ได้ ต้องมองให้เห็นว่าทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน โดยระดับความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานในการจัดกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และพันธกิจที่ได้วางแผนไว้และเป็นที่ยอมรับต่อไป

4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้สรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) องค์ประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มี 4 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยสุด คือ การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา (PLAN) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1.00 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา (PART) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.99 การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา (INTE) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.97 และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา (MORA) มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.96 ตามลำดับ

2) รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนบริหาร 2) การดำเนินการซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาจิตอาสา 3) การตรวจสอบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไข

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ (Mixed Methods Research)

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 องค์ประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสภานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มี 4 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย และมีตัวแปร จำนวน 69 ตัวแปร ดังนี้ 1) การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 17 ตัวแปร 2) การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 18 ตัวแปร 3) การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 16 ตัวแปร และ 4) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา มี 3 องค์ประกอบย่อย และมี 18 ตัวแปร

องค์ประกอบหลักที่ 1 การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม 2) สร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา และ 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งมีตัวแปร จำนวน 17 ตัวแปร โดยเรียงค่าน้ำหนักตัวแปรที่มีค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ 1) มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเข้าใจเป้าหมายของการช่วยเหลือสังคมในทิศทางเดียวกัน 2) มีการวางแผนและร่วมกันแก้ปัญหาของสังคมในด้านการมีจิตอาสา 3) มีการวางแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลที่ดี 4) ร่วมกันวางแผนในอนาคตในด้านความมีจิตอาสาของสภานักเรียน 5) มีวิสัยทัศน์ พันธกิจในการพัฒนาจิตอาสา ร่วมกันของสภานักเรียน 6) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 7) ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือสังคม 8) ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาและทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม 9) นักเรียนมีการคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา 10) นักเรียนมีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา 11) มีการใช้เหตุผลในการเลือกหรือไม่เลือกที่จะปฏิบัติตนในทางที่ดี 12) นักเรียนมีการคบเพื่อนที่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์

กับผู้อื่น 13) นักเรียนมีการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม 14) ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 15) มีความรักในการทำกิจกรรมในสังคม 16) มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และ 17) นักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถของตน

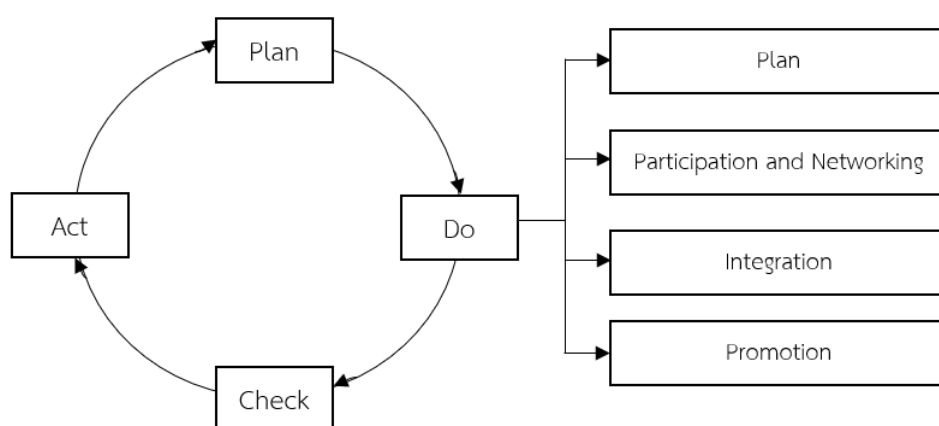
องค์ประกอบหลักที่ 2 หลักการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) ทักษะและเสริมสร้างสมานักเรียนเน้นจิตอาสา 2) การมีส่วนร่วมของสมานักเรียนต่อสังคม และ 3) พัฒนาเครือข่ายสมานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน โดยมีตัวแปรจำนวน 18 ตัวแปร โดยเรียงค่าน้ำหนักตัวแปรที่มีค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ 1) มีการส่งเสริมให้สมานักเรียนจัดให้มีค่ายอาสาเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาสาธารณะประโยชน์โดยช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังสิ่งตอบแทน 2) มีการส่งเสริมให้สมานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ทั้งในและนอกโรงเรียน 3) มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม 4) มีการประสานงานเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม 5) มีการร่วมมือเชื่อมโยงเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม 6) ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านการทำประโยชน์และดูแลรับผิดชอบส่วนรวม 7) มีการส่งเสริมในจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนาเพื่อให้เด็กมีจิตอาสา 8) ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังผลตอบแทน 9) ส่งเสริมให้สมานักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาสู่สังคม 10) มีการสื่อสารระหว่างเพื่อนในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม 11) มีการติดต่อกันระหว่างกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม 12) ส่งเสริมให้สมานักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 13) ส่งเสริมให้สมานักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมในโรงเรียนอย่างชัดเจน 14) ส่งเสริมให้สมานักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภาครัฐเพื่อพัฒนาจิตอาสา 15) จัดให้มีการรณรงค์และพัฒนาเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านมุ่งทำความดีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 16) เปิดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์กร เอกชน ชุมชนและโรงเรียนอื่น 17) ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านการเคารพตัดสินใจและลดการขัดแย้ง 18) ส่งเสริมให้สมานักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมสู่อาเซียน

องค์ประกอบหลักที่ 3 การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การพัฒนาเครือข่ายสมานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน 2) ทักษะและเสริมสร้างสมานักเรียนเน้นจิตอาสา และ 3) การมีส่วนร่วมของสมานักเรียนต่อสังคม โดยมีตัวแปรจำนวน 16 ตัวแปร โดยเรียงค่าน้ำหนักตัวแปรที่มีค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ 1) มีการส่งเสริมบูรณาการสมานักเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมพัฒนาทักษะในการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา 2) มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาโดยสมานักเรียน 3) จัดให้มีสื่อในการประชาสัมพันธ์ของสมานักเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาให้

แพร่หลาย เช่น สื่อท้องถิ่น วิทยุชุมชน 4) มีการจัดประชุมสถานักเรียนเพื่อเพิ่มทักษะการเป็นผู้นำที่ดี และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของสถานักเรียนได้อย่างชัดเจน 5) มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในและนอกโรงเรียน 6) มีแนวทางในการทำกิจกรรมแก้ปัญหาอย่างอย่างต่อเนื่องในโรงเรียน 7) มีการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้นำของสถานักเรียนในโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน 8) มีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางสังคมทั้งในและนอกโรงเรียน 9) มีความสามารถในการผลักดันที่จะแก้ปัญหาในโรงเรียนและสังคม 10) มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สถานักเรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ อภิปรายและสรุปผล 11) ส่งเสริมให้สถานักเรียนรู้จักช่วยเหลือสังคมและชุมชนในด้านจิตอาสา 12) ผู้บริหารจัดให้มีดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี 13) มีการสนับสนุนกิจกรรมด้านจิตอาสาโดยให้นักเรียนร่วมกันทำเป็นทีม เน้นความเป็นระบบ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 14) มีการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาโดยให้สถานักเรียนลงมือปฏิบัติจริงและมีประสบการณ์ตรง 15) มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการนำเสนอจุดประกายความคิดในการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นจิตอาสา และ 16) มีองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

องค์ประกอบหลักที่ 4 หลักการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ ด้านคุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม เอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา และการเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน โดยมีตัวแปรจำนวน 18 ตัวแปร โดยเรียงค่าน้ำหนักตัวแปรที่มีความมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ 1) มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสา 2) มีความตื่นตัวที่จะร่วมกิจกรรมกับทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน 3) มีการร่วมกันทำกิจกรรมและช่วยเหลืองานสภาของโรงเรียน 4) มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจของตนเองและผู้อื่น 5) มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในบทบาทหน้าที่ของสถานักเรียน 6) มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการทำหน้าที่สถานักเรียน 7) มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในความสำเร็จที่เกิดขึ้น 8) มีการแบ่งปันสิ่งของของตนเองและยึดถือปฏิบัติตามวิถีชีวิตของการเป็นนักเรียนที่ดี 9) สถานักเรียนมีความสามารถแก้ไขปัญหาสภาแวดล้อมของสังคมได้ 10) สถานักเรียนให้ความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนและสังคม 11) มีความรับรู้ว่าคุณค่าตนเองในฐานะพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม 12) มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน 13) ส่งเสริมให้มีการเข้าค่ายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะค่านิยมในด้านจิตอาสา 14) มีความรู้สึกและความคิดที่ดีต่อระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของโรงเรียน 15) มีความภูมิใจในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน 16) มีการเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือและเกื้อกูลผู้อื่น 17) มีการส่งเสริมกิจกรรมปลูกฝังความรัก ความภูมิใจในความเป็นไทย และห่วงแหนสมบัติของชาติ และ 18) มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการคิด

5.1.2 รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนบริหาร 2) การดำเนินการซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาจิตอาสา 3) การตรวจสอบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไข แสดงดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าองค์ประกอบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 4 องค์ประกอบ คือ การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิต โดยสามารถอภิปรายในแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

การวางแผนการพัฒนาจิตอาสา ประกอบไปด้วยการวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม การสร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา และ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารต้องมีการกำหนดนโยบาย มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการสร้างอัตลักษณ์ในการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาของสถานักเรียน และร่วมกันตระหนักถึงปัญหาในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนและสถานักเรียนมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเข้าใจเป้าหมายของการช่วยเหลือสังคมในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จเร

พัฒนาผล (2561) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน มี 4 แนวทาง ประกอบด้วย แนวทางที่ 1 ส่งเสริมนโยบายพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน แนวทางที่ 2 ด้านการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจิตสาธารณะ แนวทางที่ 3 ด้านการพัฒนากิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้สู่จิตสาธารณะ และแนวทางที่ 4 การส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานักเรียน เพื่อการปลูกกระแสจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน 2) กลยุทธ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาใน จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ 16 กลยุทธ์ย่อย และ 64 กลวิธี ได้แก่ 2.1) กลยุทธ์การส่งเสริมนโยบายการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน 2.2) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจิตสาธารณะ 2.3) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้สู่จิตสาธารณะ และ 2.4) กลยุทธ์ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานักเรียน เพื่อปลูกกระแสจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน และ 3) ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษาครูและศึกษานิเทศก์ ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ที่มีต่อคู่มือกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายจิตอาสา ซึ่งประกอบไปด้วยทักษะและการเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา การมีส่วนร่วมของสถานักเรียนต่อสังคม และการพัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้นำของสถานักเรียนในโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน และมีการพัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนโดยเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการส่งเสริมและสนับสนุนสถานักเรียนและมีส่วนร่วมของในการพัฒนาเครือข่ายสถานักเรียน เพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตอาสาของสถานักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชินนิชิ (Shinichi, 2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกสาธารณะและการนำความรู้เข้าไปใช้ในชุมชน ศึกษาการใช้พื้นที่สาธารณะในชนบทไทย ผลการวิจัยพบว่า การขาดจิตสำนึกสาธารณะเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาชีวิตประจำวันของคนในสังคมชนบทไทย พฤติกรรม ความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ประจำวันของคนในสังคมจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้ที่นำไปใช้ในชุมชนมีเหตุผลสอดคล้องกับวัฒนธรรมจารีตประเพณีและความต้องการปัจจุบันของเขา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชฐชุตดา สุภาพจน์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง จิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า (1) จิตอาสา เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ สม্মครใจที่จะทำกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทนช่วยเหลือผู้อื่นในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม (2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบไปด้วย การรับรู้

ความสามารถของตนเอง แรงจูงใจในการทำกิจกรรมจิตอาสาความภาคภูมิใจในตนเอง และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การมีตัวแบบ และการได้รับข้อมูลป้อนกลับ (3) ลักษณะการทำกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานครนั้น สามารถแบ่งเป็นประเภทการทำกิจกรรมจิตอาสาได้ 2 ประเภท ประเภทแรก คือ กิจกรรมจิตอาสาที่เป็นการช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส และประเภทที่สอง คือ กิจกรรมจิตอาสาที่เป็นการทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน และ (4) ผลจากการทำกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผลต่อตนเอง คือ การได้รับความสุขและความภูมิใจ การใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ และการได้รับความรู้ใหม่ และผลต่อผู้อื่น คือ ทำให้ผู้อื่นมีความภูมิใจในตัวเองและผู้อื่นได้รับการช่วยเหลือ ดังนั้น ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และบูรณาการสถานนักเรียนโดยจัดประชุมสถานนักเรียน เพื่อเพิ่มทักษะการเป็นผู้หน้าที่ดีและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของสถานนักเรียนได้อย่างชัดเจน

การบูรณาการกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งประกอบไปด้วยการพัฒนาเครือข่ายสถานนักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน ทักษะและเสริมสร้างสถานนักเรียนเน้นจิตอาสา และการมีส่วนร่วมของสถานนักเรียนต่อสังคม โดยผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์นักเรียนมีความสามารถแก้ไขปัญหาสังคมแวดล้อมของสังคม และมีความตื่นตัวที่จะร่วมกิจกรรมกับทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนโดยมีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีการพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาโดยให้สถานนักเรียนลงมือปฏิบัติจริงและมีประสบการณ์ตรง และสถานนักเรียนให้ความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนและมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม มีการบูรณาการกิจกรรมจิตอาสาร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลำเทียร ชนะสุวรรณ และคณะ (2561) ซึ่งพบว่า 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษามีลักษณะดังนี้ การมีส่วนร่วมกิจกรรมประชุมคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมกิจกรรมประชุมผู้ปกครองการมีส่วนร่วมกิจกรรมในการระดมทุน การมีส่วนร่วมกิจกรรมกับองค์กรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมกิจกรรมในการอบรม ทรัพย์สินและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ 2) รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะตามความต้องการและศักยภาพของชุมชนและสถานศึกษา ประกอบไปด้วยการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องอาชีพในชุมชน การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องสุขภาพอนามัย การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยและวินัยนักเรียน รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องการอบรมทรัพย์สินการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องธรรมาภิบาล การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องข่าวสารภายนอกชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะยังส่งผลไปยังพัฒนาการด้านสังคม ด้านอารมณ์

และจิตใจของเด็กนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและของประเทศชาติ

หลักการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอาสา ซึ่งประกอบไปด้วย คุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม เอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา และการเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจัดการให้มีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม และมีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นทีม เน้นความเป็นระบบ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อพัฒนาเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภารัตน์ เอนกบุญย์ และคณะ (2561) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามจิตอาสาที่ปฏิบัติต่อสังคมปัจจุบันอย่างยั่งยืน ดำเนินการวิจัยโดยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากจิตอาสาที่วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติไว้จำนวน 5 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นนำเสนอภาพรวมรวมเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า การทำงานจิตอาสาในแง่ของพระพุทธศาสนาเป็นเป็นการฝึกฝนจิตใจตลอะอิเลส สติ ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน สามารถสร้างความซาบซึ้งในคุณศาคตนเอง ถือเป็นกรปฏิบัติที่ไม่ควรที่จะละเลยในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาการทำงานจิตอาสา ก็คือ การปฏิบัติธรรมหรือเป็นโอกาสในการที่จะได้พัฒนาฝึกฝนตนเองอันเป็นประโยชน์ทั้งประโยชน์แก่ตน ประโยชน์แก่ผู้อื่น และเป็นประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย มีหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนคุณลักษณะจิตอาสา ทั้งเป็นรูปธรรมของความเป็นเพื่อนมนุษย์เพื่อเชื่อมต่อกับความเป็นมนุษย์ด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคมได้อย่างยั่งยืน

5.2.2 รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนบริหาร การดำเนินการซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาจิตอาสา การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารต้องมีการวางแผนการบริหารร่วมกันกับสถานักเรียน เพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นในการดำเนินการตามแผน ซึ่งสอดคล้องกับราฟ เทอร์แรน (Ralph Teran, 2011) ที่ศึกษาเรื่องการวางแผนกลยุทธ์ระบบการศึกษาของโรงเรียนในเขตเมือง พบว่า การวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนส่งผลดีต่อโรงเรียนและทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความตั้งใจ กระตือรือร้น มุ่งมั่นในการบริหารจัดการโรงเรียน ทำให้เกิดวัฒนธรรมความร่วมมือพัฒนางานกับผู้นำชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจเป็นลักษณะของแผนกลยุทธ์ โดยแบ่งเป็นกลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น กลยุทธ์การส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสา สอดคล้องกับ จเร พัฒนาผล (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของ นักเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี พบว่า กลยุทธ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาใน จังหวัด จันทบุรี

ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การส่งเสริมนโยบายการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจิตสาธารณะ กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้สู่จิตสาธารณะ และกลยุทธ์ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานักเรียน เพื่อปลูกกระแสจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับจิตอาสา ควรมีการตรวจสอบติดตามและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานที่ทำ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความตระหนักและเกิดจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่นจากจิตใต้สำนึกของตนเอง โดยไม่ต้องมีผู้อื่นมาบังคับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภารัตน์ เอนกบุญ และคณะ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามจิตอาสาที่ปฏิบัติต่อสังคมปัจจุบันอย่างยั่งยืน พบว่า การทำงานจิตอาสาในแง่ของพระพุทธศาสนาเป็นการฝึกฝนจิตใจ งดละกิเลส สติ ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน สามารถสร้างความซาบซึ้งในคุณค่าตนเอง ถือเป็นกรปฏิบัติที่ไม่ควรที่จะละเลยในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาการทำงานจิตอาสา ก็คือ การปฏิบัติธรรมหรือเป็นโอกาสในการที่จะได้พัฒนาฝึกฝนตนเองอันเป็นประโยชน์ทั้งประโยชน์แก่ตน ประโยชน์แก่ผู้อื่น และเป็นประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย มีหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนคุณลักษณะจิตอาสา ทั้งเป็นรูปธรรมของความเป็นเพื่อนมนุษย์เพื่อเชื่อมต่อกับความเป็นมนุษย์ด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคมได้อย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) เชนนโยบาย

1.1) สถานักเรียนสามารถนำรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปฏิบัติการประจำปีในการจัดกิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียน

1.2) ผู้บริหารสามารถนำรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน ไปสร้างกลยุทธ์ระยะสั้นในการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน

2) เชนปฏิบัติการ

2.1) ผู้บริหารและสถานักเรียนสร้างเครือข่ายจิตอาสา โดยการประสานงานร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม เช่น การสร้างความร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับกรมส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่คนในชุมชน เป็นต้น

2.2) ผู้บริหารและสถานักเรียนจัดโครงการบูรณาการจิตอาสาให้เข้ากับการเรียนการสอน และโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสู่จิตอย่างต่อเนื่อง เช่น การบูรณาการจิตอาสา กับรายวิชาพระพุทธศาสนา เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาผลของการนำรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน

2) ควรมีการศึกษาแรงจูงใจที่มีต่อการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเขาสุมาตรฐานการศึกษาการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *แผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- กาญจนา วัฒนสุนทร. (2550). *การออกแบบวิจัยเพื่อพัฒนาโมเดล ในเอกสารการสอนชุดระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กรรณิการ์ กาญจนวิภูศรี. (2561.) *เอกสารประกอบการเรียน รายวิชาการบริหารการพัฒนา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://pws.npru.ac.th/kannika/data/files.pdf>. [2 มิถุนายน 2565].
- จเร พัฒนผล. (2561). *กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฉัตรวรรณ์ องคสิงห์. (2552). *การพัฒนารูปแบบการจัดระบบบริการสุขภาพของชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาย โปธิสิตา และคณะ. (2540). *รายงานการวิจัยพื้นฐานการศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อใช้ในการวางแผนการนำกิจกรรมควบคุมโรคติดต่อของชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชัญญชิตา ทิพย์ญาณ. (2561). *การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสาและกระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 5(2), หน้า 36-52.
- ไชยา ยี่มิวิไล. (2550). *จิตสำนึกสาธารณะ*. *มติชนสุดสัปดาห์*, 27(15).
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: วิพรินท์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2535). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมกับการพัฒนาคนไทย*. (เอกสารสำเนา). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2528). *การพัฒนาการบริหารและการบริหารการพัฒนา*. ใน อุทัย เลาหวิเชียร (บรรณาธิการ) *การบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน

- บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และมูลนิธิอาเซีย. โรงพิมพ์สามเจริญพานิช.
- ทีศนา แคมมณี. (2545). *รูปแบบการเรียนรู้การสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา แคมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐชุตตา สุภาพจน์. (2561). *จิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 13(1), 78-88.*
- ธารากรณ์ กล้ากาสิการ. (2553). *จิตสาธารณะหายจากสังคมปัจจุบัน*. เติลินิวส์ 28 เม.ย.; หน้า 6.
- ธานีษฐ์ กองแก้ว. (2550). *คุณธรรมในพื้นที่สังคม*. เอกสารประกอบการประชุม. ศูนย์คุณธรรมฯ. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนามนุษย์และสังคม.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนสามัญ บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดการและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- นภารัตน์ เอนกบุญย์ และคณะ. (2561). *การติดตามจิตอาสาที่ปฏิบัติต่อสังคมปัจจุบันอย่างยั่งยืน. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), หน้า 17-24.*
- บุญชม ศรีสะอาด. (2558). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญทัน ภูบาล. (2549). *การใช้ชีวิตที่คนละครุ่นคิดเป็นตัวแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุญเชิด ชำนิศาสตร์. (2556). *การพัฒนาแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสยาม.
- ประทีป จิน่ง. (2557). *การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- ประวีตร พิสุทธิโสภณ. (2552). *จิตอาสา จิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ซีเอ็ด.
- ประภาวรรณ สมุทรเผ่าจินดา. (2561). *การพัฒนาความตระหนักในจิตสาธารณะของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*. *Veridian E-Journal*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 11(1), 1854-1867.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ยุทธศาสตร์แก่วิกฤตชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่น.

- ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร, วิมล เหมือนคิด และชญญา ลี้ศัตรูพ่าย. (2554). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พระจรัสศักดิ์ ทีปธมโม (ดาทอง). (2560). *การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). *วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). *เครื่องวัดความเจริญ ของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ)*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระไพศาล วิสาโล. (2550). *เติมเต็มชีวิตด้วยจิตอาสา*. กรุงเทพฯ: เครือข่ายพุทธิกา.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. (2543). *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มนัสสา ชินูปการพงศ์. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการสื่อสารการตลาดต่อจิตสำนึกสาธารณะกับการตัดสินใจของผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มลธวัฒน์ กิจสวัสดิ์. (2561). *การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนักบุญเปโตร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มียากาวะ ทาดาโอะ. (2550). *เศรษฐกิจเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุ่งแจ้ง.
- มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ. (2552). *จิตอาสา คืออะไร*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.rrr.volunteerspirit.org/read_Uknow.asp?pid=1. [2 มิถุนายน 2565].
- ภัทรภร สีทองดี. (2559). *การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุทธนา อุทโธ. (2557). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ ของคณะกรรมการการสภานักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยุทธนา วรุฒพิติกุล. (2542). *สำนึกพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2556 ก). *วิธีการเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยและประเมิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัตน์ บัวสนธิ์. (2556 ข). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย.
 ลำเทียน ชนะสุวรรณ และคณะ. (2561). รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการมีส่วนร่วมระหว่าง
 ชุมชนกับสถานศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ทักษิณ*, 18(2), 159-169.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2553). การวิจัยพัฒนารูปแบบ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(4), 2-15.
- วรินทร์ บุญยั้ง. (2553). *การสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการและเทคนิควิธีการในการจัดกิจกรรมเพื่อ
 สังคมและสาธารณะประโยชน์ของประเทศเกาหลีใต้*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและ
 มาตรฐานการศึกษา.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2563). *จิตอาสา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http:// www.curriculumandlearning.com](http://www.curriculumandlearning.com). [2
 มิถุนายน 2565].
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. *การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
 เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, 2550
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2544). *จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย*. นครปฐม: โครงการวิจัยและพัฒนา
 ประชาคมพุทธมณฑล.
- วีระพล บดีรัฐ. (2543). *PDCA วงจรสู่ความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ : ประชาชน จำกัด.
- ศุภรัตน์ ทองอ่อน. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ในจังหวัดปราจีนบุรีที่มีระดับการให้เหตุผลเชิง
 จริยธรรมต่างกัน*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริ แคนสา. (2551). *การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนดอน
 สวรรค์*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
- ศิริสุข นาคะเสนีย์ และคณะ. (2557). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาคณะ
 ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์*. รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัย
 เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2561). *คู่มือปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพฯ :
 สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สายฤดี วรกิจโกศาทร. (2552). *การศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมใน
 ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- สภาวิจัยแห่งชาติ. (2548). *ผลงานรางวัลระบบการวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมประจำปีของประเทศไทย
 พ.ศ. 2548*. กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ 2548.
- สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2561). *ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสา*. [ออนไลน์].
 แหล่งที่มา: <http://www.ias.chula.ac.th/ias/th/>. [2 มิถุนายน 2565].

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2550). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพล เข้มกำเนิด. (2550). *การพัฒนาของอบรมแกนนำเยาวชนเพชรบุรีพาโปรแกรมจิตสำนึก
สาธารณะ*. วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยุ. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมพงษ์ สิงหะพล. (2552). ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. *วารสารสีมาจารย์*, 13(27), 15-16.

สมศักดิ์ สีนธระเวชญ์. (2542). *มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิชย์.

สิทธิโชค วรรณสันติกุล. (2556). *จิตวิทยาการจัดการพฤติกรรมมนุษย์*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุกมาส อังศุโชติ และคณะ. (2557). *สถิติการวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรม
ศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL*. กรุงเทพฯ: มิสซัน มีเดีย.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริยเทพ ตรีปาดิ. (2552). *นักวิจัยพบว่าเด็กไทยขาดจิตสำนึกสาธารณะ*. ข่าวคมชัดลึก. 28 ต.ค.
2552, หน้า 10.

เสาวลักษณ์ ยงวานิชจิต. (2559). *การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับ
นักเรียนในสถานศึกษายอดนิยมของรัฐ*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชา
ทางสังคมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. (2562). *รายงานประจำปี 2562*. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.sesalpglpn.go.th/wp-content/uploads/2019/11/spm35-report-2562.pdf>. [2 มิถุนายน 2565].

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *การประกันคุณภาพการศึกษาเล่มที่ 1 แนว
ทางการประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ*.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2543 ข). *การประกันคุณภาพการศึกษาการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ.
เอ็น.ที.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียน*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *คู่มือการจัดกิจกรรมฝึกอบรมสถานักเรียน*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

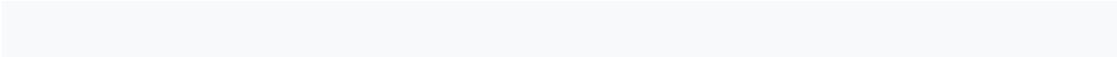
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). *คู่มือครู การจัดกิจกรรมและสื่อเพื่อการพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอน ระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *แนวทางบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. Z2560). *แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ของ สป.ศธ. (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร)*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.moe.go.th/360gov-action-plan-fiscal-year-2023-ops/>. [2 มิถุนายน 2565].
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบพัฒนาการคิดด้วยการใช้คำถามหมวดความคิด 6 ใบ*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *การวิจัยและพัฒนาารูปแบบกลไกการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีจิตอาสา เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). *แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เวียง โตะจิราการ. (2552). *พฤติกรรมจิตสาธารณะ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.en.wikipedia.com>. [2 มิถุนายน 2565].
- อรพินท์ ชูชม, และคณะ. (2553). *การวิเคราะห์ทางจิตวิทยาปัจจัยในสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัญญาชน มโนธรรมและคุณภาพชีวิตของเยาวชนประเทศไทย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://news.mumu>. [2 มิถุนายน 2565].
- อนุชาติ พวงสาดี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล. (2540). *ประชาสังคม: คำความคิดและความหมาย*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อนุพันธ์ คำปัน. (2558). *การศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(1), 299-313.
- อุทัย เลหาวิเชียร. (2548). *ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์*. เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชา PB 621 หลักสูตรทวิปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาษาอังกฤษ

- Alderfer. (1979). *A new theory of human needs : Organizational behavior and human performance*. New York: McGraw-Hill.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Champagne, L. D. (2007). Physical education teacher as allies to aboriginal student: Dimensions of social conscious. *Master Abstract International*, 45(3), 1-6.
- Good, Carter V. (2005). *Dictionary of Education, 5th ed.* New York: McGraw-Hill.
- Friedman, J. Harry. (1970). "Administrative Roles in Local Governments," in E.W. Weidner (ed.) *Development Administration in Asia*. North Carolina : Durham, North Carolina : Duke University Press.
- Foster, G.W. (1999). *Elementary Mathematics and Sciences Methods: Inquiry Teaching and Learning*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Kraft, P. N. (1992). Nurturing social consciousness through church education. *Dissertations Abstracts International*, 53(5), 1465-A.
- Joyce, Bruce., and Weil, Marsha. (1986). *Model of Teaching*. Englewood Cliffs: Prentice – Hall International Editions.
- Michaelis, J.U. (1963). *Social Studies for Children in a Democracy Recent Trends and Developments*. New Jersey: Prentice – Hall, Inc.
- Ralph Teran. (2011). *A case Study of Strategic Planning in a Large Urban School District (Urban Education)*. Dissertation Abstracts International 10.
- Riggs, W. Fred. (1970). *Frontiers of Development Administration*. North Carolina : Duke University Press.
- Stufflebeam, D.L. and Shikfield, A.J. (2007). *Evaluation Theory, Models and Applications*. California : John Wiley and Sons, Inc.
- Shinichi, S. (2007). Publicness and taken-for-granted knowledge: A case study of communal land formation in rural Thailand. *Dissertation Abstracts International*, 42(5), 3217-A.
- Shinji, N. (2005). *The formation of public consciosess of moral education in schools: Moral development theory of J. Habermas and I. Kohlberg and their practice*. Retrieved from <http://ci.nii.ac.jp/els/110004652467.pdf>

Thinkexist. (2008). *The Leadership Challenge : How to Get Extraordinary Things Done in Organizations*. San Francisco: Jossey Bass.

Weidmes, W. Edward. (1962). *Development Administration : A New Focus for Research*, in Ferrel Heady and Sybil L. Stokes (eds.), *Papers in Comparative Public Administration*. Ann Arbor, Michigan Institute of Public Administration

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผลการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC)

ผลการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC)

ข้อที่	การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและ คุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ			รวมเฉลี่ย
		1	2	3	
1. การวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม					
1	มีวิสัยทัศน์ พันธกิจในการพัฒนาจิตอาสาด้วยกันของสภานักเรียน	1	1	1	1
2	มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเข้าใจเป้าหมายของการช่วยเหลือสังคมในทิศทางเดียวกัน	1	1	1	1
3	มีการวางแผนและร่วมกันแก้ปัญหาของสังคมในด้านการมีจิตอาสา	1	1	1	1
4	ร่วมกันวางแผนในอนาคตในด้านความมีจิตอาสาของสภานักเรียน	1	0	1	0.67
5	ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยสังคม	1	1	1	1
6	ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาและทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม	1	1	1	1
2. การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมในด้านจิตอาสา					
7	มีการสื่อสารระหว่างเพื่อนในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม	1	1	1	1
8	มีการติดต่อกันระหว่างกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	1	1	1	1
9	มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	1	1	1	1
10	มีการประสานงานเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	1	1	1	1
11	มีการร่วมมือเชื่อมโยงเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม	1	1	1	1
12	มีการส่งเสริมให้สถานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ทั้งในและนอกโรงเรียน	1	1	1	1
13	มีการส่งเสริมในจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนาเพื่อให้เด็กมีจิตอาสา	1	1	1	1
14	มีการส่งเสริมให้สถานักเรียนจัดให้มีค่ายอาสาเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาสาธารณะประโยชน์โดยช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังสิ่งตอบแทน	1	1	1	1

ข้อที่	การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและ คุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ			รวมเฉลี่ย
		1	2	3	
3. การเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน					
15	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการทำหน้าที่สภ นักเรียน	1	1	1	1
16	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการคิด	1	1	1	1
17	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสา	1	1	1	1
18	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจของ ตนเองและผู้อื่น	1	1	1	1
19	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในบทบาทหน้าที่ ของสถานักเรียน	1	1	0	0.67
20	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในความสำเร็จที่ เกิดขึ้น	1	1	1	1
4. ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานักเรียน					
21	มีความรับรู้ที่ตนเองในฐานะพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม	1	1	1	1
22	สถานักเรียนมีความสามารถแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมของสังคม ได้	1	1	1	1
23	สถานักเรียนให้ความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนและ สังคม	1	1	1	1
24	มีความตื่นตัวที่จะร่วมกิจกรรมกับทั้งในโรงเรียนและนอก โรงเรียน	1	1	1	1
25	มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติทั้งในโรงเรียนและนอก โรงเรียน	1	1	1	1
5. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง					
26	มีองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง	1	1	1	1
27	มีความสามารถในการผลักดันที่จะแก้ปัญหาในโรงเรียนและ สังคม	1	1	1	1
28	มีการสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางสังคมทั้งในและ นอกโรงเรียน	1	1	1	1

ข้อที่	การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและ คุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ			รวมเฉลี่ย
		1	2	3	
29	มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในและนอกโรงเรียน	1	1	1	1
30	มีแนวทางในการทำกิจกรรมแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องใน โรงเรียน	1	1	1	1
6. ด้านทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา					
31	มีการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้นำของสถานักเรียนใน โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน	1	1	1	1
32	มีการส่งเสริมบูรณาการสถานักเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรม พัฒนาทักษะในการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา	1	1	1	1
33	มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมเสริมสร้าง คุณธรรมด้านจิตอาสาโดยสถานักเรียน	1	1	1	1
34	จัดให้มีสื่อในการประชาสัมพันธ์ของสถานักเรียนเกี่ยวกับการ ส่งเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาให้แพร่หลาย เช่น สื่อท้องถิ่น วิทยุชุมชน	1	1	1	1
35	ผู้บริหารจัดให้มีดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและผู้ ตามที่ดี	1	1	1	1
36	มีการจัดประชุมสถานักเรียนเพื่อเพิ่มทักษะการเป็นผู้นำที่ดีและ ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของสถานักเรียนได้อย่าง ชัดเจน	1	1	1	1
7. การมีส่วนร่วมของสถานักเรียนในกิจกรรมด้านจิตอาสาสู่สังคม					
37	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรม เสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาสู่สังคม	1	1	1	1
38	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมสู่ อาเซียน	1	1	1	1
39	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1	1	1	1
40	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัด กิจกรรมทุกกิจกรรมในโรงเรียนอย่างชัดเจน	1	1	1	1

ข้อที่	การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและ คุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ			รวมเฉลี่ย
		1	2	3	
41	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภาครัฐเพื่อพัฒนาจิตอาสา	1	1	1	1
8. พัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน					
42	จัดให้มีการรณรงค์และพัฒนาเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับ จิตอาสาในด้านมุ่งทำความดีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	1	1	1	1
43	เปิดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์กร เอกชน ชุมชนและ โรงเรียนอื่น	1	1	1	1
44	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาใน ด้านการทำประโยชน์และดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม	1	1	1	1
45	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาใน ด้านช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังผลตอบแทน	1	1	1	1
46	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาใน ด้านการเคารพตัดสินใจและลดการขัดแย้ง	1	1	1	1
9. ค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสา					
47	ส่งเสริมให้มีการเข้าค่ายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะค่านิยมในด้านจิต อาสา	1	1	1	1
48	มีความรู้สึกและความคิดที่ดีต่อระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของ โรงเรียน	1	1	1	1
49	มีความภูมิใจในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน	1	1	1	1
50	มีการร่วมกันทำกิจกรรมและช่วยเหลืองานสภาของโรงเรียน	1	1	1	1
51	มีการเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือและเกื้อกูลผู้อื่น	1	1	1	1
52	มีการส่งเสริมกิจกรรมปลูกฝังความรัก ความภูมิใจในความเป็น ไทย และห่วงแหนสมบัติของชาติ	1	1	1	1
53	มีการแบ่งปันสิ่งของของตนเองและยึดถือปฏิบัติตามวิถีชีวิตของ การเป็นนักเรียนที่ดี	1	1	1	1
10. ด้านสร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา					
54	มีการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาโดยให้สถานักเรียนลง มือปฏิบัติจริงและมีประสบการณ์ตรง	1	1	1	1

ข้อที่	การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและ คุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ			รวมเฉลี่ย
		1	2	3	
55	มีการสนับสนุนกิจกรรมด้านจิตอาสาโดยให้นักเรียนร่วมกันทำเป็นทีม เน้นความเป็นระบบ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน	1	1	1	1
56	มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สถานักเรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ อภิปรายและสรุปผล	1	1	1	1
57	มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการนำเสนอจุด ประกายความคิดในการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นจิต อาสา	1	1	1	1
58	ส่งเสริมให้สถานักเรียนรู้จักช่วยเหลือสังคมและชุมชนในด้านจิต อาสา	1	1	1	1
11. ด้านเอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา					
59	นักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถของ ตน	1	1	1	1
60	นักเรียนมีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา	1	1	1	1
61	นักเรียนมีการคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	1	1	1	1
62	นักเรียนมีการคบเพื่อนที่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น	1	1	1	1
63	นักเรียนมีการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม	1	1	1	1
64	มีการใช้เหตุผลในการเลือกหรือไม่เลือกที่จะปฏิบัติตนในทางที่ดี	1	1	1	1
12. ด้านความรักและความสามัคคีเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมโรงเรียน					
65	มีความรักในการทำกิจกรรมในสังคม	1	1	1	1
66	มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม	1	1	1	1
67	ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล	1	1	1	1
68	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	1	1	1	1
69	มีการวางแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลที่ดี	1	1	1	1

ภาคผนวก ข
ผลการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ผลการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.984	.984	68

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	289.27	1321.168	.712	.983
a2	289.37	1318.723	.704	.983
a3	289.33	1312.989	.828	.983
a4	289.30	1312.907	.782	.983
a5	289.17	1316.144	.746	.983
a6	289.17	1324.282	.683	.983
a7	289.30	1315.941	.733	.983
a8	289.23	1328.116	.622	.983
a9	289.37	1329.620	.587	.984
a10	289.23	1330.530	.616	.983
a12	289.20	1326.303	.583	.984
a13	289.27	1335.857	.486	.984
a14	289.33	1334.299	.566	.984
a15	289.27	1321.375	.709	.983
a16	289.23	1325.633	.765	.983

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a17	289.47	1320.671	.746	.983
a18	289.33	1329.954	.609	.983
a19	289.40	1330.800	.615	.983
a20	289.27	1321.789	.744	.983
a21	289.23	1317.082	.738	.983
a22	289.27	1324.685	.690	.983
a23	289.27	1324.685	.690	.983
a24	289.23	1325.495	.669	.983
a25	289.23	1325.495	.669	.983
a26	289.27	1321.168	.712	.983
a27	289.37	1318.723	.704	.983
a28	289.33	1312.989	.828	.983
a29	289.30	1312.907	.782	.983
a30	289.17	1316.144	.746	.983
a31	289.17	1324.282	.683	.983
a32	289.30	1315.941	.733	.983
a33	289.23	1328.116	.622	.983
a34	289.37	1329.620	.587	.984
a35	289.23	1330.530	.616	.983
a36	289.20	1326.303	.583	.984
a37	289.27	1335.857	.486	.984
a38	289.33	1334.299	.566	.984
a39	289.27	1321.375	.709	.983
a40	289.23	1325.633	.765	.983
a41	289.47	1320.671	.746	.983
a42	289.33	1329.954	.609	.983

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a43	289.40	1330.800	.615	.983
a44	289.27	1321.789	.744	.983
a45	289.23	1317.082	.738	.983
a46	289.27	1324.685	.690	.983
a47	289.27	1324.685	.690	.983
a48	289.23	1325.495	.669	.983
a49	289.23	1325.495	.669	.983
a50	289.27	1321.168	.712	.983
a51	289.37	1318.723	.704	.983
a52	289.33	1312.989	.828	.983
a53	289.30	1312.907	.782	.983
a54	289.17	1316.144	.746	.983
a55	289.17	1324.282	.683	.983
a56	289.30	1315.941	.733	.983
a57	289.23	1328.116	.622	.983
a58	289.37	1329.620	.587	.984
a59	289.23	1330.530	.616	.983
a60	289.20	1326.303	.583	.984
a61	289.27	1335.857	.486	.984
a62	289.33	1334.299	.566	.984
a63	289.27	1321.375	.709	.983
a64	289.23	1325.633	.765	.983
a65	289.47	1320.671	.746	.983
a66	289.33	1329.954	.609	.983
a67	289.40	1330.800	.615	.983
a68	289.27	1321.789	.744	.983

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a69	289.23	1317.082	.738	.983

ภาคผนวก ค
แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม
จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ สำหรับครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานโครงการสถานักเรียน ประธาน และกรรมการสถานักเรียน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) มีวัตถุประสงค์ เพื่อสอบถามระดับความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมพัฒนาจิตอาสาของสถานักเรียนว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับใด

2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยม และคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน และข้อเสนอแนะ

3. ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่านโปรดตอบแบบสอบถามในการวิจัยให้ครบถ้วน และตรงกับการปฏิบัติจริงที่สุด ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาจิตอาสาของสถานักเรียนในโรงเรียนของท่าน และคำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่และหน่วยงานของท่านแต่ประการใด หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ดร.สุธาสินี แสงมุกดา

อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

1. เพศ

 1) ชาย 2) หญิง

2. อายุ

 1) ไม่เกิน 30 ปี 2) 31 - 40 ปี 3) 41 - 50 ปี 4) 51 ปี ขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

 1) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 2) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 3) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 4) ปริญญาตรี 5) ปริญญาโท 6) ปริญญาเอก

4. ตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา

 1) ครูที่ปฏิบัติหน้าที่โครงการสถานักเรียน 2) ประธานและกรรมการสถานักเรียน 3) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

.....

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน และข้อเสนอแนะ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยกำหนดค่าความหมาย ดังนี้

- 5 หมายถึง ข้อคำถามนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ข้อคำถามนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง ข้อคำถามนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ข้อคำถามนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ข้อคำถามนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	การบริหารพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1. การวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม						
1	มีวิสัยทัศน์ พันธกิจในการพัฒนาจิตอาสาร่วมกันของสถานักเรียน					
2	มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเข้าใจเป้าหมายของการช่วยเหลือสังคมในทิศทางเดียวกัน					
3	มีการวางแผนและร่วมกันแก้ปัญหาของสังคมในด้านการมีจิตอาสา					
4	ร่วมกันวางแผนในอนาคตในด้านความมีจิตอาสาของสถานักเรียน					
5	ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยสังคม					
6	ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาและทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม					
2. การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมในด้านจิตอาสา						
7	มีการสื่อสารระหว่างเพื่อนในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม					
8	มีการติดต่อกันระหว่างกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม					
9	มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม					
10	มีการประสานงานเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม					
11	มีการร่วมมือเชื่อมโยงเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม					
12	มีการส่งเสริมให้สถานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ทั้งในและนอกโรงเรียน					

ข้อที่	การบริหารพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทาง คุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
13	มีการส่งเสริมในจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนาเพื่อให้เด็กมีจิตอาสา					
14	มีการส่งเสริมให้สถานักเรียนจัดให้มีค่ายอาสาเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาสาธารณะประโยชน์โดยช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังสิ่งตอบแทน					
3. การเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน						
15	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการทำหน้าที่สถานักเรียน					
16	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการคิด					
17	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสา					
18	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจของตนเองและผู้อื่น					
19	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในบทบาทหน้าที่ของสถานักเรียน					
20	มีความรู้สึกต่อตนเองเกี่ยวกับความสามารถในความสำเร็จที่เกิดขึ้น					
4. ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานักเรียน						
21	มีความรับรู้ว่าคุณค่าตนเองในฐานะพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม					
22	สถานักเรียนมีความสามารถแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมของสังคมได้					
23	สถานักเรียนให้ความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนและสังคม					
24	มีความตื่นตัวที่จะร่วมกิจกรรมกับทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน					
25	มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน					
5. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง						
26	มีองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง					
27	มีความสามารถในการผลักดันที่จะแก้ปัญหาในโรงเรียนและสังคม					
28	มีการส่งสมความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางสังคมทั้งในและนอกโรงเรียน					
29	มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยแก้ปัญหาในและนอกโรงเรียน					
30	มีแนวทางในการทำกิจกรรมแก้ปัญหาอย่างอย่างต่อเนื่องในโรงเรียน					

ข้อที่	การบริหารพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทาง คุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
6. ด้านทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา						
31	มีการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้นำของสถานักเรียนในโครงการ ประชาธิปไตยในโรงเรียน					
32	มีการส่งเสริมบูรณาการสถานักเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมพัฒนา ทักษะในการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา					
33	มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม ด้านจิตอาสาโดยสถานักเรียน					
34	จัดให้มีสื่อในการประชาสัมพันธ์ของสถานักเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริม สร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาให้แพร่หลาย เช่น สื่อท้องถิ่น วิทยุชุมชน					
35	ผู้บริหารจัดให้มีดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี					
36	มีการจัดประชุมสถานักเรียนเพื่อเพิ่มทักษะการเป็นผู้นำที่ดีและปฏิบัติ ตามบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของสถานักเรียนได้อย่างชัดเจน					
7. การมีส่วนร่วมของสถานักเรียนในกิจกรรมด้านจิตอาสาสู่สังคม						
37	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรม เสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาสู่สังคม					
38	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมสู่อาเซียน					
39	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม					
40	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรมทุก กิจกรรมในโรงเรียนอย่างชัดเจน					
41	ส่งเสริมให้สถานักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภาครัฐเพื่อพัฒนาจิตอาสา					
8. พัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสาอย่างยั่งยืน						
42	จัดให้มีการรณรงค์และพัฒนาเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิต อาสาในด้านมุ่งทำความดีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม					
43	เปิดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์กร เอกชน ชุมชนและโรงเรียนอื่น					

ข้อที่	การบริหารพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทาง คุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
44	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านการ ทำประโยชน์และดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม					
45	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้าน ช่วยเหลือผู้อื่นไม่หวังผลตอบแทน					
46	ส่งเสริมและมีการรณรงค์ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาในด้านการ เคารพตัดสินใจและลดการขัดแย้ง					
9. ค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสา						
47	ส่งเสริมให้มีการเข้าค่ายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะค่านิยมในด้านจิตอาสา					
48	มีความรู้สึกและความคิดที่ดีต่อระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของโรงเรียน					
49	มีความภูมิใจในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน					
50	มีการร่วมกันทำกิจกรรมและช่วยเหลืองานสภของโรงเรียน					
51	มีการเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือและเกื้อกูลผู้อื่น					
52	มีการส่งเสริมกิจกรรมปลูกฝังความรัก ความภูมิใจในความเป็นไทย และ ห่วงแหนสมบัติของชาติ					
53	มีการแบ่งปันสิ่งของของตนเองและยึดถือปฏิบัติตามวิถีชีวิตของการเป็น นักเรียนที่ดี					
10. ด้านสร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้สู่จิตอาสา						
54	มีการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาจิตอาสาโดยให้สถานักเรียนลงมือ ปฏิบัติจริงและมีประสบการณ์ตรง					
55	มีการสนับสนุนกิจกรรมด้านจิตอาสาโดยให้นักเรียนร่วมกันทำเป็นทีม เน้นความเป็นระบบ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน					
56	มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สถานักเรียนได้วางแผน คิด วิเคราะห์ อภิปรายและสรุปผล					
57	มีการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการนำเสนอจุดประกาย ความคิดในการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นจิตอาสา					
58	ส่งเสริมให้สถานักเรียนรู้จักช่วยเหลือสังคมและชุมชนในด้านจิตอาสา					

ข้อที่	การบริหารพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทาง คุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
11. ด้านเอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา						
59	นักเรียนมีความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถของตน					
60	นักเรียนมีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา					
61	นักเรียนมีการคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา					
62	นักเรียนมีการคบเพื่อนที่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น					
63	นักเรียนมีการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม					
64	มีการใช้เหตุผลในการเลือกหรือไม่เลือกที่จะปฏิบัติตนในทางที่ดี					
12. ด้านความรักและความสามัคคีเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมโรงเรียน						
65	มีความรักในการทำกิจกรรมในสังคม					
66	มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม					
67	ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล					
68	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
69	มีการวางแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลที่ดี					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ (ถ้ามีโปรดระบุ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม
จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ที่อยู่.....

ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

สัมภาษณ์โดย

ตัวต่อตัว

ทางโทรศัพท์

ทางโปรแกรมไลน์

อื่นๆ

หมายเหตุขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกภาพในการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์

1. การบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2. รูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมของสถานักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย

1. การวางแผนเพื่อช่วยเหลือสังคม
2. การมีส่วนร่วมของสถานักเรียน
3. การติดต่อสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสา
4. การเห็นคุณค่าในตนเองของสถานักเรียน
5. ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานักเรียน
6. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม
7. ความรักและความสามัคคีของสถานักเรียน
8. พัฒนาเครือข่ายสถานักเรียนเน้นปลูกจิตอาสา
9. คุณลักษณะค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม
10. ทักษะและเสริมสร้างสถานักเรียนเน้นจิตอาสา
11. เอกลักษณ์แห่งตนเน้นจิตอาสา
12. สร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้จิตอาสา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณ

ภาคผนวก จ
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

